

ΙΟΝΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ

Τμήμα Αρχειονομίας, Βιβλιοθηκονομίας και Μουσειολογίας

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ: Λογοτεχνικά Αρχεία στην Ελλάδα

Περίπτωση μελέτης του Άγγελου Σικελιανού

Όνομα φοιτήτριας: Σωτηρία Μπίτου (B2018088)

Επιβλέπουσα Καθηγήτρια: Μαριέττα Μινώτου

ΚΕΡΚΥΡΑ 2022

Προλογικό Σημείωμα

Η παρούσα πτυχιακή εργασία έχει ως βασικό στόχο να αναδείξει τη σημασία των λογοτεχνικών αρχείων, να χαρτογραφήσει την επικρατούσα κατάσταση στην Ελλάδα και να εστιάσει σε μια περίπτωση μελέτης που αφορά τον ποιητή Άγγελο Σικελιανό.

Η εργασία διαρθρώνεται σε δυο κεφάλαια, στο πρώτο αναλύεται η διαχρονική σημασία των λογοτεχνικών αρχείων, παρουσιάζεται σύντομη ιστορική διαδρομή από τον «Μνήμονα» της αρχαιότητας στη ψηφιακή εποχή και ακολουθεί η αναφορά στη σύσταση του Διεθνούς Συμβουλίου Αρχείων και στη λειτουργία της Διεθνούς Επιτροπής των Λογοτεχνικών Αρχείων. Η μελέτη αναφέρεται επίσης στη γενικότερη κατάσταση που επικρατεί στο πεδίο αυτό στην Ελλάδα. Στο δεύτερο κεφάλαιο γίνεται μια ανασκόπηση της ζωής και του έργου του Άγγελου Σικελιανού, παρουσιάζονται οι τόποι μνήμης του και γίνεται αναφορά στο αρχείο του.

Ευχαριστίες

Αρχικά θα ήθελα να εκφράσω τις ευχαριστίες μου στην επιβλέπουσα καθηγήτριά μου, Μαριέττα Μινώτου για τη συστηματική καθοδήγηση που μου πρόσφερε και τον χρόνο που διέθεσε για την εκπόνηση της πτυχιακής μου εργασίας. Παράλληλα, θα ήθελα να ευχαριστήσω όλους τους καθηγητές του Τμήματος Αρχειονομίας Βιβλιοθηκονομίας και Μουσειολογίας για την επιστημονική μου συγκρότηση στα χρόνια της φοίτησής μου.

Τέλος, ένα μεγάλο ευχαριστώ στους γονείς μου, καθώς και τους συγγενείς και τους φίλους μου που με υποστήριξαν σε όλα τα επίπεδα κατά το διάστημα των σπουδών μου.

Πίνακας Περιεχομένων

Κεφάλαιο 1:

- 1.1 : Διαχρονική σημασία των αρχείων: σύντομη ιστορική
διαδρομή.....σελ. 4
- 1.2 : Σύσταση Διεθνούς Συμβουλίου Αρχείων – Διεθνής Επιτροπή Λογοτεχνικών
Αρχείων.....σελ. 13
- 1.3 : Επικρατούσα κατάσταση στην Ελλάδα : γενική χαρτογράφηση..... σελ. 17

Κεφάλαιο 2:

- 2.1: Συνοπτική αναφορά στην ζωή και στο έργο του.....σελ. 26
- 2.2 : Τόποι μνήμης.....σελ. 32
- 2.3: Αρχείο.....σελ. 39
- Συμπεράσματα.....σελ. 54
- Βιβλιογραφία.....σελ. 55
- Παράρτημα.....σελ. 59

Κεφάλαιο 1:

1.1: Διαχρονική σημασία των αρχείων : σύντομη ιστορική διαδρομή

Η χρήση που έλαβαν τα αρχεία στις διάφορες ιστορικές περιόδους διαφέρει σημαντικά. Από την ιστορική μελέτη προκύπτει ωστόσο αβίαστα η άμεση σχέση ανάμεσα στον τρόπο που κάθε κοινωνία παράγει τα τεκμήρια και στη χρήση που τους επιφυλάσσει.

Ειδικότερα τα αρχεία χρησιμοποιήθηκαν ως:

- **Όργανο εξουσίας και διαχείρισης**

Από τους αρχαίους ήδη χρόνους η διαχείριση αλλά και η φύλαξη των αρχείων ήταν συνδεδεμένες με τη διοικητική εξουσία. Η χρήση τους ήταν ένα μέσο άσκησης της εξουσίας και η πρόσβαση σε αυτά δεν επιτρεπόταν παρά σε ένα κλειστό κύκλο έμπιστων αξιωματούχων. Άλλωστε η παραγωγή των τεκμηρίων ήταν μια διαδικασία απομακρυσμένη από τον απλό άνθρωπο, καθώς η γνώση της γραφής ήταν προνόμιο των ολίγων και η σύνταξη των τεκμηρίων υπάκουε σε αυστηρούς κανόνες που κατείχε ένας μικρός αριθμός ειδικευμένων αξιωματούχων.

- **Απόδειξη**

Τα αρχεία χρησιμοποιήθηκαν, προκειμένου να κατοχυρώσουν τίτλους ευγενείας, τίτλους ιδιοκτησίας, προνόμια, δικαιώματα. Το φαινόμενο που φθάνει ως τις μέρες μας ανοίγεται στον ύστερο μεσαίωνα.

- **Τεκμηρίωση/πληροφόρηση**

Τα αρχεία ως «εργαλειακή» πληροφορία χρησιμοποιούνταν για να αποκτήσουν τις ανάγκες της τρέχουσας διαχείρισης. Επίσης ως αποθηκευμένη πληροφορία διευκόλυναν τη λήψη μεταγενέστερων αποφάσεων για συναφή θέματα.

- **Υλικό για έρευνα**

Στους νεότερους χρόνους και ειδικότερα μετά την Γαλλική Επανάσταση τα αρχεία για πρώτη φορά φαίνονται να αποσυνδέονται από τη διοίκηση, για να αποκτήσουν και μια νέα χρήση: της πρώτης ύλης για την έρευνα του παρελθόντος και ειδικότερα την ιστορική έρευνα. Ο 19^ο αιώνας ανακαλύπτει την ιστορική διάσταση των αρχείων και βαθμιαία όλες οι ευρωπαϊκές χώρες συστήνουν τα εθνικά αρχεία, υπηρεσίες δηλαδή οι οποίες στοχεύουν να θέσουν στη διάθεση του κοινού τεκμήρια που, ακόμη και αν παρήχθησαν από κρατικούς μηχανισμούς, θεωρούνται κτήμα του έθνους.

- **Σύμβολα**

Είναι συνήθως τόσο σε συλλογικό όσο και σε στενά ιδιωτικό επίπεδο η διατήρηση και ενίοτε η επίδειξη των τεκμηρίων ως κειμηλίων με συμβολική και συναισθηματική διάσταση.

Σήμερα τα αρχεία διατηρούν όλες τις παραπάνω χρήσεις τις οποίες βαθμιαία απέκτησαν. Ωστόσο αυτό που πρέπει να υπογραμμιστεί είναι πως η χρήση των αρχείων για ερευνητικούς λόγους είναι μία καινοτομία που κληρονομήσαμε ουσιαστικά από τον 19^ο αιώνα. Μέχρι τότε τα αρχεία συνδέονταν με τη διοίκηση, τις ανάγκες και φυσικά το κύρος της. (Α.Μπάγιας, 1998).

Ιστορική διαδρομή

Στην Αρχαία Ελλάδα, κατά την προκλασική αρχαιότητα πριν εμφανιστεί στο προσκήνιο η γραπτή μορφή, υπήρχε ένας δημόσιος λειτουργός, ο «Μνήμων». Είχε το καθήκον και την αρμοδιότητα να θυμάται :

- Τους όρους των ιδιωτικών συμφωνιών που συνάπτονται μεταξύ των πολιτών της πόλεως – κράτους.
- Τις αποφάσεις επίλυσης των δικαστικών διαφορών μεταξύ των πολιτών της πόλεως – κράτους, όπως δηλαδή αυτές απαγγέρονται από τον εκάστοτε δικαστή που είναι υπεύθυνος.

Τα αρχεία στους κλασικούς χρόνους

Όσον αφορά το διάστημα της ελληνικής και της ρωμαϊκής κλασικής αρχαιότητας, οι επιγραφές είναι αυτές οι οποίες αποτελούν αρχειακό υλικό που διατηρήθηκε ως μνήμη και ως πληροφορία. Το σύνολο των επιγραφών αυτών ήταν κείμενα δημοσίων εγγράφων, εγγεγραμμένα αρχικά σε λινά υφάσματα, σε παπύρους και σε περγαμινές.

Τα αρχεία αυτά, στη συνέχεια χαράχθηκαν ως ακριβή αντίγραφα ή επίσημες περιλήψεις σε πέτρα για δυο λόγους: Τη δημοσιοποίηση και τη φύλαξη, διηκεκή διατήρηση της μνήμης της πράξης ή του γεγονότος – νομοθετικής, εκτελεστικής, διοικητικής, διαχειριστικής, δικανικής φύσεως και δραστηριότητας. Τα συγκεκριμένα αρχεία τα συναντάμε τόσο στην δημόσια όσο και στην ιδιωτική ζωή.

Χάρη στις επιγραφές που είναι εγγεγραμμένες τόσο στην ελληνική αλλά και στην λατινική γλώσσα, μας επιτρέπεται να λαμβάνουμε άμεση γνώση σε διάφορα θέματα, όπως κείμενα νομοθετικής φύσεως, διοικητικών πράξεων, δικαστικών αποφάσεων, δημοσιονομικής διαχείρισης, δικαιοπραξιών. Όλα τα παραπάνω αποτελούν σημαντικές αρχειακές πηγές ιστορικής μνήμης: συνθήκες ειρήνης, συνθήκες συμμαχίας καθώς και τα κείμενα διαιτησίας, οι συνθήκες – συμφωνίες συγχώνευσης κοινοτήτων και πόλεων είναι πολύτιμες έγγραφες πράξεις. Οι συγκεκριμένες είναι αναγκαίες για την μελέτη

των πολιτικών γεγονότων. Πιο συγκεκριμένα, αυτών που αποτελούν αντικείμενο έρευνας της ιστορίας των θεσμών και της οικονομικής και κοινωνικής ιστορίας.

Εκτός από τα επιγραφικά κείμενα, στα οποία υφίσταται η αναγνώριση των εγγράφων σε ακριβές αντίγραφο ή σε επίσημη περίληψη, μπορούμε ακόμη να αναγνωρίσουμε έγγραφες πράξεις στα αποσπάσματα τα οποία τα βρίσκουμε στους παπύρους. Οι πάπυροι με αυτόν τον τρόπο συμβάλλουν στην διάσωση της μνήμης των ιδιωτικών δραστηριοτήτων των Αιγυπτίων, των Ρωμαίων και των Βυζαντινών. Πολλά από τα έγγραφα είναι τα αυθεντικά, τα γνήσια και το περιεχόμενό τους βρίσκεται πάνω σε πάπυρο. Τα έγγραφα αυτά παρέχουν πληροφορίες για την πολιτική ιστορία, τη διοίκηση, το δίκαιο, τον στρατό, την αστυνομία, τη φορολογία, τις θρησκευτικές πεποιθήσεις και τις παρεκκλίσεις τους στην ιδιωτική ζωή.

Τα αρχεία στην ελληνική αρχαιότητα

Η συγκρότηση αρχείων στις ελληνικές πόλεις ξεκίνησε με την εμφάνιση του αλφαβήτου και την εφαρμογή του. Η πόλη άρχισε σταδιακά να οργανώνεται με έναν εντελώς διαφορετικό τρόπο. Οι δημόσιες υπηρεσίες και η αρχειακή τους συγκρότηση έπαιξαν καθοριστικό ρόλο στην εύρυθμη λειτουργία των πόλεων. Στην αρχαιότητα οι ναοί των Ελλήνων ήταν σημαντικά κέντρα τήρησης των αρχείων. Εκεί καταγράφονταν τα περιουσιακά στοιχεία των ναών, αλλά και οι δαπάνες των οικοδομικών υλικών που επιλέγονταν. Τότε τα ιερά των ναών ήταν και μαντεία, γι αυτό τον λόγο είχαν στην κατοχή τους και διάφορα αρχεία χρησμών. Τους χρησμούς αυτούς συμβουλευόνταν κάθε φορά οι ιερείς για να μελετήσουν την κάθε περίπτωση την οποία αναλάμβαναν και να ακολουθήσουν συγκεκριμένη πολιτική.

Η Αθήνα, με την πάροδο του χρόνου, όδευε σταδιακά προς την δημοκρατία. Κατά τον 6ο αιώνα οι πολιτικές μεταρρυθμίσεις που πραγματοποιήθηκαν, ενίσχυσαν τη σημασία των αρχείων. Είναι η περίοδος των άγραφων νόμων του Σόλωνα και του Δράκοντα. Με τις μεταρρυθμιστικές πολιτικές του Κλεισθένη επιβεβαιώθηκε η μεγάλη σημασία των αρχείων, καθώς και αναγκαιότητα τήρησής τους. Οι δήμοι έγιναν αυτόνομες διοικητικές μονάδες και είχαν υποχρέωση της καταγραφής των αρχείων των δημοτών τους. Επίσης, την ενημέρωση των στρατιωτικών και ναυτικών καταλόγων. Όσοι νέοι ήταν δεκαοκτώ χρονών, όφειλαν να γράφονται στο ληξιαρχικό γραμματεϊόν, ώστε να αποκτήσουν την ιδιότητα του Αθηναίου πολίτη. Κατά τον 5ο αιώνα τα αρχεία φυλάσσονταν στην Βουλή των πεντακοσίων. Παρέμειναν εκεί μέχρι την μετεστέγαση της Βουλής η οποία μετονομάστηκε σε «Μητρώον». Τα υλικά τα οποία επέλεγαν για να γράφουν ήταν οι ξύλινες πινακίδες ή ο πάπυρος. Πιο σημαντικές πληροφορίες μπορεί να τις διακρίνει κάποιος στις λίθινες πινακίδες. Οι πινακίδες σαν τεκμήρια είχαν συμβολικούς και πρακτικούς σκοπούς. Σαν μια πηγή πληροφόρησης που ήταν, παρείχαν πληροφορίες που ήταν εμπιστευτικές για τους πολίτες.

Αθήνα: Μητρώον-Πρυτανείον

Στην Πολιτεία της Αθήνας κάθε αρχή κατέχει, διατηρεί και διαχειρίζεται στην έδρα της το «Αρχείον» που η ίδια παράγει κατά την άσκηση των καθηκόντων των μελών της στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων τους. Τα αρχεία αυτοπροσδιορίζονται τόσο ως προς το περιεχόμενό τους, όσο και ως χώρος φύλαξης και διαχείρισης. Ο «Ιερομνήμων» ή «Μνήμων», ο οποίος αποκαλείται «αρχαιοφύλαξ» εκτός από τα θρησκευτικά καθήκοντά του είναι υπεύθυνος για τη διατήρηση και τη διαχείριση του αρχείου του ιερού ναού στο οποίο υπηρετεί. Ο Αριστοτέλης κατατάσσει τον «Ιερομνήμονα» στην ίδια κατηγορία με τον Ληξίαρχο της πόλης και τον οικονομικό αξιωματούχο που είναι ο ίδιος προϊστάμενος του δημόσιου θησαυροφυλακείου. Τα Αρχεία του Αρείου Πάγου φυλάσσονται και διατίθενται για χρήση στους χώρους του ναού της Αθηνάς, όπου την εποπτεία την αναλαμβάνουν οι θεσμοθέτες. Το 460 π.Χ ο Άρειος Πάγος σταματάει να έχει τον έλεγχο όλων των αρχείων. Περιορίζεται μόνο στα αρχεία που ο ίδιος παράγει κατά την διάρκεια άσκησης των καθηκόντων των μελών του. Από εκείνη τη στιγμή συγκροτείται μια ειδική επιτροπή επτά δημόσιων λειτουργών, η «Επιτροπεία των αρχόντων» ή «Επιτροπεία των νομοφυλάκων», η οποία έχει την ευθύνη της φύλαξης και διαχείρισης των παραγόμενων αρχείων. Έναν αιώνα αργότερα δημιουργείται ένα κρατικό κεντρικό αρχείο, το οποίο βρίσκεται υπό την προστασία της θεάς Ήρας, σαν μεγάλη Μητέρα που είναι και παίρνει το όνομα «Μητρώον». Στο συγκεκριμένο αρχείο συγκεντρώνονται όλα τα νομοθετικά κείμενα, τα πρακτικά συμβουλίων, των επιτροπειών, των συνελεύσεων του Δήμου, οι δικαστικές αποφάσεις, οι πράξεις του δημόσιου λογιστικού και οι κατάλογοι των εφήβων που είναι προς στράτευση. Σημαντικό είναι να σημειωθεί πως στα κρατικά αρχεία γίνεται κατάθεση υποχρεωτικά των έργων των τραγικών ποιητών. Αυτό συμβαίνει διότι, από τη στιγμή που τα συγκεκριμένα δέχονται την κρατική χορηγία, θεωρούνται αγαθά που ανήκουν στο κράτος και στην κρατική μνήμη. Υπεύθυνος των κρατικών αρχείων ορίζεται ο «Επιστάτης των Πρυτάνεων» και τα κρατικά αρχεία φυλάσσονται στο «Πρυτανείον». Ο δημόσιος λειτουργός, ο οποίος είναι αρμόδιος για τη διαχείριση των αρχείων, καλείται με την ονομασία «Γραμματεὺς και Αρχαιοφύλαξ». Ως ταξινομήτοι ορίζονται δημόσιοι δούλοι που επιλέγονται με την προοπτική να έχουν καλή παιδεία. Στους συγκεκριμένους παρέχεται ειδική εκπαίδευση και τους επιβάλλεται διαρκής κρατικός έλεγχος.

Στα κρατικά αρχεία της κλασικής Αθήνας, οι δημόσιες έγγραφες πράξεις, τα πρακτικά των αποφάσεων των μονοπρόσωπων και πολυπρόσωπων οργάνων διοίκησης, διαχείρισης και απονομής δικαιοσύνης, φυλάσσονται τόσο ως Αυτόγραφα, όσο και ως Αντίγραφα. Τα Αντίγραφα έχουν την ισχύ της αυθεντικότητας, της μοναδικότητας των αρχείων που είχαν παραχθεί, δηλαδή των πρωτογενών και των πρωτότυπων έγγραφων πράξεων, τα λεγόμενα Αυτόγραφα. Τα συγκεκριμένα διαθέτουν αναγνωρισμένη αποδεικτική, εγγυητική και διαιωνιστική λειτουργία αξία και σημασία. Οι δημόσιοι λειτουργοί που ασχολούνται με την αντιγραφή των εγγράφων τους δόθηκε η ονομασία Μέμνονες ή Μνήμονες, δηλαδή Ενθυμητές. Στο Μητρώον της Αθήνας και στα αρχεία των ελληνικών πόλεων γίνεται η κατάθεση των συμφωνιών μεταξύ των ιδιωτών,

ιδιαίτερα όταν αυτές επιφέρουν αλλαγή ιδιοκτησίας. Στη συνέχεια θα ακολουθήσει αλλαγή των οικονομικών καταβολών και φορολογικών ρυθμίσεων εκ μέρους των πολιτών. Ο οποιοσδήποτε Αθηναίος πολίτης έχει πρόσβαση στο Μητρώον και μπορεί να ζητήσει αντίγραφο δημόσιας πράξης ή ιδιωτικής συμφωνίας, η οποία έχει κατατεθεί. Τα κρατικά αρχεία είναι επίσης προσβάσιμα και από τους Αθηναίους ιστοριογράφους με σκοπό την άντληση στοιχείων για τη συγγραφή των έργων τους.

Οι πινακίδες της Πύλου

Από τη στιγμή που ανακαλύφθηκε η γραφή, αυτόματα δημιουργήθηκαν και πειστήρια που αποτελούν σημαντικά αρχεία. Αρχικά η γραφή ξεκίνησε τη μισή τέταρτη χιλιετία π.Χ στη Μεσοποταμία. Ακολούθησαν και άλλες περιοχές όπως το Ελάμ στην Αίγυπτο, στους πολιτισμούς της Ινδίας, συγκεκριμένα το Κανταχάρ, το σημερινό Αφγανιστάν. Τα πρώτα υλικά πάνω στα οποία διακρίνουμε τη γραφή και κατ' επέκταση τα πρώτα αρχεία είναι οι κόμποι και οι χαρακιές. Από την ιστορία, όλοι οι αρχαίοι πολιτισμοί, από την αρχαία Σκανδιναβία έως την αρχαία Αίγυπτο, χρησιμοποιούσαν ράβδους με εγκοπές για να μεταφέρουν τα μηνύματά τους και με αυτό τον τρόπο άρχισε η παραγωγή των αρχείων.

Χαρακτηριστικό είναι το παράδειγμα με τις πινακίδες της Πύλου. Η εμφάνιση αυτών των πινακίδων αποτελεί πολύ σημαντικό αρχειακό τεκμήριο καθώς αντλούμε σημαντικές πληροφορίες για τον ελλαδικό χώρο εκείνη την εποχή. Με την ανασκαφή που πραγματοποιήθηκε στο ανάκτορο της Πύλου το 1939 βρέθηκαν χίλιες διακόσιες πήλινες πινακίδες. Ύστερα από τη διαδικασία της αποκρυπτογράφησης που πραγματοποιήθηκε από τους Ventris και Chadwick αποδείχθηκε ότι η γλώσσα την οποία συναντάμε είναι η Γραμμική Β. Οι πινακίδες οι οποίες δεν ήταν προγραμματισμένες να ψηθούν από τη φωτιά διασώθηκαν με αυτό τον τρόπο. Όσες πληροφορίες ήταν γραμμένες πάνω σε κάποιο ευαίσθητο υλικό, όπως ο πάπυρος, ή το δέρμα, με την πυρκαγιά καταστράφηκαν. Μετά από τη μελέτη των πινακίδων που διασώθηκαν από τους ερευνητές, γίνεται αντιληπτό ότι αφορούσαν τα οικονομικά (λογιστικά) του μυκηναϊκού ανακτόρου. Σημαντικές πληροφορίες επίσης υπάρχουν και για την κοινωνική οργάνωση που επικρατεί κατά την δεύτερη χιλιετία π.Χ στον ελλαδικό χώρο. Όπως αποδείχθηκε από τους μελετητές, η Γραμμική Β είχε γραφειοκρατική λειτουργία. Χρησιμοποιήθηκε για να καλύψει τις ανάγκες του λογιστηρίου του συγκεκριμένου ανακτόρου (Mosse&Schnapp-Gourbeillon,1999).

Ρώμη

Στη Ρώμη το 48 π.Χ. δημιουργήθηκε ένας ιδιαίτερος χώρος για τη συγκέντρωση των αρχείων: το περίφημο *Tabularium*, στο οποίο φυλάσσονταν (οικονομικής φορολογικής και διαχειριστικής) φύσεως δημόσια έγγραφα, αλλά και τεκμήρια δικαιοπραξιών ιδιωτών, τα οποία έπρεπε να έχουν εγγυημένη αποδεικτική αξία (Μ.Κολυβά, 2008).

Στο *Imperium Romanum*, στα τέλη του 4ου αι. π.Χ., τα αρχεία συγκεντρώνονται και φυλάσσονται στους υπόγειους χώρους του ναού του Κρόνου όπου, και το «Θησαυροφυλάκειον» - *Aerium* «υπεύθυνοι ορίζονται οι Κήνσορες – Τιμητές. Στον Λόφο του *Aventino* στη Ρώμη, στον ναό της Θεάς Δήμητρας φυλάσσονται τα αρχεία των πληβείων. Εκεί συγκεντρώνονται και διαφυλάσσονται οι αποφάσεις της Ρωμαϊκής Συγκλήτου, *Senatus Consulta*, τα συγκλητικά δόγματα καθώς και τα ψηφίσματα των συνελεύσεων των πληβείων *Plebis Cita*, η κωδικοποίηση του δικαίου και η Ρωμαϊκή Δωδεκάδελτος. Όσοι ασχολούνταν με το επάγγελμα των υπομνηματογράφων, εκκλησιαστικών-πολιτικών αξιωματούχων χρειάζονταν την ύπαρξη ενός χώρου όπου θα ήταν συγκεντρωμένα όλα τα αρχεία. Καθώς μετά την λήξη της στρατιωτικής τους θητείας θα έπρεπε να αποσπούν και να μεταφέρουν τα αρχεία τους σε ιδιωτικούς χώρους. Τα δημόσια έγγραφα που στερούνται αποδεικτικής αξίας, διότι απομακρύνθηκαν από τον δημόσιο χώρο φύλαξης, διατήρησης και διαχείρισης, αποκτούν τη λειτουργία και τη σημασία των *Commentaria*. Τα συγκεκριμένα ήταν ημερολογιακά σημειωματάρια όπου καταγράφονταν οι δραστηριότητες των αξιωματούχων που συνέγραφαν οι ίδιοι για προσωπική χρήση. Πιο μετά οι ημερολογιακές αυτές σημειώσεις θεωρήθηκαν δημόσια έγγραφα. Έλαβαν αυτό τον χαρακτηρισμό, διότι συντάσσονται στο πλαίσιο της άσκησης των καθηκόντων των δημόσιων υπαλλήλων μετά την αποχώρησή τους από το δημόσιο φορέα, ως διοικητική μνήμη των δραστηριοτήτων των οργάνων που παράγονται και παραδίνονται εν τέλει από τους δημόσιους λειτουργούς στους υπηρεσιακούς υπαλλήλους. Η ευθύνη της λειτουργίας και φύλαξης των αρχείων στο *Tabularium* ανατίθεται τελικά στους «Καίσορες» λόγω μάλιστα του φορολογικής και διαχειριστικής φύσεως ενδιαφέροντος των φυλασσόμενων εγγράφων πράξεων. Στο *Tabularium* βρίσκεται εξειδικευμένο προσωπικό οι λεγόμενοι αρχειονόμοι. Οι ιστορικοί της δημοκρατικής Ρώμης συχνά ισχυρίζονται ότι ο Λίβιος ο Πολύβιος και άλλοι συγγραφείς στους οποίους έπρεπε να βασιστούν, είχαν πρόσβαση σε δημόσιες πηγές τεκμηρίωσης. Ακόμη και όταν ένα ρωμαϊκό αντίγραφο σώζεται σε μια επιγραφή, υπάρχει αντίληψη ότι πρόκειται για ένα επίσημο αντίγραφο επαληθευμένο από επαγγελματίες τηρητές αρχείων. Παρομοίως οι ιστορικοί των αρχειακών τεκμηρίων, παίρνοντας ως δεδομένη την κεντρική θέση του επαγγέλματός τους, έχουν ελάχιστα κίνητρα να απορρίψουν τους ιστορικούς. Οι συγκεκριμένοι υιοθετούσαν την άποψη ότι οι αρχαίοι ομόλογοί τους συμβουλευόνταν τα δημόσια αρχεία. Τόσο οι αρχειακοί όσο και οι αρχαίοι, οι *torians* είχαν την υπόθεση πως όλοι οι *tabulae publicae* ήταν σε δημόσια διαφύλαξη. Συγκεκριμένα το *aerarium*

λειτουργούσε ως δημόσιο αρχείο σχεδόν από τότε που οι Ρωμαίοι δημιούργησαν ένα αποτελεσματικό αρχείο το 78 π.Χ.

Εθνικά Αρχεία Γαλλίας

Τα Εθνικά Αρχεία της Γαλλίας (Archives nationales de France), γνωστά και ως Γαλλικά Αρχεία ή Εθνικά Αρχεία, διατηρούν τα επίσημα αρχεία της Γαλλίας εκτός από τα αρχεία του Υπουργείου Στρατιωτικών και του Υπουργείου Εξωτερικών, όπως έχουν αυτά τα δύο υπουργεία τις δικές τους υπηρεσίες αρχείων, την Ιστορική Υπηρεσία Άμυνας (Service historique de la défense) και τα Διπλωματικά Αρχεία (Archives diplomatiques) αντίστοιχα. Τα Εθνικά Αρχεία διαθέτουν μία από τις μεγαλύτερες και σημαντικότερες αρχειακές συλλογές στον κόσμο, αφού λειτουργούν πάνω από δώδεκα αιώνες.

Οι 5.126 εικόνες που επιλέχθηκαν από τις συλλογές BnF για αυτό το ψηφιακό αρχείο επικεντρώνονται αποκλειστικά στην περίοδο από το 1787 έως το 1799, από τα χρόνια αμέσως πριν από το ξέσπασμα της Επανάστασης έως την εμφάνιση του Ναπολέοντα. Περιλαμβάνεται μόνο οπτικό υλικό που συνδέεται άμεσα με την ίδια την Επανάσταση. Οι δημιουργοί της αρχικής παρουσίασης των εικόνων περίμεναν ότι οι μελετητές θα τις χρησιμοποιούσαν για τους ερευνητικούς και διδακτικούς σκοπούς τους και ότι το ευρύ κοινό θα έβρισκε σε αυτές έναν σημαντικό τρόπο για να μάθει περισσότερα για αυτή τη θεμελιώδη στιγμή για το γαλλικό έθνος. Υπάρχουν λεπτομερή μεταδεδομένα για τις εικόνες, έτσι ώστε οι ερευνητές να μπορούν να αναζητούν ανά καλλιτέχνη, θέμα, είδος και τόπο. Οι χρήστες μπορούν επίσης να περιηγηθούν και να πραγματοποιήσουν αναζήτηση σε διαφορετικά θέματα.

Γενικά Αρχεία του Κράτους

Τα Γενικά Αρχεία του Κράτους (Γ.Α.Κ.) Ελλάδος ιδρύθηκαν το 1914, υπό τη διακυβέρνηση του Ελευθέριου Βενιζέλου.

Υπήρξε σημαντική καθυστέρηση στην ίδρυση των Γ.Α.Κ. σε σύγκριση με τις άλλες ευρωπαϊκές χώρες που είχαν ήδη καλά οργανωμένες Αρχειακές Υπηρεσίες και ασχολούνταν με το θέμα της ελεύθερης πρόσβασης και έρευνας στο αρχειακό τους υλικό. Μια συστηματική παραγωγή εγγράφων ξεκίνησε όταν ξέσπασε η Ελληνική Επανάσταση (1821-1829) και τότε δημιουργήθηκαν οι πρώτες δημόσιες υποδομές. Αν και κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου διατηρήθηκαν τα αρχεία που παράγονταν σε κάθε επίπεδο της δημόσιας και στρατιωτικής διοίκησης, μόνο την περίοδο που ο Ιωάννης Καποδίστριας κυβέρνησε την Ελλάδα ελήφθησαν ουσιαστικά μέτρα για την οργάνωση του αρχειακού υλικού στο σύγχρονο Ελληνικό Κράτος.

Χρονολόγιο

1443

Ιδρύεται το «Αρχείο» της Κέρκυρας που περιέχει έγγραφα που χρονολογούνται από το 1500-1864.

Αρχεία του 16ου αιώνα

Λειτουργούν στα Επτάνησα (Κέρκυρα, Παξοί, Λευκάδα, Κεφαλονιά, Ιθάκη, Ζάκυνθο και Κύθηρα), το νησί της Κρήτης και της Σάμου.

1821-1823

Ιδρύονται η «Διοίκηση», η «Αρχιγραμματεία» του Ελληνικού Κράτους, τα «Υπουργεία» (αργότερα «Γραμματεία») με σκοπό την άσκηση όλων των νομοθετικών, εκτελεστικών και δικαστικών λειτουργιών.

1829

Ιδρύονται τα «Αρχεία του Ελληνικού Κράτους» με σκοπό τη συλλογή δημοσίων φακέλων των «Υπουργείων» και τη στέγαση των αρχείων των «Γραμματειών».

1833

Τα «Αρχεία του Ελληνικού Κράτους» διαλύονται και κάθε «Γραμματεία» ανακτά τους φακέλους που κατέθεσε.

1834

Το Βασιλικό Διάταγμα παρείχε στην Εθνική Βιβλιοθήκη ένα στέρεο νομοθετικό πλαίσιο που ενίσχυσε την πολιτική της όσον αφορά την παρακολούθηση και τη συλλογή αρχειακού υλικού.

1836

Οργανώνονται τα αρχεία του Ελεγκτικού Συνεδρίου και συγκεντρώνονται και αποθηκεύονται δημόσιοι φάκελοι.

1846

Τα αρχεία των Εθνοσυνελεύσεων συγκεντρώνονται στη Βουλή των Ελλήνων.

1855

Αναγγέλλεται η έκδοση των Εθνικών Αρχείων Αναγέννησης.

1864

Μετά την ένωση των Επτανήσων (Επτάνησος) με την Ελλάδα, τα «Αρχεία» Κέρκυρας, Παξών, Λευκάδας, Κεφαλλονιάς, Ιθάκης, Ζακύνθου και Κυθήρων υπάγονται όλα στο Υπουργείο Εσωτερικών.

1882

Η ίδρυση της Ιστορικής και Εθνολογικής Εταιρείας της Ελλάδος, νομικού προσώπου ιδιωτικού δικαίου, στοχεύει στη συλλογή, διατήρηση και προβολή των κειμηλίων και μαρτυριών που φωτίζουν την ιστορία της νεότερης Ελλάδας. Για την επίτευξη αυτού του στόχου η Εταιρεία δημιουργεί αμέσως το Μουσείο, το Αρχείο και τη Βιβλιοθήκη της.

1914

Επί διακυβέρνησης Ελευθέριου Βενιζέλου και αποδιδόμενη στις προσπάθειες του καθηγητή Σπυρίδωνα Λάμπρου και του ιστορικού-ερευνητή Γιάννη Βλαχογιάννη, ψηφίζεται ο νόμος 380/1914 «Ίδρυση Αρχαιοθηκών του Ελληνικού Κράτους» με σκοπό τη «συγκέντρωση και παρακολούθηση εγγράφων σε όλα τα δημόσια αρχεία που χρονολογούνται πριν από 50 χρόνια». Πρώτος Διευθυντής των Γ.Α.Κ. ήταν ο Γιάννης Βλαχογιάννης που δώρισε την πολύτιμη συλλογή του στα Γ.Α.Κ. και πρώτος Πρόεδρος του Εποπτικού Συμβουλίου ήταν ο Νικόλαος Γ. Πολίτης. Στην Υπηρεσία αυτή υπάγονται τα Αρχεία των Ιονίων Νήσων, της Κρήτης και της Σάμου.

1939

Ψηφίζεται ο Νόμος 2027/1939 «Ανασύσταση των Γ.Α.Κ.».

1991

Ο νόμος 1946/1991 καθορίζει νέο νομοθετικό πλαίσιο που ρυθμίζει τη λειτουργία των Γ.Α.Κ. μέχρι σήμερα. Η Κεντρική Υπηρεσία διαρθρώνεται σε Τμήματα και ιδρύονται Αρχεία σε νομούς που δεν υπήρχαν μέχρι τότε.

2003

Μεταφορά της Κεντρικής Υπηρεσίας των Γ.Α.Κ. και εγκαίνια του νέου κτιρίου (10.11.2003).

2005

Η Δημόσια Ειδική Υπηρεσία Αρχείων Πρωθυπουργού, Υπουργών, Αναπληρωτών Υπουργών και Γενικής Γραμματείας Κυβερνητικών Αρχείων (που ιδρύθηκε με το Ν. 2846/2000) ενσωματώνεται στην Κεντρική Υπηρεσία των Γ.Α.Κ. με τον Ν. 3391/2005.

2011

Εθνικό Συνέδριο για τη διαμόρφωση μιας νέας Πολιτικής για τα Αρχεία και τις Βιβλιοθήκες, υπό την αιγίδα του Προέδρου της Ελληνικής Δημοκρατίας και έκδοση Λευκής Βίβλου.

2014

Συμπλήρωση 100 ετών (1914-2014) από την ίδρυση των Γ.Α.Κ. της Ελλάδος. Εορτασμός των 100 χρόνων με Έκθεση με τίτλο «100 χρόνια Γ.Α.Κ., 500 χρόνια ιστορίας».

1.2: Σύσταση Διεθνούς Συμβουλίου Αρχείων-Διεθνής Επιτροπή Λογοτεχνικών Αρχείων

Το Διεθνές Συμβούλιο Αρχείων (Δ.Σ.Α.) συστάθηκε τον Ιούνιο του 1948 υπό την αιγίδα της Unesco. Μόλις δύο χρόνια αργότερα με την ευκαιρία της πρώτης συνεδρίασης της Συντακτικής Συνέλευσης και τη σύγκληση του Πρώτου Διεθνούς Συνεδρίου για τα Αρχεία όπου έγινε στο Παρίσι 21-26 Αυγούστου το 1950. Ο Γενικός Διευθυντής της Unesco κ Jaime Torres Bodet καλωσόρισε τους αντιπροσώπους με λόγια που έδειχναν το συνεχές ενδιαφέρον για την ανάπτυξη του Δ.Σ.Α. (ORN,1951).

Όταν η οργανωτική επιτροπή συνεδρίασε στην Unesco τον Ιούνιο του 1948 με επικεφαλή τον Δρ.Solon.

Υιοθέτησε το καταστατικό, εξέλεξε τους πρώτους αξιωματούχους και το πρώτο Εκτελεστικό Συμβούλιο. Ο τελευταίος επέλεξε τον πρώτο Γενικό Γραμματέα και τον πρώτο Ταμία.

Σύμφωνα με το καταστατικό οι γενικοί σκοποί του Δ.Σ.Α. είναι :

- Η διοργάνωση περιοδικά του Διεθνούς Συμβουλίου Αρχείων.
- Η δημιουργία, διατήρηση και ενίσχυση σχέσεων μεταξύ αρχειονόμων όλων των χωρών. Επίσης ενδυνάμωση όλων των επαγγελματικών και άλλων

φορέων ή ιδρυμάτων που ασχολούνται με τη φύλαξη, οργάνωση ή διαχείριση των αρχείων δημόσιων ή ιδιωτικών οπουδήποτε και αν βρίσκονται.

- Η προώθηση με όλα τα δυνατά μέσα της διατήρησης της προστασίας και άμυνας ενάντια σε όλους τους κινδύνους της καταστροφής της αρχειακής κληρονομιάς της ανθρωπότητας.
- Η προώθηση της οργάνωσης και του συντονισμού όλων των επιθυμητών διεθνών δραστηριοτήτων στον τομέα της διαχείρισης αρχείων.
- Η διευκόλυνση της χρήσης των αρχείων και η αποτελεσματικότερη και αμερόληπτη μελέτη τους, κάνοντας με αυτό τον τρόπο το περιεχόμενό τους ευρύτερα γνωστό. Καθιστώντας τις αναπαραγωγές πιο εύκολα διαθέσιμες και ενθαρρύνοντας μεγαλύτερη ελευθερία πρόσβασης.
- Η πραγματοποίηση συνεργασιών, όπου συζητούνταν ζητήματα αρχειακού κλάδου.

Για την υλοποίηση των γενικών σκοπών της, το Δ.Σ.Α. έχει ήδη υποστηρίξει το εξαιρετικά επιτυχημένο Πρώτο Διεθνές Συνέδριο για τα Αρχεία που πραγματοποιήθηκε στο Παρίσι 23-26 Αυγούστου το 1950, το οποίο είχε 350 εγγεγραμμένους. Τέσσερις γενικές εκθέσεις οι οποίες συνόψισαν και ανέλυσαν απαντήσεις σε ερωτηματολόγια που στάλθηκαν σε όλα τα μέρη του κόσμου (BORN,1951).

Κατά το επόμενο τέταρτο του αιώνα, το Δ.Σ.Α. λειτούργησε σε στενή σχέση με τον Εκπαιδευτικό, Επιστημονικό και Πολιτιστικό Οργανισμό των Ηνωμένων Εθνών (UNESCO), ως τον παγκόσμιο οργανισμό του αρχειακού επαγγέλματος.

Στα πρώτα χρόνια της το Δ.Σ.Α. προσπάθησε να επιτύχει τους στόχους του με μέσα συμβατικά για οργανισμούς του είδους του. Διεξήγαγε ανοιχτά διεθνή συνέδρια.

Στην αρχή ανά τριετία και αργότερα σε τετραετία, τα οποία παρείχαν ένα φόρουμ για την ανταλλαγή επιστημονικών και επαγγελματικών πληροφοριών. Αυτά σύντομα συμπληρώθηκαν από το 1953 ετησίως από τα Διεθνή Αρχειακά Συνέδρια Στρογγυλής Τραπέζης (CITRA). Το 1951 το Δ.Σ.Α. άρχισε να δημοσιεύει το ετήσιο περιοδικό του, *Archivum*, στο οποίο έκτοτε εμφανίζονται τακτικά οι εργασίες των συνεδρίων καθώς και άρθρα, έγγραφα, βιβλιογραφία και άλλα θέματα αρχειακού ενδιαφέροντος. Οι εργασίες των Στρογγυλών Τραπεζών δημοσιεύονταν ως ξεχωριστή σειρά αποκλειστικά στα γαλλικά για πολλά χρόνια, αλλά και στα αγγλικά ξεκινώντας το 1971. Την πρώτη δεκαετία το Δ.Σ.Α. δεν διατηρούσε μόνιμες επιτροπές εκτός από την Εκτελεστική Επιτροπή και μια Επιτροπή Σιγιλογραφίας. Αυτή η επιτροπή είχε ένα ιδιαίτερο ενδιαφέρον για τις σφραγίδες των Ευρωπαίων αρχειονόμων που εργάζονται με έγγραφα που προέρχονται από τη μεσαιωνική και την πρώιμη νεότερη περίοδο. Επιπλέον συστάθηκε ένας μικρός αριθμός ad hoc ομάδων εργασίας για να ασχοληθούν με συγκεκριμένα έργα. Για παράδειγμα η Ομάδα όρων που συνέταξε και δημοσίευσε ένα πολύγλωσσο γλωσσάρι αρχειακών όρων.

Για την καλύτερη λειτουργία του Δ.Σ.Α. υπάρχουν 12 επιτροπές με βάση το υλικό που έχει αναλάβει η καθεμία να εκπροσωπήσει:

- Section for Education and Training – (SAE)
- Section for Archives of Faith Traditions – (SAFT)
- Section on Architectural Records – (SAR)
- Section on Business Archives – (SBA)
- Section of International Organisations – (SIO)
- Literary and Artistic Archives – (SLA)
- Section of Local, Municipal and Territorial Archives- (SLMT)
- Forum of Professional Associations – (FPA)
- Section on Sports Archives – (SPO)
- Section for Archives of Parliaments and Political Parties – (SPP)
- Section on University and Research Institution Archives – (SUV)
- Section on Archives and Human Rights – (SAHR)

Το θετικό είναι ότι διευκολύνει το έργο του εντοπισμού βασικών πηγών στο εξωτερικό που σχετίζονται αυτές τις χώρες. Το Δ.Σ.Α. έχει επίσης εκπροσωπηθεί σε πολλά διεθνή συνέδρια σχετικά με την τεκμηρίωση.

Section on Archives of Literature and Art (SLA)- Επιτροπή των λογοτεχνικών και καλλιτεχνικών αρχείων

Ήδη, από το δέκατο ένατο αιώνα και ουσιαστικά κατά τον εικοστό αιώνα, εξειδικευμένες οργανώσεις και σημαντικοί διανοούμενοι έχουν ξεκινήσει δραστηριότητες με στόχο τη διαφύλαξη της λογοτεχνικής μνήμης. Ως κύριο στόχο έχουν την προβολή της σχετικής και πολύτιμης αρχειακής κληρονομιάς και να εξασφαλίσουν την «αθανασία» της τόσο σε διεθνές όσο και σε εθνικό επίπεδο. Το Δ.Σ.Α. αναγνώρισε την τεράστια σημασία των λογοτεχνικών αρχείων. Η Επιτροπή λογοτεχνικών και καλλιτεχνικών αρχείων (Section on Archives of Literature and Art - SLA) έχει διαδραματίσει σημαντικό ρόλο στο Δ.Σ.Α. από το 2009. Βλέπε σχετικά άρθρα στη διαδικτυακή έκδοση του Δ.Σ.Α. flash 2018. Σκοπός της Επιτροπής είναι η προβολή της πολιτιστικής αξίας των λογοτεχνικών και καλλιτεχνικών αρχείων και η δημιουργία ενός παγκόσμιου δικτύου αρχειονόμων, επιμελητών και χρηστών. Η επιτροπή διαχέει πληροφορίες σχετικά με την ποικιλομορφία των λογοτεχνικών και καλλιτεχνικών συλλογών σε όλο τον κόσμο, γνωστοποιεί τις τοποθεσίες που απόκεινται και παρουσιάζει τις βέλτιστες πρακτικές σχετικά με την καταλογογράφηση, την αποθήκευση και την προβολή αυτών των πολιτιστικών αρχειακών θησαυρών.

Παγκόσμιος Κατάλογος αρχείων λογοτεχνίας και τέχνης

Να επισημανθεί ότι είναι διαθέσιμος παγκόσμιος κατάλογος αποθετηρίων στον οποίο αναλύονται οι σχετικές πληροφορίες για την πρόσβαση σε λογοτεχνικά και καλλιτεχνικά αρχεία. Αποτελεί ένα σημαντικό εργαλείο που ενημερώθηκε με τη χρηματοδότηση της Επιτροπής Προγράμματος Διεθνούς Συμβουλίου Αρχείων (PCOM) 2020-2021 και παραθέτει αποθετήρια σε περισσότερες από 70 χώρες με σύντομες περιγραφές και συνδέσμους προς αντίστοιχες ιστοσελίδες. Ο κατάλογος είναι επί του παρόντος διαθέσιμος στην ενότητα SLA του επίσημου ιστότοπου του Διεθνούς Συμβουλίου για τα Αρχεία, στα Αγγλικά και στα Γαλλικά .

Διοικούσα Επιτροπή

Μια προσωρινή Διοικούσα Επιτροπή διορίστηκε για τον ανασχηματισμό της Επιτροπής λογοτεχνικών και υπηρέτησε από το 2010 έως το 2011. Στη συνεδρίαση της ολομέλειας του SLA στο Τολέδο τον Οκτώβριο του 2011, μια Διοικούσα Επιτροπή δέκα μελών, εξελέγη για να υπηρετήσει από το 2011 έως τον Οκτώβριο του 2015. Η νέα Διοικούσα Επιτροπή, αποτελούμενη από έντεκα μέλη, εξελέγη κανονικά για να υπηρετήσει από τον Οκτώβριο του 2015 έως τον Οκτώβριο του 2019 (International Council of Archives).

Η τρέχουσα Διοικούσα επιτροπή εξελέγη το Δεκέμβριο του 2019 και αποτελείται από τα ακόλουθα μέλη για την περίοδο 2020-2024. Αυτή η περίοδος τροποποιήθηκε αργότερα σε 2021-2025 λόγω της τρέχουσας πανδημίας:

Leonor Calvão Borges
Fatoumata Cissé Diara
Heather Dean
André
Derval Sebastian Gurciullo
Catherine Hobbs
Veno
Kauaria Annantonia Martorano
David Sutton

1.3: Επικρατούσα κατάσταση στην Ελλάδα: γενική χαρτογράφηση

Στην Ελλάδα, όπως και σε πολλές άλλες χώρες, τα λογοτεχνικά αρχεία διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στην πνευματική, κοινωνική, πολιτική και πολιτιστική ζωή της χώρας και συνδέονται με την ιστορία του Ελληνικού Κράτους.

Οι Έλληνες συγγραφείς παρακολουθούν τις διεθνείς λογοτεχνικές εξελίξεις κυρίως στην Ευρώπη, αξιοποιώντας ταυτόχρονα τα στοιχεία της Ελληνικής λογοτεχνίας και της πνευματικής παράδοσης. Οι απαρχές της νεοελληνικής λογοτεχνίας εντοπίζονται στην βυζαντινή περίοδο. Η ιστορία της χωρίζεται σχηματικά σε τρεις κυρίως εποχές τη μεταβυζαντινή περίοδο, 1453-1821 και από το 1821 έως και σήμερα.

Όσον αφορά την ιστορία της νεοελληνικής λογοτεχνίας, πολύτιμα έργα αναφοράς περιλαμβάνουν σημαντικούς συγγραφείς. Όπως ο Κωνσταντίνος Θ. Δημαράς (1904-1992), ο Γεώργιος Βαλέτας (1907-1989), ο Λίνος Πολίτης (1906-1982), ο Γεώργιος Ζώρας (1908-1982) και ο Mario Vitti (1926). Η παρούσα εργασία επικεντρώνεται ιδιαίτερα στην γενιά του 1920 και του 1930.

Οι Έλληνες λογοτέχνες, άνδρες και γυναίκες, έχουν αναγνωριστεί διεθνώς. Το Νόμπελ λογοτεχνίας απονεμήθηκε στους διακεκριμένους ποιητές Γεώργιο Σεφέρη (1900-1971) το 1963 και στον Οδυσσέα Ελύτη (1911-1996) το 1979. Ο πρώτος Έλληνας λογοτέχνης που προτάθηκε για το βραβείο Νόμπελ ήταν ο Δημήτριος Βερναρδάκης (1833-1907) το 1905 ενώ ο Νίκος Καζαντζάκης (1833-1957) από το 1947 μέχρι και το θάνατό του προτάθηκε εννέα φορές. Επιπλέον ο Αντώνης Σαμαράκης (1916-2003), ένας από τους πιο μεταφρασμένους Έλληνες λογοτέχνες, τιμήθηκε το 1982 για το σύνολο του έργου του με την απονομή του βραβείου Λογοτεχνίας Europalia. Τα λογοτεχνικά αρχεία αποτελούν μια εξειδικευμένη κατηγορία αρχείων και περιλαμβάνουν όλα τα είδη εγγράφων, στοιχεία και μαρτυρίες κάθε μορφής που παρήχθησαν μετά από την επιστημονική και κοινωνική δραστηριότητα ενός λογοτέχνη.

Πιο αναλυτικά αυτό το υλικό μπορεί να περιλαμβάνει χειρόγραφα, δακτυλόγραφα, έντυπα και άλλες μορφές που σχετίζονται με δημοσιευμένα ή αδημοσίευτα έργα. Επίσης αυτοτελή ή μη, προσχέδια και σημειώσεις, φωτογραφίες, αποκόμματα τύπου, απομνημονεύματα ή ημερολόγια. Δεν θα μπορούσαν να μην συμπεριληφθούν και τα αναμνηστικά της εποχής, οπτικοακουστικό υλικό, προσωπικά και οικογενειακά έγγραφα (πιστοποιητικά, ταυτότητες, βραβεία, συμβολαιογραφικά και λοιπά νομικά έγγραφα) κ.λ.π.

Στο σύνολό της η αλληλογραφία των λογοτεχνών επίσημη ή ιδιωτική είναι ιδιαίτερης σημασίας και σημαντικό ρόλο επίσης διαδραματίζουν οι βιβλιοθήκες που αποτελούν πολύτιμες πηγές πληροφοριών για την προσωπικότητά τους και τις δραστηριότητές τους. Χάρη στο σχετικό αρχειακό υλικό συμβάλλουν καθοριστικά στην καταγραφή της λογοτεχνικής παραγωγής της χώρας.

Η μελέτη αρχείων των λογοτεχνικών σωματείων και συλλογών παρουσιάζει μεγάλο ενδιαφέρον και είναι ιδιαίτερα σημαντική στο πλαίσιο της νεοελληνικής λογοτεχνίας. Επιπλέον, η συλλογή των λογοτεχνικών περιοδικών που συνέβαλαν στην διαμόρφωση του λογοτεχνικού περιβάλλοντος και μέσα από το οποίο μπορεί να χαραχθεί η πορεία της ελληνικής λογοτεχνίας, είναι ζωτικής σημασίας για την ολοκλήρωση της πλήρους σειράς λογοτεχνικών αρχείων. Τα αρχειακά κατάλοιπα της ελληνικής λογοτεχνικής παραγωγής βρίσκονται συχνά σε δημόσιο και ιδιωτικό χώρο, μετά από δωρεά των ίδιων των λογοτεχνών παραγωγών ή των κληρονόμων τους ή από άλλες περιπτώσεις.

Αρχειακές οργανώσεις, βιβλιοθήκες και μουσεία, συνεργάζονται στενά και δίνουν έμφαση στην ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς στον τομέα αυτό. Το αρχειακό υλικό συγκεντρώνεται σε ειδικούς οργανισμούς. Αρκετά ιδρύματα φέρουν ονόματα μυθιστοριογράφων, πεζογράφων και ποιητών. Συγκεκριμένα το Ίδρυμα Κωστή Παλαμά, το Μουσείο Γεωργίου Δροσίνη, το Μουσείο Νίκου Καζαντζάκη κ.λ.π. Σημαντικές πολιτικές προσωπικότητες που υπήρξαν και σημαντικές προσωπικότητες της λογοτεχνίας όπως, ο Παναγιώτης Κανελόπουλος (1902-1908 πολιτικός φιλόσοφος- ακαδημαϊκός) και ο Ευάγγελος Αβέρωφ – Τοσίτσας (1910-1990 , πολιτικός –συγγραφέας) κ.λ.π. Αξιοσημείωτο είναι επίσης, ότι σε αρκετές περιπτώσεις αρχειακό υλικό που σχετίζεται με έναν συγκεκριμένο συγγραφέα, διαχωρίζεται και φυλάσσεται από διαφορετικούς αρχειακούς οργανισμούς.

Σε πολλές περιπτώσεις τα μέλη της οικογένειας έχουν τα αρχεία στην κατοχή τους αρκετές φορές χωρίς να τα δηλώνουν επίσημα. Υπάρχουν ακόμη περιπτώσεις που οι ίδιοι οι συγγραφείς τα κατέχουν αφού είναι ακόμα ζωντανοί. Στη χειρότερη των περιπτώσεων δεν μπορεί να βρεθεί το αρχειακό υλικό ή έχει καταστραφεί. Συχνά βλέπουμε δικαστικές διαμάχες μεταξύ των κληρονόμων. Η έλλειψη γνώσης ότι τα αρχεία που έχουν στην κατοχή τους αποτελούν κιβωτούς ιστορίας και μνήμης, σε συνδυασμό με την γενική έλλειψη οποιασδήποτε αρχειακής συνείδησης, σημαίνει ότι υπάρχει μικρή ασφάλεια για το μέλλον των λογοτεχνικών αρχείων.

Τα Γενικά Αρχεία του Κράτους (Γ.Α.Κ.) (General State Archives of Greece, <http://www.gak.gr>, 2018), ως εθνικός αρχειακός οργανισμός, κατέχει αξιόλογες αρχειακές συλλογές στις οποίες συμπεριλαμβάνονται τα λογοτεχνικά αρχεία. Τόσο στην Κεντρική Υπηρεσία, όσο και στις περιφερειακές αρχειακές υπηρεσίες στην Ελλάδα έχει συγκεντρωθεί πολύτιμο υλικό. Η ίδρυση και η λειτουργία των Γ.Α.Κ. είναι άρρηκτα συνδεδεμένες με το λογοτέχνη και ιστορικό Γιάννη Βλαχογιάννη, ο οποίος ήταν ο πρώτος Διευθυντής της Υπηρεσίας μεταξύ 1915 και 1937 (Karapidakis&Koulikourdi, 2012). Το 1914 ο Βλαχογιάννης πρότεινε την ίδρυση των Γ.Α.Κ. στον Ελευθέριο Βενιζέλο, Πρωθυπουργό της Ελλάδας. Ο οργανισμός ιδρύθηκε χάρη στην προτροπή του Σπυρίδωνα Λάμπρου πολιτικού και ιστορικού, που είχε λάβει το πρώτο βραβείο στον Βουτσιναίο διαγωνισμό για το μετρικό του δράμα το 1870.

Ο λογοτέχνης και ποιητής Κωνσταντίνος Αθ. Διαμάντης ο οποίος διετέλεσε Διευθυντής στα Γ.Α.Κ. για ένα μικρό διάστημα, ως Διευθυντής της Εθνικής Βιβλιοθήκης της Ελλάδος, έγραψε και εξέδωσε λογοτεχνικά και πεζογραφικά κείμενα, σε λογοτεχνικά περιοδικά και εφημερίδες από το 1931. Ο Νικόλαος Πολίτης ανέλαβε τα καθήκοντα του πρώτου Προέδρου του Εφορευτικού Συμβουλίου στα Γ.Α.Κ. αλλά και ήταν ιδρυτής του Λαογραφικού Αρχείου. Να σημειωθεί ότι πρόεδρος του Εφορευτικού συμβουλίου των Γ.Α.Κ. διετέλεσε ο ιστορικός Νικόλαος Καραπιδάκης, ο οποίος από το 2012 είναι διευθυντής του περιοδικού «Νέα Εστία»

Στην Κεντρική Υπηρεσία πλούσιο υλικό εντοπίζεται στις «Μικρές Συλλογές Κ». Όπως χειρόγραφα του Γεώργιου Βιζυηνού (1849-1896), Πρακτικά της Επιτροπής, για την βράβευση στα Λογοτεχνικά Έργα, το αρχείο του Κωνσταντίνου Διαμάντη, το αρχείο του Ιωάννη Νταμπέργη (1862-1938), τη Συλλογή Στέφανου Ξένου (1821-1894) σχετικά την Ένωση Λογοτεχνών Συγγραφέων.

Αναλυτικά η Συλλογή «Γιάννη Βλαχογιάννη» περιλαμβάνει γλωσσικά, λογοτεχνικά, καλλιτεχνικά, ιστορικά χειρόγραφα όπως αυτά του Ιωάννη Βηλαρά, (1771-1823) υλικό για την προφορική ποίηση και διαγωνισμούς πεζογραφίας και ποίησης. Σημαντικό υλικό επίσης τα υπηρεσιακά αρχεία του Κώστα Καρυωτάκη (1896-1928), της Μαρίας Πολυδούρη (1902-1930) και τα σχετικά με λογοτεχνικούς σύλλογους κ.λ.π.

Σημαντικό ρόλο διαδραματίζουν επίσης οι ακόλουθοι φορείς :

- **Εθνική Βιβλιοθήκη της Ελλάδος**

Η Εθνική Βιβλιοθήκη της Ελλάδος (National Library of Greece, www.nlg.gr, 2018) (ιδρύθηκε το 1832) περιλαμβάνει σημαντικό υλικό των λογοτεχνικών αρχείων όπως του εθνικού ποιητή της Ελλάδος Διονύσιου Σολωμού (1798-1857), του Διονύσιου Ρώμα (1906-1981), του Δημήτριου Βικέλα (1835-1908), του Άγγελου Σικελιανού (1884-1951), έγγραφα του Αλέξανδρου Παπαδιαμάντη (1851-1908) και της Κατίνας Παππά (1900-1959) κ.λ.π.

- **Βιβλιοθήκη της Βουλής της Ελλάδος**

Η Βιβλιοθήκη της Βουλής της Ελλάδος (The Library of the Hellenic Parliament, 2018) (ιδρύθηκε το 1844) κατέχει το σημαντικό αρχείο και την βιβλιοθήκη του Γιάννη Ψυχάρη (1854-1929), φυλάσσεται στη Μπενάκειο καθώς και του Αντώνη Σαμαράκη (1919-2003).

- **Ακαδημία των Αθηνών**

Στην Ακαδημία Αθηνών (Academy of Athens, 2018) (ιδρύθηκε το 1926) και τα ερευνητικά της κέντρα φυλάσσονται ιδιωτικά αρχεία λογοτεχνών και άλλων προσώπων του δέκατου ένατου και εικοστού αιώνα. Ενδεικτικά αναφέρονται, ο Διονύσιος Σολωμός (1798-1857) ο Αλέξανδρος Ρίζος Ραγκαβής (1809-1892), ο

Γεώργιος Τσερτσέτης (1800-1874), χειρόγραφα του Ιωάννη Βηλαρά (1771-1823), η Φιλοσοφική Βιβλιοθήκη της Έλλης Λαμπρίδη (1896-1970) κ.λ.π.

- **Γεννάδειος Βιβλιοθήκη**

Η Γεννάδειος Βιβλιοθήκη (1926), διαθέτει μια πλούσια συλλογή πάνω από 120.000 τόμους βιβλίων καθώς και σπάνιες βιβλιοδεσίες, αρχεία , χειρόγραφα και έργα τέχνης. Σαν κέντρο μελέτης της ελληνικής ιστορίας , λογοτεχνίας και τέχνης, από την αρχαιότητα έως τη σύγχρονη εποχή, έχει αποκτήσει διεθνή φήμη. Τα αρχεία και οι συλλογές της τα οποία συνοδεύονται από συστηματικές περιγραφές, περιλαμβάνουν υλικό από σημαντικούς Έλληνες συγγραφείς συμπεριλαμβανομένων τους εν ζωή συγγραφείς. Παραδείγματος χάρη, του Βασίλη Βασιλικού (γεν 1934).

Πιο αναλυτικά:

Του Οδυσσέα Ελύτη (1911-1996), του Γεώργιου Σεφέρη (1900-1971), του Δημήτριου Καπετανάκη (1912-1944), του Γεώργιου Θεοτοκά (1905-1966), του Στρατή Μυριβήλη (1907-1979). Επιπλέον του Κώστα Βάρναλη (1884-1974), του Ηλία Βενέζη (1904-1973), του Δημήτριου Βικέλα (1835-1908), του Ίωνα Δραγούμη (1878-1920) και του Τ.Φιλοσόφου (1899-1987) κ.λ.π.

Η Γεννάδειος Βιβλιοθήκη είναι γνωστή για την εξαιρετική της διαδικτυακή παρουσία και παροχή βοηθημάτων εύρεσης σε ερευνητές.

- **Ελληνικό και Λογοτεχνικό Ιστορικό Αρχείο**

Το Ελληνικό και Λογοτεχνικό Ιστορικό Αρχείο (Hellenic and Literary Historical Archive, 2018) που ιδρύθηκε το 1980 από τον Μάνο Χαριτάτο και τον Δημήτριο Πόρτολο αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα κέντρα προβολής και παραγωγής έρευνας στον τομέα των ανθρωπιστικών επιστημών. Διαθέτει μεγάλο αριθμό αρχείων προσώπων που συνδέονται με τα Γράμματα και τις Τέχνες. Το Τμήμα Αρχείων συγκεντρώνει περισσότερες από 1300 συλλογές εκ των οποίων οι λογοτεχνικές αποτελούν την πλειοψηφία. Σε αυτές συμπεριλαμβάνονται οι συλλογές της Έλλης Αλεξίου (1894-1988), της οικογένειας του Αριστοτέλη Βαλαωρίτη (1824-1879), του Ναπολέοντα Λαπαθιώτη (1888-1944), του Τέλλου Άγρα (1880-1907), του Πέτρου Βλαστού (1879-1941) και έγγραφα του Συλλόγου Ελλήνων Λογοτεχνών.

- **Ελληνικό Λογοτεχνικό Ιστορικό Αρχείο Θεσσαλονίκης**

Με περισσότερο περιφερειακό προσανατολισμό το Ελληνικό και Λογοτεχνικό Ιστορικό Αρχείο Θεσσαλονίκης (Hellenic and Literary Historical Archive of Thessaloniki, 2018) που ιδρύθηκε το 1997, συγκεντρώνει αρχεία λογοτεχνών που έζησαν και εργάστηκαν στη Θεσσαλονίκη. Στο Αρχείο, ένας μικρός χώρος του

Μουσείου, εκθέτει τα οικιακά εφέ του γεννημένου στην Θεσσαλονίκη Λογοτέχνη Νίκου Ασλάνογλου (1931-1996).

Πλούσιες συλλογές βιβλίων, περιοδικών και εφημερίδων είναι διαθέσιμες στις βιβλιοθήκες από αυτά τα ιδρύματα. Στο Λογοτεχνικό Ιστορικό Αρχείο Θεσσαλονίκης, οι ερευνητές μπορούν να βρουν πλούσιο υλικό για την περίοδο μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο καθώς και την ιστορία των αριστερών μελετητών αλλά και των αριστερών λογοτεχνών.

- **Ιστορικό Αρχείο της Γενικής Γραμματείας Ισότητας των Φύλων**

Υλικό, για τις γυναίκες λογοτέχνες, βρίσκεται στην βιβλιοθήκη για το Φύλο και την Ισότητα στο Ιστορικό Αρχείο της Γενικής Γραμματείας Ισότητας των Φύλων (General Secretariat for Gender Equality, 2018). Ο Οδηγός για τα Γυνακεία Αρχεία στην Ελλάδα «Κλειώ» της Βιβλιοθήκης η οποία σχετίζεται με την Ισότητα και το Φύλο, είναι σημαντικό εργαλείο αναζήτησης. Επιπλέον σε αυτά τα χρήσιμα βοηθήματα εύρεσης συμπεριλαμβανομένων και τα 980 αρχεία αντικατοπτρίζουν τις γυναικείες προσωπικότητες από το χώρο της λογοτεχνίας (The Women's Archives in Greece, 2018).

- **Ίδρυμα Ωνάση**

Το αρχείο του Κωνσταντίνου. Π. Καβάφη απέκτησε το Ίδρυμα Ωνάση το 2012. Αποτελείται από πάνω από 4.600 χειρόγραφα και προσωπικά αντικείμενα του ποιητή, που συγκαταλέγεται στους πιο διακεκριμένους ποιητές του 20^ο αιώνα. Αναλυτικότερα αποτελείται από έγγραφα, βιβλία, φωτοτυπίες και αντικείμενα που κληρονόμησε ο Αλέκος Σεγόπουλος το 1933. Το αρχειακό υλικό έχει ήδη επεξεργαστεί αρχειονομικά και έχει τεκμηριωθεί αναλυτικά. (The Onassis Cultural Centre-Athens, 2018)(1863-1933)

Το αρχείο Καβάφη βρίσκεται από ένα ανοικτό φυσικό αρχείο σε ένα ανοικτό ψηφιακό αρχείο. Η συλλογή Καβάφη έχει ψηφιοποιηθεί. Σαν αποτέλεσμα αυτής της διαδικασίας, βλέπουμε να έχουν παραχθεί περισσότερα από 7.500 διακριτά ψηφιοποιημένα έγγραφα. Συμπεριλαμβανομένων των χειρόγραφων, των σημειώσεων, των εφημερίδων, φωτογραφιών προσωπικών έργων του ποιητή και έργων τέχνης. Η παγκόσμια χρήση του διαδικτύου έχει αλλάξει την προσέγγιση που χρειάζονται οι αρχειονόμοι σε σχέση με τη διαχείριση των πνευματικών δικαιωμάτων. Πολλά έργα είναι διαθέσιμα είτε επιπρόσθετα σε ψηφιακή μορφή ή μόνο σε ψηφιακή μορφή. Μέσω

ρυθμίσεων αδειοδότησης γίνεται όλο και περισσότερο η διαχείριση των πνευματικών δικαιωμάτων.

- **Ίδρυμα Αικατερίνης Λασκαρίδη**

Το Ίδρυμα της Αικατερίνης Λασκαρίδη ιδρύθηκε το 1933. Διατηρεί μεταξύ των συλλογών του σημαντικά αρχεία όπως αυτό του πανεπιστημιακού καθηγητή και μελετητή της αρχαίας βυζαντινής και νεοελληνικής Λογοτεχνίας, Γιάννη Σύκου (1901-1937), μέρος του αρχείου του ποιητή – στιχουργού Μάνου Ελευθερίου (1938-), της ποιήτριας Βερονίκης Δαλακούρα (1952-) και της Πηνελόπης Δέλτα (1874-1941). Τέλος, τη βιβλιοθήκη και το αρχείο του κριτικού λογοτεχνίας και λογοτέχνη Κλέωνα Παράσχου (1894-1964) κ.α. Το 2000 το Ίδρυμα ξεκίνησε το Λογοτεχνικό Διαγωνισμό στη μνήμη της Καίτης Λασκαρίδη.

- **Ίδρυμα Κωστής Παλαμάς**

Το Ίδρυμα Κωστή Παλαμά έχει αναλάβει το έργο της φύλαξης της Βιβλιοθήκης και του Αρχείου του Παλαμά (1859-1943) που διασώθηκαν από την κόρη του, Ναυσικά. Ιδρύθηκε στην Πάτρα το 2014 το Πολιτικό Κέντρο Κωστή Παλαμά (Cultural Centre Kostis Palamas, 2018). Ο κύριος στόχος του είναι η δυναμική παρουσίαση του έργου του ποιητή. Διοργανώνονται έτσι διεθνή συνέδρια αφιερωμένα στην ποίηση.

- **Κέντρο Νεοελληνικών Σπουδών**

Το Κέντρο Νεοελληνικών Σπουδών έχει ως σκοπό την έρευνα και την προώθηση της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας, που περιέχει ανθολογία κειμένων σε ηλεκτρονική μορφή. Τη διατήρηση της πνευματικής και ακαδημαϊκής παράδοσης του κριτικού και ιστορικού Κωνσταντίνου Θ. Δημαρά (1904-1992) και του λόγιου-καθηγητή Γεώργιου Π. Σαββίδη (1929-1995) (Centre for Neo-Hellenic Studies, 2018). Εξίσου πολύτιμες για τους λογοτεχνικούς ερευνητές είναι οι βάσεις δεδομένων, όπως τα «Κέντρα Φιλοξενίας Λογοτεχνικών Συγγραφέων» σε χώρες της «Ευρώπης και της Μεσογείου», τα «Archives of Literature Awards». Αλλά και το «Αρχείο Κριτικών λογοτεχνίας» που τηρείται από το Εθνικό Κέντρο Βιβλίου το οποίο είναι διαθέσιμο σε αυτή την ηλεκτρονική ιστοσελίδα. Στόχος αυτού του κέντρου είναι η εφαρμογή μιας εθνικής πολιτικής για την προώθηση του βιβλίου, έχει δημιουργήσει μια σειρά επετειακών ιστοσελίδων προς τιμήν γνωστών Ελλήνων καλλιτεχνών. Αυτά περιλαμβάνουν εορταστικές δραστηριότητες με πολιτιστικές εκδηλώσεις, συνέδρια, εκθέσεις, εργαστήρια, ειδικές εκδόσεις και ούτω καθ' εξής (National Book Centre, 2018).

- Άλλοι αρχειακοί φορείς στην Ελλάδα που διαθέτουν λογοτεχνικά αρχεία

Πολλές τοπικές βιβλιοθήκες έχουν συλλέξει λογοτεχνικά αρχεία. Ενδεικτικά αναφέρονται: το αρχείο του Νικηφόρου Βρεττάκου (1912-1991) στη Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Σπάρτης, το αρχείο του Ντίνου Κονόμου (1918-1990) στη Δημόσια Βιβλιοθήκη της Ζακύνθου, το αρχείο του Αδαμάντιου Κοραή (1748-1883) στη Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Χίου Κοραή, το αρχείο του Κώστα Κρυστάλλη (1868-1894) στη Ζωσιμαία Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη και το αρχείο της Ειρήνης Δενδρινού (1879-1974) στην Αναγνωστική Εταιρεία Κέρκυρας κ.α

Σημαντικό αρχειακό υλικό φυλάσσεται στο Μουσείο Μπενάκη στο ιστορικό αρχείο που είναι, ένα από τα καλύτερα οργανωμένα ιδρύματα καταθέσεων και αποθήκευσης στην Ελλάδα, με περισσότερες από 1200 αρχειακές συλλογές. Περιλαμβάνουν τα αρχεία του Άγγελου Σικελιανού (1884-1951), της Πηνελόπης Σ. Δέλτα (1874-1941), του Γιάννη Ρίτσου (1809-1990), του Ιακώβου Πολυλά (1825-1896) και συλλογή εγγράφων του Κωνσταντίνου Καβάφη (1863-1933) (Catalogue of literary archives kept at the Historical Archives Department of the (Benaki Museum, 2018.)

Στο Βυζαντινό και Χριστιανικό Μουσείο της Αθήνας, βρίσκεται ένα από τα σημαντικότερα και μεγαλύτερα σωζόμενα έργα ενός Έλληνα καλλιτέχνη και λογοτεχνικού συγγραφέα του εικοστού αιώνα, αυτό του Φώτη Κόντογλου (1895-1965).

Το Μουσείο, που είναι αφιερωμένο στο Γεώργιο Δροσίνη, ιδρύθηκε το 1997. Έχει συγκεντρώσει ολόκληρο το ποιητικό πεζογραφικό και λαογραφικό έργο καθώς και το πλούσιο αρχείο με χειρόγραφα και σχετικά ιστορικά ντοκουμέντα της ίδιας εποχής. (Georgios Drossinis Museum, 2018).

Το αρχείο του Νίκου Καζαντζάκη (1883-1957) βρίσκεται στο Μουσείο Καζαντζάκη που ιδρύθηκε από τον Γεώργιο Ανεμογιάννη το 1976. Εκεί έχουν κατατεθεί περισσότερα από 50 αντικείμενα τα οποία είναι επιστολές αυτόγραφα, χειρόγραφα, δημοσιευμένα έργα, δοκίμια κριτικής, δημοσιογραφίας, φωτογραφίες και ηχητικά, προσωπικά αντικείμενα κ.λπ (Archive of Nikos Kazantzakis, 2018).

Άλλα Μουσεία που διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο, είναι το Μουσείο Σολωμού και Επιφανών Ζακυνθίων, στο οποίο μεταξύ άλλων φυλάσσεται και η συλλογή χειρογράφων του Δ. Σολωμού. Επίσης το Μουσείο-Οίκος του Αλέξανδρου Παπαδιαμάντη στη Σκιάθο.

Στο πλαίσιο των Πανεπιστημιακών ιδρυμάτων αναφέρονται το Αρχείο Νεοελληνικής Λογοτεχνίας που βρίσκεται στη Θεσσαλονίκη (Archive of Modern Greek Literature of the Aristotle University of Thessaloniki, 2018). Ιδρύθηκε το 1973 και περιλαμβάνει έναν εντυπωσιακό αριθμό αρχείων. Αρχεία νεοελλήνων λογοτεχνών, όπως τα 14 προσχέδια τετράδια του «Άξιον Εστί» από Οδυσσέα Ελύτη (1911-1996), χειρόγραφα τετράδια και προσχέδια του ποιητή Άγγελου Σικελιανού (1884-1951). Ακόμη το αρχείο της Μέλπω Αξιώτη (1905-1973) και της Έλλης Παπαδημητρίου (1906-1933). Το ιστορικό Αρχείο του Πανεπιστημίου Αθηνών που ιδρύθηκε το 1991 παίζει σημαντικό ρόλο (Historical Archive of the University of Athens, 2018).

Σημαντικό αρχειακό υλικό φυλάσσεται επίσης και στη Βιβλιοθήκη του Πανεπιστημίου Κρήτης (Closed collections of the Library of the University of Crete, 2018), όπως η βιβλιοθήκη του Ακαδημαϊκού Γεώργιου Γιάνναρη. Η ψηφιακή Βιβλιοθήκη της Νέας Ελληνικής «Μελέτες ANEMH» (Digital Library of Modern Greek Studies ANEMH, 2018), που φιλοξενείται από το πανεπιστήμιο. Συμπεριλαμβάνονται σε αυτή τη βιβλιοθήκη οι αρχειακές συλλογές του Παντελή Πρεβελάκη (1909-1986), του Άγγελου Παπακώστα (1903-1981) κ.α. Σημαντικό αρχειακό υλικό κατέχει και το Αρχείο του Πανεπιστημίου Πατρών.

• Ζητήματα Πρόσβασης

Σύμφωνα με το προηγούμενο νομοθετικό πλαίσιο για τα αρχεία του Ν 1946/1991, (Law 1946/1991, 2018) τα λογοτεχνικά αρχεία ανήκουν στην κατηγορία των ιδιωτικών αρχείων που ορίζονται στο άρθρο 4 παρ 1β. Πιο διεξοδικά είναι «τα αρχεία από πρόσωπα που διακρίθηκαν στις επιστήμες, τα γράμματα, τις τέχνες καθώς και τα αρχεία άλλων ατόμων, το περιεχόμενο των οποίων παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον».

Σύμφωνα με το ισχύον νομοθετικό πλαίσιο για τα αρχεία του Ν 4610/2019, ιδιωτικά αρχεία χαρακτηρίζονται ιδίως:

- Τα αρχεία ιδιωτικού περιεχομένου από τη βυζαντινή περίοδο και εφεξής.
- Τα προσωπικά αρχεία όσων άσκησαν ανώτατα λειτουργήματα της πολιτείας και της εκκλησίας, των θρησκευτικών λειτουργών των φορέων της παραγράφου 1 του άρθρου 64 και των προσώπων που διακρίθηκαν στις επιστήμες, τα γράμματα, τις τέχνες, την ευποιία, την εθνική ή οποιαδήποτε άλλη δράση, καθώς και τα αρχεία φυσικών προσώπων που το περιεχόμενό τους παρουσιάζει ιδιαίτερο ιστορικό ή πολιτιστικό ενδιαφέρον.
- Τα αρχεία των πολιτικών κομμάτων και των συνδικαλιστικών οργανώσεων.
- Τα αρχεία των νομικών προσώπων ιδιωτικού δικαίου, όπως συλλογών, συναιτερισμών, ιδρυμάτων καθώς και τα αρχεία οικογενειών, ομάδων φυσικών προσώπων, εμπορικών οίκων επιχειρήσεων, τραπεζών, εφόσον το περιεχόμενό τους παρουσιάζει ιδιαίτερο πολιτιστικό ενδιαφέρον σύμφωνα με την περίπτωση στ' της παραγράφου 2 του άρθρου 188.

Όσον αφορά την πρόσβαση τα αρχεία, οι συλλογές που δωρίζονται σε οργανισμούς παρέχονται στους ερευνητές σύμφωνα με τους όρους του δωρητή. Σαν παράδειγμα

μπορούμε να ορίσουμε ότι είναι τα ανοικτά ή κλειστά αρχεία , η αναπαραγωγή/ ψηφιοποίηση του αρχειακού υλικού και τα λογοτεχνικά θέματα πνευματικών δικαιωμάτων. Διαφορετικά εμπίπτουν στις γενικές ή ειδικές διατάξεις των κανόνων λειτουργίας κάθε οργανισμού .

Τα κρατικά αρχεία έχουν αναλάβει σημαντικό ρόλο μέσω της εφαρμογής του Εθνικού Ευρετηρίου Αρχείων, το οποίο δίνει μια επισκόπηση όλων των αρχειακών συλλογών της χώρας και παρέχει μια ζωτική υπηρεσία για τους ερευνητές. Οργανισμοί ή άτομα που διαθέτουν αρχεία υποχρεούνται να γνωστοποιήσουν την ύπαρξή τους στα Γ.Α.Κ. σύμφωνα με το άρθρο 40 του Ν. 1946/1991.

Από την Εταιρεία Ελλήνων Αρχειονόμων και το Ελληνικό Λογοτεχνικό Ιστορικό Αρχείο έχουν δημιουργήσει έναν ειδικό κατάλογο λογοτεχνικών αρχείων του δέκατου ένατου αιώνα. Δίνεται η δυνατότητα στον καθένα να ερευνήσει τις βιβλιοθήκες, τα αρχεία στην Ελλάδα και σε άλλες χώρες. Πανεπιστημιακά τμήματα των ίδιων συγγραφέων και ατόμων που είχαν σχέση, είτε βασίζονταν στην ίδια την οικογένεια ή την φιλία με νεκρούς γραμματολόγους(GREEK ARCHIVAL SOCIETY, Literary Archives,2018).

Επιπλέον η Εταιρεία Ελλήνων Αρχειονόμων εξέδωσε τη δεύτερη πλήρη έκδοση του Οδηγού ιδιωτικών αρχείων. Ανακηρύχτηκε χρήσιμο βοήθημα εύρεσης για ιδιωτικές πρωτότυπες ιστορικές πηγές (GREEKARCHIVALSOCIETY, Committee of Private Archives, GuidetoPrivateArchives, 2018).

Κεφάλαιο 2:

2.1: Συνοπτική αναφορά στην ζωή και στο έργο του

Ο Άγγελος Σικελιανός γεννήθηκε στη Λευκάδα στις 15 Νοεμβρίου του 1884. Οι γονείς του ήταν ο Ιωάννης Σικελιανός και η Χαρίκλεια Σικελιανού το γένος Στεφανίτση. Ο πατέρας του ήταν άνθρωπος καλλιεργημένος, κάτοχος της γαλλικής και της ιταλικής γλώσσας τις οποίες δίδασκε σε επαγγελματικό επίπεδο. Οι πρώτοι, αλλά και οι καλύτεροι μαθητές του, ήταν τα ίδια του τα παιδιά. Χώρια από τις ξένες γλώσσες τους μάθαινε μέσα από διάφορα παραδείγματα την χρηστότητα, την αγάπη για την πατρίδα και τη φιλομάθεια. Η μητέρα τους, γλωσσομαθής και εκείνη, είχε αποφοιτήσει από το Αρσάκειο. Με την αξιόλογη μόρφωση που είχε, σε συνδυασμό με τα φυσικά της χαρίσματα, κυβέρνησε αρχοντικά στο σπίτι της και λατρεύτηκε από τα παιδιά της. Ο Άγγελος δεν παρέλειπε να τιμήσει τη μνήμη των γονέων του σε κάθε ευκαιρία. Τα πέντε παιδιά του Ιωάννη και της Χαρίκλειας Σικελιανού, εκτός των δύο που είχαν πεθάνει σε τρυφερή ηλικία, ο Έκτωρ, ο Μενέλαος, η Ελένη, η Πηνελόπη και το στερνοπαίδι ο Άγγελος, μαζί με τη θαλπωρή, είχαν γνωρίσει τη στοργική φροντίδα

μιας γριάς παραμάνας, που ξεδίπλωσε μπρος στα μάτια της ψυχής τους το μυθικό κόσμο. Η Πηνελόπη συνήθιζε και εκείνη να διαβάζει στα αδέρφια της και στην αγράμματη βάγια «σε αντάλλαγμα»— τον Ερωτόκριτο, τη Θυσία τον Αβραάμ και δημοτικά τραγούδια. Όταν τα πέντε αδέρφια ωρίμασαν, έγιναν ικανά, κατά διάφορο βαθμό βέβαια, να αντλήσουν διάφορες γνώσεις από την ποιητική παράδοση που εκπροσωπούν. Κυρίως τον Διονύσιο Σολωμό, τον Ανδρέα Κάλβο και τον Αριστοτέλη Βαλαωρίτη. Ο τελευταίος ήταν οικογενειακός τους φίλος. Η ψυχή του ποιητή διαμορφώθηκε από πολλούς παράγοντες. Σημαντικό ρόλο έπαιξαν οι πνευματικές γνώσεις που του μετέδωσαν οι γονείς του. Η διαβίωση που είχε μέσα σε ανθρώπους που χαρακτηρίζονταν από καλοσύνη, αλλά και η επικοινωνία του με το λαό. Τέλος, ήταν η χριστιανική θρησκεία και η ελληνική γλώσσα. Στη Λευκάδα ολοκλήρωσε το Δημοτικό σχολείο, το Ελληνικό σχολείο και το Γυμνάσιο.

Όταν ήταν στην εφηβεία ξεκίνησε σταδιακά η πρώτη ενασχόλησή του με την ποίηση. Το 1901 έφυγε για σπουδές στην Αθήνα και εγγράφηκε στην Νομική Σχολή. Τη σχολή την εγκατέλειψε νωρίς γιατί ήθελε να ασχοληθεί εξ ολοκλήρου με την ποίηση. Το διάστημα που ήταν εκεί, ήρθε σε επαφή με την Νέα Σκηνή του Κωνσταντίνου Χρηστομάνου, στην οποία δούλεψε ως ηθοποιός. Το 1902 ξεκίνησε να πραγματοποιεί τις πρώτες δημοσιεύσεις ποιημάτων στα λογοτεχνικά περιοδικά της Αθήνας. Τα περιοδικά που υπήρχαν εκείνη την εποχή ήταν ο «Διόνυσος» και τα «Παναθήναια». Ύστερα από ένα χρόνο άρχισε η συνεργασία του με το περιοδικό «Νουμά». Το 1904 στράφηκε προς μια πιο μεγάλη ποιητική συγγραφή μέσα από τις σελίδες του Ακρίτα. Η συμβίωση με την Εύα Πάλμερ άρχισε το 1906 αφ' ότου επέστρεψε οριστικά στη Λευκάδα. Η γνωριμία τους πραγματοποιήθηκε στο σπίτι της αδερφής του Πηνελόπης. Το 1907 ο γάμος τους έγινε στην Αμερική. Την ίδια χρονιά θα υλοποιήσει ένα ταξίδι στην Αίγυπτο. Εκεί εργαζόταν ο μεγαλύτερος αδερφός. Σε μία εκδρομή του που έκανε στη Λιβυκή Έρημο θα ξεκινήσει τη σύνθεση του ποιήματος «Αλαφροϊσκιωτος». Θα κυκλοφορήσει το 1909 και θα αποτελέσει σπουδαίο εκδοτικό γεγονός. Αποτέλεσε το πρώτο του έργο και έλαβε την αναγνώριση που του άξιζε. Θεωρήθηκε αληθινός ύμνος προς την ελληνική φύση. Μετά το γάμο θα εγκατασταθεί μόνιμα στην Αθήνα και θα γνωριστεί με όσους ανήκουν στους φιλολογικούς κύκλους. Ο επόμενος χρόνος που ήρθε του έφερε το καλύτερο δώρο, την γέννηση του γιου του Γλαύκου. Το 1910 ο Σικελιανός πήρε μέρος στην ίδρυση του Εκπαιδευτικού Ομίλου και τον επόμενο χρόνο δημοσίευσε τον Δελφικό Ύμνο και έφυγε για το Παρίσι με τη σύζυγό του. Εκεί παρακολούθησαν μια παράσταση αρχαίου δράματος του ζεύγους Ντόνκαν. Τον ίδιο χρόνο στρατεύτηκε στους Βαλκανικούς Πολέμους. Κατά τη διάρκεια των Βαλκανικών Πολέμων (1912-1913), στους οποίους πήρε μέρος, έγραψε πατριωτικά ποιήματα που δημοσιεύθηκαν σ' εφημερίδες, περιοδικά και στην ποιητική συλλογή «Στίχοι» (1921). Έγραψε επίσης και δημοσίευσε από το 1915 έως το 1918 τον «Πρόλογο στη ζωή», αποσπάσματα από το «Πάσχα των Ελλήνων», το «Δελφικό Λόγο» και μελέτες. Είχε άφθονα οικονομικά μέσα και βρήκε τη ευκαιρία να μελετά διαρκώς, να γράφει απερίσπαστα και να ταξιδεύει. Μαζί με την αμερικανίδα σύζυγό του, ο Σικελιανός ανέλαβε το σχέδιο ν' αναστήσει τη Δελφική Αμφικτυονία. Οργάνωσαν το 1927 και το 1930 με δικά τους έξοδα τις «Δελφικές Εορτές», με

παραστάσεις αρχαίων τραγωδιών, με αγώνες και λαϊκές εκθέσεις, που τράβηξαν την προσοχή του κόσμου. Την ποιητική έμπνευσή ο Σικελιανός, τη συγκεκριμένη εποχή αλλά και αρκετά χρόνια αργότερα, την αντλεί από θέματα του αρχαίου ελληνικού κόσμου, της μυθολογίας και του μυστικισμού (ορφισμός κλπ.), της θρησκείας και την ιστορίας. Τέτοιες είναι οι τραγωδίες του «Διθύραμβος του Ρόδου» (1933) και «Ο Δαίδαλος στην Κρήτη», καθώς και πολλά ποιήματα. Ιδιαίτερη αξία έχει η ποιητική δημιουργία του Σικελιανού, από την εποχή που στον ορίζοντα άρχισαν να φαίνονται τα πρώτα σημάδια του Β' Παγκοσμίου Πολέμου. Τότε η ποίησή του πήρε κοινωνικό περιεχόμενο, μέσα από τις τραγωδίες: «Η Σίβυλλα» (1940), «Ο Χριστός στη Ρώμη» (1946), «Ο θάνατος τον Διγενή» (1948) και «Ο Ασκληπιός». Μετά την επιστροφή του από τον πόλεμο το 1913 στην Αθήνα εξακολουθούσε να δημοσιεύει ποιήματα στο «Νουμάς» ως τον Νοέμβριο του 1914. Τότε έρχεται σε επαφή και γνωρίζει τον Νίκο Καζαντζάκη. Δημιουργείται μια βαθιά φιλία μεταξύ τους. Πιο μετά αναχωρούν μαζί για το Άγιο Όρος αλλά και σε μια περιήγηση σε όλη την Ελλάδα. Οι δυο τους τέθηκαν το 1915 με το μέρος του Βενιζέλου αφού έγινε μια επίσημη ρήξη του Έλληνα πολιτικού με το παλάτι. Το 1917 πέθανε η αδερφή του Πηνελόπη. Το καλοκαίρι του ίδιου χρόνου επισκέφτηκε την Πρόστοβα της Μάνης μαζί με τον Καζαντζάκη, το 1919 την Ολυμπία και την Επίδαυρο. Το 1920 έμεινε με τη σύζυγό του στην Συκιά Κορινθίας και το 1921 έφυγε για προσκύνηση στους Αγίους Τόπους. Επέστρεψε στη Συκιά και την ίδια χρονιά στράφηκε προς μια πιο ολοκληρωμένη δημιουργία της Δελφικής Ιδέας. Για τη δημιουργία της συγκεκριμένης Ιδέας συνέβαλε η επίδραση της μικρασιατικής εκστρατείας, οι επιπτώσεις του πρώτου παγκόσμιου πολέμου καθώς και η έκρηξη της ρωσικής επανάστασης. Καλοκαίρι του 1922 πήγε στην Αγόριανη όπου μελέτησε την πρακτική εφαρμογή της Δελφικής Ιδέας και ενημερώθηκε για την Μικρασιατική Καταστροφή. Έδωσε είκοσι διαλέξεις στη Νομική Σχολή με θέμα την έκφραση της ιδέας της παγκόσμιας ειρήνης και αδελφοσύνης στο πέρασμα των αιώνων το 1923. Το 1924 εγκαταστάθηκε με τη γυναίκα του στους Δελφούς, όπου αγωνίστηκαν για την επίτευξη της Δελφικής Ιδέας. Στους Δελφούς τάφηκε η μητέρα του που πέθανε ένα χρόνο αργότερα. Ο Σικελιανός είχε νωρίτερα προσκαλέσει διανοούμενους από όλο τον κόσμο στο μελλοντικό Διεθνές Κέντρο των Δελφών. Τον Ιούνιο απήγγειλε την Ωδή στο Βαλαωρίτη κατά τη διάρκεια του εορτασμού των εκατό χρόνων από τη γέννηση του ποιητή στη Λευκάδα. Το Μάιο του 1927 εγκαινιάστηκαν οι Δελφικές γιορτές που γνώρισαν μεγάλη επιτυχία στην Ελλάδα αλλά είχαν και μεγάλη επιτυχία στο εξωτερικό. Δύο χρόνια αργότερα στην «Ιόνιο Ανθολογία» δημοσιεύτηκε άρθρο που πρότεινε τον Σικελιανό για το βραβείο Νόμπελ. Η ακαδημία Αθηνών τίμησε το ζεύγος Σικελιανού για την αναβίωση των Δελφικών Εορτών. Το 1930 πραγματοποιήθηκαν οι δεύτερες Δελφικές εορτές με την παρουσία πολιτικών παραγόντων και είχαν εξίσου μεγάλη επιτυχία με τις πρώτες. Κατά τη διάρκεια των δυο επόμενων χρόνων ιδρύθηκε η Δελφική Ένωση με κρατική μέριμνα. Ο Σικελιανός προσκλήθηκε στο Παρίσι όπου γνωρίστηκε με τον Πωλ Γκονκούρ. Το Μάρτιο του 1938 γνωρίζει την Άννα Καραμάνη (1904-2006), σύζυγο του φυματιολόγου Γεωργίου Καραμάνη. Η γνωριμία τους εξελίσσεται σε βαθύ έρωτα και ο Σικελιανός ζητάει από την Εύα να χωρίσουν. Αυτή συναινεί, όπως και ο γιατρός Καραμάνης. Ο γάμος τους θα γίνει στις 17 Ιουνίου του 1940. Την περίοδο της Κατοχής έγραψε και κυκλοφόρησε κρυφά τα «Ακριτικά» (1941-

1942), που ήταν μία κραυγή πόνου του σκλαβωμένου Ελληνισμού. Στις 28 Φεβρουαρίου 1943 απήγγειλε στην κηδεία του Κωστή Παλαμά το περίφημο ποίημά του, που αρχίζει με τους στίχους «Ηχήστε οι σάλπιγγες», που είχε γράψει λίγες ώρες νωρίτερα. Το 1945 θα είναι υποψήφιος με τον Καζαντζάκη για την Ακαδημία Αθηνών. Αντί για αυτούς θα εκλεγεί ο Σωτήρης Σκίπης. Το 1946 θα προταθεί για το Νόμπελ Λογοτεχνίας, όπως και ο Καζαντζάκης, με πρωτοβουλία σημαντικών προσωπικοτήτων των γραμμάτων (Πολ Ελιάρ, Αντρέ Ζιντ, Χένρι Μίλερ, Ευγένιος Ο' Νηλ κ.ά.). Η υποψηφιότητά τους θα προκαλέσει ένα κύμα αντίδρασης από την κυβέρνηση Τσαλδάρη, με το πρόσχημα ότι έτσι θα βραβευόταν η Αριστερά στην Ελλάδα. Το 1947 θα εκδοθεί, συγκεντρωμένο σε τρεις τόμους, το ποιητικό του έργο με τον τίτλο «Λυρικός Βίος». Ο αποκαρδιωμένος Σικελιανός έχει να παλέψει τώρα με τα σοβαρά προβλήματα της υγείας του και με τη φτώχεια. Στις 4 Ιουνίου 1951 από λάθος της οικιακής βοηθού του αντί για το φάρμακό του λαμβάνει απολυμαντικό, με αποτέλεσμα να υποστεί σοβαρά εγκαύματα στα αναπνευστικά του όργανα. Στις 19 Ιουνίου 1951 θα αφήσει την τελευταία του πνοή στην κλινική «Η Παμμακάριστος» της Αθήνας.

Τα πρώτα του ποιήματα

Ο Άγγελος Σικελιανός άρχισε να στιχουργεί από μικρό παιδί (EvaSikelianou, 1943). Στα 1901, ο νεαρός ποιητής ήρθε στην Αθήνα και εγγράφηκε στη Νομική Σχολή, αλλά χωρίς να παρακολουθεί τακτικά μαθήματα. Προτίμησε να συμπράξει, μαζί με την αδερφή του Ελένη και το σύζυγό της Σπήλιο Πασαγιάννη, στην αναμορφωτική προσπάθεια που ο Κωνσταντίνος Χρηστομάνος είχε αναλάβει με τη «Νέα Σκηνή». Τα δύο αδέρφια θήτευσαν για βραχύ χρονικό διάστημα στο θέατρο ως ηθοποιοί. Η Ελένη αργότερα μετανάστευσε στις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής.

Η νεότερη αδερφή του, η Πηνελόπη, παντρεύτηκε τον Αμερικανό Ραϋμόνδο Ντόνκαν, αδερφό της διάσημης χορεύτριας. Δοκίμασε και κείνη να σταδιοδρομήσει στο θέατρο μαζί με τον άντρα της στο Παρίσι και στις Ηνωμένες Πολιτείες, άλλα είχε πρόωρο θάνατο(1917). Ο Άγγελος ακολούθησε τη συγγραφική κλίση του, αυτοδίδακτος με ζήλο και δημοσιεύοντας συχνά διάφορα ποιήματα στα λογοτεχνικά περιοδικά της εποχής. Τα πρώτα ποιήματα του Σικελιανού δείχνουν παράταιρες επιδράσεις: από τους ρομαντικούς, τους παρνασσικούς και τους συμβολιστές από τη γερμανική μπαλάντα

έως την αποσταγμένη σολωμική ποίηση, από το Θεόκριτο έως το δημοτικό τραγούδι. Ο νεαρός ποιητής αφομοιώνει, θέλοντας και μη, προτιμήσεις του καιρού και του τόπου του. Τα ποιήματα του Εθνικού Ποιητή διατηρούσαν ακόμη αλώβητη τη δύναμή τους: δεν δίδασκαν μονάχα τους κανόνες μιας ποιητικής, αλλά και μυσταγωγούσαν στην ηθική και τη μεταφυσική που τα είχαν γεννήσει. Ο Σικελιανός υπήρξε από τους τελευταίους που αφομοίωσαν στο έπακρο το δίδαγμα του Εθνικού Ποιητή, Διονύσιου Σολωμού. Το αναγνωστικό κοινό στα χρόνια του νεαρού Σικελιανού «αξιολογούσε την ποίηση κατά το ποσό της πεζολογίας που περιείχε». Μολονότι είχε αποδείξει την ικανότητά του στην στιχουργία και την επιδεξιότητά του να επωφελείται από ξένους εκφραστικούς τρόπους, ανυπομονούσε να διαρρήξει τα συμβατικά καλούπια και να δημιουργήσει το δικό του ποιητικό ιδίωμα. Ο ευγενής πόθος που γεννούσε η φυσική του κλίση προπορευόταν από τη δημιουργία του.

Η συγγραφή του «Αλαφροϊσκιωτου» που ο ίδιος ο ποιητής τον θεώρησε ως την αυθεντική απαρχή του λυρικού έργου του, συνδέεται με ένα γεγονός που επηρέασε σε μεγάλο βαθμό τη μετέπειτα ζωή και δημιουργία του. Το γεγονός αυτό είναι η μοιραία συνάντησή του με την Αμερικανίδα Εύα ("Εβελυν) Πάλμερ (1874-4.6.1952), που υπήρξε ή πρώτη του σύζυγος. Η Εύα άκουσε να γίνεται λόγος για τον Άγγελο όταν η αδερφή του, η Πηνελόπη, της απήγγειλε στο Παρίσι μερικά παιδικά του ποιήματα. Ο αδερφικός ενθουσιασμός μεταδόθηκε στην ευφάνταστη ξένη, που με την αγάπη της για την αρχαία Ελλάδα και την καλλιτεχνική αγωγή της ήταν προετοιμασμένη να θαυμάσει τον συγκεκριμένο νέο. Η Εύα και η Πηνελόπη δεν άργησαν να φύγουν από την Αθήνα για τη Λευκάδα. Τον ίδιο χρόνο το 1907, στις 9 Σεπτεμβρίου, ο Άγγελος παντρεύτηκε την Εύα στην εκκλησία του Αγίου Παύλου στο BarHarbor , Maine (Ε.Π.Α.). Οι νεόνυμφοι γύρισαν ύστερα από ένα μήνα στην Ελλάδα. Διέμειναν αρχικά στη Λευκάδα, στο νησάκι του Αι Νικόλα, και υστέρα στην Αθήνα. Ο Άγγελος, στα δυο χρόνια που ακολούθησαν τη συγγραφή του «Αλαφροϊσκιωτου», επεξεργάστηκε το ποίημα, προσθέτοντας το τελευταίο (τουλάχιστο) μέρος για την «Χρυσόφρυδη» και τέλος το δημοσίευσε (μαζί με τις «Ραψωδίες του Ιόνιου») σε επιβλητική έκδοση το Φεβρουάριο του 1909 (Τυπογραφείο Π.Δ. Σακελλαρίου, Αθήνα).

Ο «Αλαφροϊσκιωτος»

Ακούστε, ακούστε με! Αν ετρέμανε

στην κούνια τα βυζασταρούδια,

εμένα με νανούρισαν,

των αντρειωμένων τα τραγούδια.

Εμέ, λεχώνα η μάνα μου,

στην μπόρα τη μαρτιάτικη
που 'χε τα ουράνια ανοίξει,
εσκώθη και με πήρε στην αγκάλη της
τον πρώτο κεραυνό για να μου δείξει!
Μάνα φωτιά με βύζαζες
κ' είναι η καρδιά μου αστέρι;

«Ο Αλαφροϊσκιωτος» είναι ένα μακρύ ποίημα χωρίς αφηγηματική πλοκή, αποτελείται από 60 μικρές ενεπίγραφες ενότητες. Αριθμεί 2.293 στίχους και είναι χωρισμένο σε δυο μεγάλα μέρη (1.186-}-1.049 στίχοι), με ένα σύντομο (58 στίχοι) «διάμεσο ύμνο» με τον τίτλο «Ψάπφα». Από έναν «Αλαφροϊσκιωτο», δηλαδή άνθρωπο που βλέπει τα αόρατα, δεν περιμένει κανείς αυστηρή λογική ακολουθία προσδοκά αντιθέτως, αποκαλύψεις για πράγματα που υπερβαίνουν την κοινή νόηση. Ο τύπος του «Αλαφροϊσκιωτου» συναντάται στις λαϊκές παραδόσεις (Πολίτη, αριθμός 693).

Αλλά η λέξη «Αλαφροϊσκιωτος» είναι σήμερα φορτισμένη με ένα ευρύτερο νόημα. Από τη γαλλική λέξη *L e Voyant* είχε τεθεί, ως γνωστό, ένα κεφάλαιο της νεότερης ευρωπαϊκής ποίησης.

Ο Σικελιανός προσχωρεί, μαζί με πολλούς άλλους συγχρόνους του, στο διονυσιακό κίνημα. Από κείνη τη στιγμή, σε όλη του την ζωή δεν εμφανίζεται πια ως διαδοχή ποικίλων εμπνεύσεων, αλλά ως συνεχής διονυσιακή μέθη. «Ο Ποιητής» λέει ότι διαισθάνεται πως ζει, από παιδί, σε μυστική συμβίωση με το «Παν». Το βασικό του αίτημα προσδιορίζει την απόλυτη στάση του μέσα στη ζωή. Η δημιουργική πράξη του είναι εκδήλωση θεμελιακού ενστίκτου. Το δημιούργημά του ισοδυναμεί με αυθόρμητη διάχυση της ψυχής του, χωρίς κανέναν ειδολογικό περιορισμό. Αυτό εξηγεί γιατί ο «Αλαφροϊσκιωτος» δεν ανήκει σε κανένα λογοτεχνικό είδος. Είναι ένα σύνολο από εντυπώσεις, αναμνήσεις και συναισθήματα, που ξεχύνονται με θεϊκή αμεριμνησία. Το συγκεκριμένο ποίημα σκιαγραφεί την αποθέωση του αναμάρτητου ανθρώπου και την κατανόηση του πρωτόπλαστου κόσμου. Θα μπορούσαμε πάλι να το θεωρήσουμε σαν μια αποθέωση του ίδιου του ποιητή. Η θεότητα που ενσαρκώνει ο «Αλαφροϊσκιωτος», είναι ιδιότητα που ο ποιητής αποδίδει στον εαυτό του. Το γεγονός αυτό προαναγγέλλει τη δράση που μέλλει να επιχειρήσει κατά την ωριμότητά του ως πομπός ενέργειας και συγκινήσεων ικανών να φορτίσουν την ομαδική ψυχή. Ο Ποιητής δεν μας άφησε ν' αμφιβάλουμε για τον υψηλό προορισμό του. Το ότι οι Μοίρες τον μοίραναν στην κούνια του, μας επέτρεψε να το μαντεύσουμε. Ο Σικελιανός προσωποποίησε την έννοια του λυρισμού που η δυτική σκέψη την είχε καταργήσει από την εποχή του ρομαντισμού και μάλιστα από την εμφάνιση του συμβολισμού και ύστερα. Ο εξωτερικός κόσμος αφομοιώνόταν με τέτοια ορμή από την ερωτική του ψυχή, που ο λόγος του έμοιαζε με ξέσπασμα της ίδιας της φύσης. Οι παλαιότεροι ποιητές μας δεν

είχαν αποδεσμευθεί από τη διανοητική διαδικασία παρά σε σπάνιες περιπτώσεις. Έβλεπαν τη φύση σαν μια αντικειμενική πραγματικότητα που άξιζε τον κόπο να την περιγράψουν, χρωματίζοντας την περιγραφή τους με το συναίσθημα. Ο Σικελιανός εισπνέει την πραγματικότητα και την εκπνέει με τον ποιητικό λόγο. Τα ενδιαμέσα της λογικής σκέψης έχουν εξουδετερωθεί από την απεριόριστη ευαισθησία του. Η ιδιότυπη αυτή κατάσταση, ενώ του εξασφαλίζει ένα είδος ηθικής αυτονομίας, τον καθιστά συγχρόνως αλληλέγγυο προς την ανθρωπότητα, επειδή ο άνθρωπος είναι ο τελικός αποδέκτης και επικαρπωτής των συγκινήσεων του ποιητή. Ο Σικελιανός ισοδυναμεί με λύτρωση, εκπαίδευση και μυσταγωγία. Ο «Αλαφροΐσκιωτος» είναι ύμνος των αθάνατων θεών και της φύσης, του λαού και της δημιουργικής πράξης. Δικαιούται κανείς να διερωτηθεί αν το ποίημα οδηγεί τελικώς σε ένα συμπέρασμα ή σ' ένα επιμύθιο.

Αυτό το συμπεραίνει κανείς από πολλά χωρία του ποιήματος και κυρίως από τη μεταγενέστερη ποιητική δημιουργία και δράση του Σικελιανού. Οι συνειδήσεις του (1915-17) τον οδηγούν αναπόφευκτα στο χρέος. Για την ώρα, τον ανώτατο βαθμό στην τελειώσή του τον εκφράζουν οι τελευταίες δώδεκα ενότητες του «Αλαφροΐσκιωτου» και συγκεκριμένα τα χωρία: «ο Θάνατος του καλύτερου» και πέρα. Οι κυριότερες από αυτές τις ενότητες φέρουν τους τίτλους «Μοιρολόι», «Μπαίνω στον ασφοδελώνα», «Κεραμεικός», «Το έργο». Η έκρηξη της ζωής κάνει τον ποιητή να συλλογιστεί το θάνατο. Καμιά δύναμη δεν αναπτύσσεται χωρίς το αντίθετό της. Εξαίροντας το εγώ του και τον άμετρο πόθο του να ζει και να δημιουργεί, ο Σικελιανός ανακαλύπτει πως το αντίθετό τους είναι ο θάνατος. Ο Σικελιανός είχε γράψει τον «Αλαφροΐσκιωτο» την άνοιξη του 1907 και τον δημοσίευσε το 1909. Μαζί με τις «Ραψωδίες του Ιονίου». Στην πρώτη αυτή ποιητική δημιουργία του, ο χριστιανισμός δεν εμφανίζεται ως ξεχωριστή πηγή έμπνευσης, αλλά είναι ορατή στο ήθος του λαού και του ίδιου του ποιητή. Οι ιστορικές περιστάσεις και συγκεκριμένα οι Βαλκανικοί Πόλεμοι του 1912-13, έκαναν τον Σικελιανό να εκφράσει τα πατριωτικά του συναισθήματα σε μια σειρά ποιημάτων με τον τίτλο (Επίνικοι). Ο Ποιητής αγωνίστηκε από κει και πέρα να αποσαφηνίσει το νόημα της ενιαίας ελληνικής παράδοσης.

Ακολούθησε, ως γνωστό, Πρόλογος στη ζωή που περιλαμβάνει τις Συνειδήσεις (Α') της Γης μου, (Β') της Φυλής μου, (Γ') της Γυναίκας (Δ'), της Πίστης και (Ε') της Προσωπικής δημιουργίας. Οι Συνειδήσεις Α'-Δ' γράφτηκαν κατά τα έτη 1915- 17, ενώ η Συνείδηση της προσωπικής δημιουργίας γράφτηκε τριάντα περίπου χρόνια αργότερα (πιθανώς το 1945). Στην τελευταία αυτή Συνείδηση ο Σικελιανός, αναπολεί την πνευματική πορεία του μετά τον «Αλαφροΐσκιωτο» . Αλλά ο πόθος του Ποιητή να εκχριστιανίσει την ψυχή του μαρτυρείται πιο άμεσα από ένα ημερολόγιο που δεν έχει εκδοθεί. Περιέχει παρατηρήσεις και εντυπώσεις από τους τελευταίους τρεις μήνες του 1914.

Το «Αγιορείτικο Ημερολόγιο»

Ο Σικελιανός δεν συνήθιζε να καταγράφει τα γεγονότα του βίου του. Προτιμούσε μάλλον να τα μετουσιώνει σε ποιήματα. Ωστόσο σε μια Έκθεση συγγραμμάτων και

χειρόγραφων του Νίκου Καζαντζάκη που παρουσιάστηκε στην Εθνική Βιβλιοθήκη την ημέρα των εγκαινίων της. Στις 18 Φεβρουαρίου 1983, ένα Σημειωματάριο του Σικελιανού είχε άμεση σχέση με το υλικό της Έκθεσης. Περιλάμβανε εκτός των άλλων εντυπώσεις του ποιητή από το προσκύνημα στο Άγιον Όρος, που είχε πραγματοποιήσει μαζί με τον Καζαντζάκη από τις 15 Νοεμβρίου έως τις 25 Δεκεμβρίου του 1914.

2.2 : Τόποι μνήμης

Σπίτι Σαλαμίνα

Ένας χώρος όπου είναι πάρα πολύ σημαντικός και είναι απαραίτητο να αναφερθεί είναι το σπίτι που είχε στην παραλία της Μονής της Φανερωμένης. Το συγκεκριμένο σπίτι αναστηλώθηκε μεταξύ 2003 και 2006. Δήμαρχος εκείνη την περίοδο ήταν ο Βαγγέλης Αγαπίος. Την απόφαση να εγκατασταθεί στην Σαλαμίνα μαζί με την δεύτερη σύζυγό του την πήρε ύστερα από μια επίσκεψη που είχε ο ίδιος το 1933 στην Μονή της Φανερωμένης. Τόσο πολύ μαγεύτηκε από την ομορφιά που είχε το φυσικό τοπίο και έτσι εξέφρασε την επιθυμία να μείνει για λίγο εκεί και έτσι του παραχωρήθηκε ένα μέρος. Με αποτέλεσμα να του παραχωρηθεί ένα μικρό σπίτι δίπλα στην θάλασσα. Εκεί έζησε τα τελευταία χρόνια της ζωής του από το 1938 μέχρι το 1949. Δυστυχώς μετά τον θάνατό του το οίκημα ερήμωσε. Το 1991 40 χρόνια ακριβώς χρόνια από τον θάνατο του σπουδαίου Έλληνα ποιητή σε μια εκδήλωση που γινόταν προς τιμήν του την οποία διοργάνωσε ο Δήμος Σαλαμίνας βρισκόταν εκεί και η Άννα Καμπανάρη η χήρα του ποιητή. Η ίδια ηλικιακά ήταν σε βαθιά γεράματα και εξέφρασε την επιθυμία να αναστηλωθεί το μικρό σπιτάκι και να γίνει ένα μουσείο όπου η ίδια θα δωρίσει προσωπικά αντικείμενα. Η αποκατάσταση του κτιρίου από το Δήμο Σαλαμίνας σε συνεργασία με την Εφορεία Νεοτέρων Μνημείων Αττικής διήρκεσε από το 2003 έως το καλοκαίρι του 2006, με τα επίσημα εγκαίνια να λαμβάνουν χώρα στις 17 Σεπτεμβρίου του 2006. Η Άννα Καμπανάρη δεν πρόλαβε να δει το έργο το οποίο εμπνεύστηκε, αφού κατέληξε λίγες εβδομάδες προ το τέλος της αποκατάστασης του κτιρίου, στις 26 Μαΐου του 2006.

Ο επισκέπτης αιφνιδιάζεται από το μοναστηριακής λιτότητας περιβάλλον. Ο αργαλειός της Άννας, ρούχα του Άγγελου αλλά και ένα υφαντό φόρεμα που έφτιαξε η ίδια, το σιδερένιο κρεβάτι του ζευγαριού, γράμματα του ποιητή σε Κουλουριώτες φίλους του, βιβλία, το τηλέφωνο της Εύας Πάλμερ, γεμίζουν τους απροσδόκητα μικρούς χώρους. Σε αυτό το ταπεινό κτίσμα ο Σικελιανός αποσυρόταν για να γράψει, εμπνεόμενος από την ομορφιά του τοπίου αλλά και από τη συναναστροφή του με τους ντόπιους, που τον αγκάλιασαν με θέρμη και δέος. Ο Άγγελος Σικελιανός έρχεται για πρώτη φορά στη Σαλαμίνα γύρω στο 1930, τον φέρνει ένας αγαπημένος του φίλος, ο Σαλαμίνιος ποιητής

Ανδρέας Σαλτάρης (1914-1946). Στο μοναστήρι της Φανερωμένης θα του γνωρίσει τον μοναχό Αμβρόσιο, ένα πρόσωπο του οποίου η μοίρα ήταν δεμένη με τη μονή – είναι χαρακτηριστικό πως ήταν ο μόνος που δεν την εγκατέλειψε κατά τη διάρκεια της Κατοχής αλλά ούτε και όταν, λίγο πριν από την Απελευθέρωση, τον Ιούλιο του 1944, η μονή έγινε γυναικεία. Σχεδόν μέχρι τον θάνατό του ο Σικελιανός μοιράζει τη ζωή του ανάμεσα στην Αθήνα και στη Σαλαμίνα. Θα συνδεθεί με τους ανθρώπους του νησιού, τα αδέρφια Ανδρέα και Νίκο Σαλτάρη, τον Φίλιππα Τούτση, τον Γιάννη Κριέλα. Το 1938 φέρνει στην Κούλουρη για πρώτη φορά την Άννα Καμπανάρη, με την οποία θα παντρευτούν το 1940. Εκείνη θα αγαπήσει το νησί αλλά και τους κατοίκους του και το ζευγάρι θα περνά εδώ όλο και περισσότερο χρόνο.

Εκτός από τους ντόπιους, με τους οποίους συναναστρέφεται καθημερινά, ο Σικελιανός θα αποκτήσει στη Σαλαμίνα έναν ακόμα σταθερό συνομιλητή, τον αρχιεπίσκοπο Δαμασκηνό, τον οποίον το καθεστώς Μεταξά θα περιορίσει το 1938 και μέχρι το τέλος του ελληνοϊταλικού πολέμου, στην Ι.Μ. Φανερωμένης. Συγκινημένος ο ποιητής, στις 23 Αυγούστου 1941, ημέρα γιορτής της μονής, θα παρακολουθήσει ανάμεσα σε πλήθος κόσμου τον Δαμασκηνό να λειτουργεί στη Φανερωμένη, μετά την επάνοδό του στον αρχιεπισκοπικό θρόνο. Η γερμανική κατοχή θα διαλύσει τη γαλήνια ζωή του Άγγελου και της Άννας. Θα φύγουν από το νησί μετά τον μεγάλο βομβαρδισμό του Πειραιά, για να διαφυλάξουν το σπίτι τους στην Αθήνα. Κατά τη διάρκεια της απουσίας τους, οι Γερμανοί, φτάνοντας με βάρκες από το Μεγάλο Πεύκο, λεηλατούν το παραθαλάσσιο σπίτι. Επιστρέφοντας, με τη βοήθεια των φίλων τους θα μεταφέρουν ό,τι είχε απομείνει στο παράσπιτο, ενώ οι κατακτητές θα χρησιμοποιήσουν το σπίτι για να επιτηρούν το μοναστήρι, όπου σκόπευαν να συγκεντρώσουν τους κρατούμενους σε περίπτωση εξέγερσης των κατοίκων. Το ζευγάρι, αντιμετωπίζοντας μεγάλες οικονομικές δυσκολίες και μη μπορώντας να επιβιώσει στην Αθήνα κατά τη διάρκεια της Κατοχής, θα αναζητήσει επανειλημμένως καταφύγιο στο παράσπιτο και στην αγαπημένη του Κούλουρη. Από δω, από τα χέρια του μελισσοκόμου Σπύρου Παπανικολάου, θα πάρει ο ποιητής ένα πολύτιμο βάζο μέλι, για να το δώσει στον βαριά άρρωστο Κωστή Παλαμά μία μόλις βδομάδα πριν εκείνος πεθάνει. Τα επόμενα χρόνια και μέχρι το τέλος ο Σικελιανός, αντιμετωπίζοντας προβλήματα υγείας, θα έρχεται όποτε αυτή του το επιτρέπει, στη Σαλαμίνα. Το 1947 θα του παραχωρηθεί το δεσποτικό της μονής, όπου θα γράψει την τραγωδία «Ο θάνατος του Διγενή». Τον Μάρτιο του 1950 θα επισκεφθεί για τελευταία φορά τη Σαλαμίνα. Ο θάνατός του τον Ιούνιο του 1951 θα συνταράξει το νησί, στο οποίο η μνήμη αλλά και ο μύθος του παραμένουν μέχρι σήμερα ισχυρά.

«Καθώς εισχωρεί όλο και περισσότερο στην καθημερινότητα της ζωής του νησιού, η επαφή του με τους ντόπιους τον οδηγεί στην ανάπτυξη εγκάρδιων σχέσεων, πολλές από τις οποίες θα καταλήξουν σε κουμπαριές. Η πιο δυνατή φιλία που έκανε ο Άγγελος ήταν αυτή με τον Γιάννη Κριέλα, ο οποίος έγινε ο προσωπικός του οδηγός και σε αυτόν θα επικεντρωθούμε. Μ' αυτόν πήγαινε τακτικά στη Συκιά Ξυλοκάστρου για να δουν το σπίτι που είχε χτίσει μαζί με την πρώτη του γυναίκα, την Εύα Πάλμερ και που η ανέχεια τον οδήγησε να το πουλήσει. Σαν κλέφτης έμπαινε στο κτήμα από έναν πεσμένο μαντρότοιχο

και με πικρία νοσταλγούσε τις ευτυχισμένες αλλοτινές μέρες. Σε μία από αυτές τις επισκέψεις ο Κριέλας θυμάται ένα περιστατικό. Αρχές Σεπτεμβρίου του 1941, καθώς επέστρεφαν από τη Συκιά στη Σαλαμίνα, συνάντησαν μπλόκο των Γερμανών έξω από την Κόρινθο. Τότε ο Σικελιανός σηκώθηκε όρθιος στο πίσω κάθισμα του αυτοκινήτου και, απαλλαγμένος από τον φυσιολογικό, ανθρώπινο φόβο, 'ίδιος Ολύμπιος Θεός', διέταξε τον Κριέλα να μην υπακούσει στις εντολές των Γερμανών αλλά να αυξήσει ταχύτητα. Το πέρασμά τους ήταν φευγαλέο. "Σαν αόρατοι περάσαμε από μέσα" έλεγε ο Κριέλας. Στη δεύτερη διήγηση του Κριέλα που θα καταγράψουμε εμφανίζεται πάλι ο ποιητής να του ζητά να τον οδηγήσει στον Τύμβο των Σαλαμινομάχων, για να απαγγείλει στίχους. Οι ντόπιοι Αμπελακιώτες θυμούνται μια επιβλητική φυσιογνωμία να περνά μέσα από το χωριό, πάνω στο αυτοκίνητο, φορώντας μια παράξενη βαριά μπερτα και ψιθύριζαν: "Ηρθε ο ποιητής, ήρθε ο ποιητής! Όλοι γνωρίζουμε τη μεταφυσική διάσταση της ορφικής ιδέας στα ποιήματα του Σικελιανού, τη μυσταγωγία της διονυσιακής του γραφής και την επιθυμία για τη δημιουργία μιας λυρικής ουτοπίας. Πέρα όμως από το έργο του, τα δύο αυτά περιστατικά επιβεβαιώνουν το πέραςμα από τη θεωρία στην πράξη, τη μεταλογική της καθημερινότητάς του, η οποία ήταν πάντοτε επικεντρωμένη στην αναζήτηση της αιωνιότητας και άλλων ανώτερων οικουμενικών αξιών.

Αυτή η στάση ζωής δείχνει την εμβρίθεια έπαρσης που τον διακατείχε, ή που φαινομενικά τον πλαισίωνε, εξαιτίας της δυσκολίας των σχεδόν ακατόρθωτων επιθυμιών του. Κι ήταν αυτή η έπαρση, η τόσο ξενική προς τους ντόπιους, που έπαιξε κι αυτή τον ρόλο της, κατατάσσοντάς τον στη σφαίρα του μύθου, στη σφαίρα του σχεδόν μαγικού. Ο υπερτροφικός και μερικές φορές ενοχλητικός εγωκεντρισμός του έκανε τους οραματισμούς του να μην ξεπέφτουν σε "φιλοσοφία" και με τα ποιήματά του κρατούσε αδιάπτωτα μια βιολογική ορμή και μια υψηλή μέθεξη και μύηση, που ήταν, ουσιαστικά, η αναπαλλοτρίωτη προσφορά της Σικελιανής ποίησης. Αυτήν τη συμπαντική αιώρηση του Σικελιανού ο Κριέλας τη βίωνε όχι μόνο έντονα, αλλά με όλο του το είναι – ένιωθε τη μεταφυσική αύρα του Άγγελου να τον κυριεύει και γινόταν μέτοχός της, γινόταν ο φορέας της πραγματοποίησης των ακατάληπτων για τον κοινό νου εντολών του».

«Όσοι, λοιπόν, είχαν την ευτυχή συγκυρία να γνωρίσουν τον Άγγελο, μιλούσαν για μια φυσιογνωμία υπερκόσμια και ασύλληπτη. Όταν όμως, οι άνθρωποι του μόχθου τον πλησίαζαν, αυτός γινόταν ένας απλός συζητητής, ένας άνθρωπος που επιζητούσε να μάθει τα μυστικά της μελισσοκομίας ή να μάθει να ιππεύει. Συχνά, οι συζητήσεις κατέληγαν σε ανώτερα, πνευματικά θέματα, με αποτέλεσμα ο Άγγελος να γίνεται ξανά ο Υπεράνθρωπος που πίστευε σε μια σφαιρική ενότητα και καθολική σύνθεση του Παντός. Οραματιζόταν έναν καθολικό θρησκευτικό μύθο που να κλείνει μέσα του τη λατρεία της φύσης, τις αρχέγονες μητριαρχικές θρησκείες, το αρχαίο ελληνικό πνεύμα, την ορφική διδασκαλία και τη χριστιανική συμβολική. Αυτό που έβλεπαν οι άνθρωποι της Σαλαμίνας στο πρόσωπο του Άγγελου ήταν η πηγαία έμπνευση, η ρωμαλέα σύλληψη της φαντασίας. Η διατήρηση του μύθου του Σικελιανού κρατήθηκε αρκετά χρόνια μετά τον θάνατό του (1951) και ιδίως μετά το 1961, όταν ο Νίκος Καζαντζάκης δημοσίευσε το βιβλίο του "Αναφορά στον Γκρέκο". Εκεί, όσοι Σαλαμίνιοι διάβασαν την ενότητα "Ο φίλος μου ο ποιητής" έβρισκαν ομοιότητες και αντιστοιχίες με το μέρος εκτύλιξης του περιστατικού

της προσπάθειας από την πλευρά του Άγγελου νεκρανάστασης ενός ράφτη, που απέβη τελικά ανεπιτυχής. Το μέρος αυτό φαίνεται να μοιάζει πολύ με τη Φανερωμένη και με τον γύρω χώρο της διώροφης οικίας της θάλασσας, αν και ο πραγματικός χώρος που έλαβε χώρα το γεγονός ήταν η Συκιά Ξυλοκάστρου. Η αφήγηση του Καζαντζάκη, ρεαλιστική και χωρίς καμιά μεταφυσική αγωνία, αν είναι αληθής, δείχνει τις μαγικές-εξωκοσμικές δυνάμεις του Άγγελου. Όλα τα παραπάνω συνετέλεσαν να διαμορφωθεί στη Σαλαμίνα μια κατασκευή μεταλογικής –ή,καλύτερα, θα λέγαμε μεταδιαλεκτικής– προσωπικότητας του Άγγελου Σικελιανού. Η υπερβολή αυτή της λυρικής και μυστικιστικής έξαρσης, που χαλάρωνε τα δεσμά της ως τότε λογοκρατικής αντίληψης για την ποίηση, δίχως να καταργεί τους λογικούς συνειρμούς, σε συνδυασμό με την "παράξενη" συμπεριφορά του στο νησί, οδήγησε στη δημιουργία ενός πλέγματος μυστηρίου».

Μέχρι τώρα οι επισκέψεις –κυρίως οργανωμένες– στο οίκημα γίνονται κατόπιν επικοινωνίας στο τηλέφωνο της Δημοτικής Βιβλιοθήκης-Λαογραφικού και Ναυτικού Μουσείου, στο 213 2027316. Το μουσείο δέχεται επισκέψεις από σχολεία όχι μόνο της Σαλαμίνας αλλά και γενικότερα της Αττικής, ώστε οι μαθητές να γνωρίσουν με βιωματικό τρόπο έναν χώρο όπου έζησε και άντλησε έμπνευση για κάποιο διάστημα της ζωής του ο Άγγελος Σικελιανός, να ζωγραφίσουν, να γράψουν και να εμπνευστούν καλλιτεχνικά, όπως έγινε πρόσφατα και στον διαγωνισμό ζωγραφικής του Δήμου. Στόχοι του δήμου και συγκεκριμένα της κ. Ελένης Μπίλλια, προέδρου της Βιβλιοθήκης-Μουσείου Λαϊκής Τέχνης και Ιστορίας, είναι η ασφάλεια, η συντήρηση, η αξιοποίηση και η ανάδειξη αυτού του ξεχωριστού χώρου. Πρόθεσή της είναι να καταστεί πόλος έλξης και η επίσκεψή του να πραγματοποιείται σε σταθερό ωράριο λειτουργίας, κυρίως το Σαββατοκύριακο. Τέλος, σκοπός της είναι η καθιέρωση της διοργάνωσης των «Σικελιανών» ως θεσμού τους καλοκαιρινούς μήνες.

Κατοικία του Άγγελου Σικελιανού και της Εύας Πάλμερ

Στην παλιά διώροφη κατοικία του Άγγελου και της Εύας Σικελιανού, στεγάζεται το Μουσείο Δελφικών Εορτών. Χτίστηκε το διάστημα 1924-1926 από ντόπιους μάστορες υπό την επίβλεψη της Εύας Σικελιανού. Πρόκειται για μια τοποθεσία φυσικού κάλλους με έντονο το αρμονικό στοιχείο, που αναδίδει ενέργεια. Τα αρχιτεκτονικά στοιχεία συναρπάζουν το βλέμμα του επισκέπτη με το που θα διαβεί το κατώφλι της εμβληματικής κατοικίας. Η λαξευμένη λιθοδομή, τα τοξωτά ανοίγματα και οι κίονες χωρίς ραβδώσεις θυμίζουν τα νεογοτθικού ύφους σπίτια στο Bar Harbor, όπου η νεαρή Εύα περνούσε τα καλοκαίρια της. Στο μικρό πλάτωμα που βρίσκεται έξω από την καγκελόπορτα του κήπου του μουσείου υπάρχει η ανάγλυφη προτομή της Εύας Σικελιανού, που ο γλύπτης Γιάννης Παππάς σμίλεψε σε στήλη από μάρμαρο. Πλησιάζοντας, υπάρχουν χαραγμένοι οι στίχοι από τη «Σίβυλλα» του Άγγελου Σικελιανού: «Νότος, Βοριάς, Ανατολή και Δύση, Μέγας Σταυρός κι απάνω του, του

ανθρώπου το πνέμα βλέπω τώρα καρφωμένο, μα θα ληθεί κι' ο αγέρας π' ανασαίνω μες την ψυχή μου εγώ την ώρα τούτη για όλες θα πνέψει τις ψυχές». Για την ιστορία, να θυμίσουμε ότι από το 1933, οπότε η Εύα Σικελιανού αναχωρεί για την Αμερική, το σπίτι παύει να κατοικείται, εγκαταλείπεται και σταδιακά ερημώνει. Τη δεκαετία του '60 απαλλοτριώθηκε υπέρ του ΕΟΤ και το 1985 το Ευρωπαϊκό Πολιτιστικό Κέντρο Δελφών ανέλαβε την αποκατάστασή του στην αρχική του μορφή. Τον Ιούλιο του 1991 πραγματοποιήθηκαν τα επίσημα εγκαίνια του Μουσείου Δελφικών Εορτών που λειτούργησε υπό την εποπτεία του Ευρωπαϊκού Πολιτιστικού Κέντρου Δελφών έως το 2011. Μετά την επιστροφή του κτιρίου στον ΕΟΤ από το Κέντρο Δελφών, η κατοικία των Σικελιανών παραχωρήθηκε στον δήμο Δελφών, στον οποίο το Κέντρο δάνεισε αντικείμενα της συλλογής του, ώστε ο χώρος να επαναλειτουργήσει ως Μουσείο Δελφικών Εορτών, υπό τη δική του εποπτεία και ευθύνη πλέον. Ένα άλλο εντυπωσιακό γλυπτό είναι εκείνο του Χρήστου Καπράλου, από κράμα χαλκού, που απεικονίζει ολόσωμο τον Άγγελο Σικελιανό σε κατατομή και δεσπόζει σε εξωτερικό τοίχο του μουσείου. Επίσης, στον κήπο είναι τοποθετημένη η μαρμάρινη προτομή του ποιητή και πάνω στη στήλη που φιλοτέχνησε ο γλύπτης Γιώργος Μαλτέζος είναι χαραγμένοι δύο στίχοι από το «Δελφικό Λόγο» που έγραψε ο Σικελιανός το 1927: «Δελφοί, το πλέγμα των ναών / η συντυχιά της φύσης εδώ ανταμώνονται της γης σε μια, οι τρανές αισθήσεις». Βέβαια, οι αναφορές στην ποίηση του Άγγελου Σικελιανού είναι συχνές, π.χ. περπατώντας ο επισκέπτης στον διάδρομο του ισογείου, αντικρίζει το ποίημα «Στυγός Όρκος» σε πέντε χειρόγραφες σελίδες με μολύβι, που ο ποιητής συνέθεσε το 1939. Στη διπλανή μεγάλη αίθουσα του ισογείου το βλέμμα προσελκύει ο περίφημος αργαλειός της Εύας Σικελιανού, δωρεά της Άννας Σικελιανού, μαζί με την πιανόλα. Στον ίδιο χώρο υπάρχει βιτρίνα με ρούχα καθημερινής χρήσης που ύφαινε και φορούσε, πάντοτε στο ύφος της αρχαιοελληνικής ενδυμασίας. Πρόκειται για ιμάτια, πανωφόρια και χιτώνες με πτυχώσεις, μαιάνδρους και αρχαία μοτίβα, από βαμβάκι και μαλλί.

Η υπεύθυνη του Μουσείου, Γιούλη Φέκα: αναφέρει ότι: *«Η υφαντική τέχνη, που πρωτοδιδάχθηκε η Εύα στο Παρίσι, έπαιξε καθοριστικό ρόλο στον σχεδιασμό και την εκτέλεση των θεατρικών κοστούμιών του "Προμηθέα Δεσμώτη" και των "Ικετίδων" αλλά και στα ρούχα καθημερινής χρήσης που φορούσε η ίδια. Ύφανε μόνη της πολυάριθμες και πολυκέντητες θεατρικές ενδυμασίες με διακοσμητικά στοιχεία που εμπνεύστηκε και αντέγραψε από αρχαία αγγεία»*. Η πιανόλα της Εύας Σικελιανού, μάρκας Grunert με αντίστοιχο μηχανισμό και χάρτινο μουσικό κύλινδρο στην ειδική εσοχή, φυλάχθηκε για σειρά ετών από τον Αλέξανδρο Κολομβότσο, επιστάτη του σπιτιού μετά την οριστική αναχώρηση της Εύας. Το 1992 βρήκε τη θέση της στο Μουσείο. Επίσης υπάρχει μια γύψινη νεκρική προσωπίδα του ποιητή, έργο του γλύπτη Θανάση Απάρτη, που εκτίθεται στον διάδρομο του ισογείου αλλά και πολυάριθμες φωτογραφίες από τη ζωή του ζευγαριού. Μάλιστα, στον επάνω όροφο υπάρχει φωτογραφικό υλικό από τη Nelly's, η οποία απαθανάτισε με τον φακό της τους αθλητικούς και γυμνικούς αγώνες των Β' Δελφικών Εορτών (1930) στο Αρχαίο Στάδιο των Δελφών. Περιλάμβαναν τα

αρχαία αγωνίσματα του σταδίου, του διαύλου, του οπλίτη δρόμου, της δισκοβολίας, του ακοντισμού και του άλματος εις μήκος με αλτήρες. Επιπρόσθετα, ξεχωρίζει μια χειρόγραφη με μολύβι παρτιτούρα με τον μονόλογο του «Προμηθέα Δεσμώτη» του Αισχύλου, στο πρωτότυπο κείμενο και στα αρχαία ελληνικά, τα σχέδια θεατρικών κοστούμιών από την Εύα Σικελιανού καθώς και οι φωτογραφίες από τη θριαμβευτική περιφορά του Άγγελου και της Εύας Σικελιανού στο Αρχαίο Στάδιο των Δελφών πάνω σε ασπίδες του Πυρρίχιου Χορού. Σύμφωνα με την κ. Φέκα: *«Τα κοστούμια όλων των ηθοποιών ήταν εμπνευσμένα από παραστάσεις αγγείων της κλασικής εποχής, σε σχέδια της Εύας και υφασμένα από την ίδια. Οι Ωκεανίδες, ειδικά, εντυπωσίαζαν με τα κοστούμια τους από μεταξωτό υφαντό σε όλες τις αποχρώσεις της θάλασσας, πράσινο, βαθύχρωμο μπλε, μενεξεδένιο, γαλακτερό γαλάζιο.»*

Στο Μουσείο εκτίθενται επίσης το γραφείο του ποιητή, η πολυθρόνα του δίπλα στο τζάκι και ένα μαστούρι περιπάτου. Να υπενθυμίσουμε ότι στο σπίτι των Δελφών ο Άγγελος Σικελιανός έζησε κατά διαστήματα την περίοδο 1926-1933. Μετά την αναχώρηση της Εύας, δεν επέστρεψε ποτέ, ούτε μόνος ούτε με τη δεύτερη σύζυγό του, Άννα Σικελιανού. Ο Σικελιανός, με χρόνια οικονομικά προβλήματα και ταλαιπωρημένη υγεία, πέθανε στην Αθήνα στις 19 Ιουνίου 1951. Ο τάφος του είναι στο Α' Νεκροταφείο Αθηνών. Μετά τον θάνατό του ο Νίκος Καζαντζάκης είπε: «Τώρα η Ελλάδα άδειασε».

Μουσείο Άγγελου Σικελιανού στην Λευκάδα

Την οικία Άγγελου Σικελιανού, αγόρασε η Εθνική Τράπεζα, χρηματοδότησε τις μελέτες αποκατάστασης, καθώς και τις μουσειολογικές μελέτες για την μετατροπή της σε Μουσείο Άγγελου Σικελιανού. Ανέλαβε και επέβλεψε την υλοποίηση των μελετών και το παραδίδει στο Δήμο Λευκάδας, ως ένα πρότυπο μουσείο διεθνών προδιαγραφών. Είναι το πρώτο μουσείο στην Ελλάδα το οποίο δεν αποτελεί απλά ένα μουσείο ενθυμημάτων. Η διεθνούς εμβέλειας λογοτεχνική προσωπικότητα του Λευκαδίτη ποιητή, ο οποίος υπήρξε εννέα φορές υποψήφιος για το βραβείο Νόμπελ λογοτεχνίας, παρουσιάζεται και αναλύεται τεκμηριωμένα. Η μουσειολογική προσέγγιση ακολουθεί τρόπους επιστημονικά συνοπτικούς και συνάμα ανθρώπινους και οικείους. Τεκμήρια του έργου του και της ζωής του δώρισαν μεγάλοι συλλέκτες, ενώ μεγάλα Μουσεία και φορείς της χώρας εμπιστεύτηκαν εκθέματα σε μακροχρόνιο δανεισμό. Μεταξύ αυτών το Μουσείο Μπενάκη, η Ακαδημία Αθηνών, το Κέντρο Μικρασιατικών Μελετών, το Μουσείο 'Atelier' Σπύρου Βασιλείου, το Μουσείο Γλυπτικής 'Ν. Περαντινός', η Βιβλιοθήκη της Βουλής, η Χαραμόγλειος Βιβλιοθήκη Λευκάδας, ο εκδοτικός οίκος «Ίκαρος» κ.ά. Η αγορά του κτιρίου, οι ειδικές μελέτες αποκατάστασης, καθώς και οι νοηματικές και αρχιτεκτονικές μουσειολογικές μελέτες, η υλοποίηση της αποκατάστασης και της μετατροπής του σε μουσείο διήρκεσαν με διακοπές από το 2009 ως το 2017. Παράλληλα η Τράπεζα αναμόρφωσε και το κηποθέατρο Άγγελος Σικελιανός σε γειτνίαση με το ομώνυμο Μουσείο, όπου είχε

τραγουδήσει και η μεγάλη Μαρία Κάλας. Τις νοηματικές και αρχιτεκτονικές-εκθεσιακές μελέτες και επιβλέψεις έκαναν οι καθηγητές του Α.Π.Θ. «Ματούλα Σκαλτσά» και «Πάνος Τζώνος» με τους συνεργάτες τους, την επιστημονική εποπτεία της έρευνας είχε η καθηγήτρια του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων «Αθηνά Βογιατζόγλου», ενώ τη μελέτη αποκατάστασης έκανε ο καθηγητής του Ε.Μ.Π. «Παναγιώτης Τουλιάτος» με τους συνεργάτες του. Την εποπτεία του όλου εγχειρήματος είχε η Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος δια της Διεύθυνσης Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης της Τράπεζας και του Ομίλου, της Γενικής Διεύθυνσης Ακίνητης Περιουσίας της Τράπεζας και του Ομίλου και του Τομέα Τεχνικών Υπηρεσιών. Ανακαινίστηκε και διαμορφώθηκε σε ένα πρωτοποριακό μουσειακό χώρο που παραδόθηκε στο Δήμο Λευκάδας και εγκαινιάστηκε στις 6 Οκτωβρίου 2017.

Πρόκειται για έναν ιδιαίτερο μουσείο που δεν εκθέτει απλά ενθυμήματα από τον ποιητή, αλλά ταξιδεύει τον επισκέπτη σε κάθε πτυχή όχι μόνο της ζωής αλλά και του έργου του μέσα από μια πρωτοποριακή αρχιτεκτονική και μουσειολογική προσέγγιση, έργο μια ομάδας διακεκριμένων επιστημόνων. Στο χώρο του θα συναντήσει κανείς εκθέματα που αφορούν στη ζωή και το έργο του Σικελιανού, τα οποία πρόσφεραν μεγάλα μουσεία, συλλέκτες και φορείς από όλη την Ελλάδα. Στο μουσείο υπάρχουν ιδιαίτερα εκθέματα όπως το νυφικό της Άννας και υφαντά της, τα χειροποίητα ρούχα που ύφανε η Εύα για τον εαυτό της και για τις Δελφικές Εορτές, το διαβατήριό της, η πλεξούδα από τα πορφυρά μαλλιά της, σπάνιες εκδόσεις, χειρόγραφα, φωτογραφικό υλικό, ταινίες και ηχογραφημένες απαγγελίες με τη φωνή του ίδιου του ποιητή.

2.3: Αρχείο

Κατάλοιπα από το αρχείο του ποιητή Άγγελου Σικελιανού εντοπίζονται σε πολλούς φορείς: Ενδεικτικά αναφέρονται στο Ελληνικό Λογοτεχνικό και Ιστορικό Αρχείο του Μορφωτικού Ιδρύματος της Εθνικής Τραπέζης (ΕΛΙΑ- ΜΙΕΤ), στο Τμήμα Ιστορικών Αρχείων του Μουσείου Μπενάκη, στην Εθνική Βιβλιοθήκη, στο ψηφιακό αποθετήριο της Ακαδημίας των Αθηνών και στη ψηφιακή βιβλιοθήκη του Α.Π.Θ.

- Ελληνικό Λογοτεχνικό και Ιστορικό Αρχείο του Μορφωτικού Ιδρύματος της Εθνικής Τραπέζης(ΕΛΙΑ-ΜΙΕΤ)

Στο Ελληνικό Λογοτεχνικό και Ιστορικό Αρχείο του Μορφωτικού Ιδρύματος της Εθνικής Τραπέζης διακρίνουμε το αρχείο του Άγγελου και της Εύας Σικελιανού με κωδικό αναγνώρισης GR ELIA-MIET αρ.comp.350. Αυτό το αρχείο χρονολογείται από το 1885-1987 και το μέγεθος που έχει είναι 6 αρχειακά κουτιά και ένα λεύκωμα αποκομμάτων τύπου.

Διαδικασία Πρόσκτησης

Τμήμα του υλικού προέρχεται από δωρεά του Υπ. Πολιτισμού. Τα ποιήματα του Σικελιανού προς την Αλεξάνδρα Δημητριάδη προέρχονται από δωρεά του γιου της, Βασίλη Δημητριάδη (υποφ. 1.1). Το χειρόγραφο της διάλεξης του Σικελιανού για τον Rene M. Gustalla (υποφ. 1.2) είναι δωρεά του Roger Millieux (27.1.1977).Οι επιστολές προς τον Γ. Κομίνη και τους μαθητές του (υποφ. 1.4)

έχουν δωρηθεί από τον Γ. Κομίνη. Το τμήμα που προέρχεται από το αρχείο του ελληνιστή Mario Meunier (υποφ. 1.5-1.7) δωρήθηκε από τον Louis Coutelle. Τα αποκόμματα και οι σημειώσεις του υποφ. 5.3 προέρχονται από τη συλλογή Δ. Φλάμπουρα. Τα ακόλουθα τεκμήρια έχουν αποσπαστεί από άλλα αρχεία του Ε.Λ.Ι.Α. στα οποία θα επανατοποθετηθούν όταν αυτά ταξινομηθούν: Οι επιστολές προς τον Χ. Ευελπίδη προέρχονται από το αρχείο Ευελπίδη. Οι επιστολές προς την Μ. Παπαδάκη προέρχονται από το αρχείο Μ. Παπαδάκη.

Περιεχόμενο

Το περιεχόμενο του αρχείου του αποτελείται από χειρόγραφα ποιημάτων και πεζών του Α. Σικελιανού, αλληλογραφία με ποικίλους επιστολογράφους, επιστολές του Άγγελου και της Εύας Σικελιανού προς τον Μ. Meunier, κείμενά τους και τεκμήρια των δελφικών γιορτών προερχόμενα από τον Μ. Meunier, φωτοαντίγραφα επιστολών του Σικελιανού προς τον Ε. Schure, προσωπικά τεκμήρια. Χειρόγραφα και δημοσιεύματα της Εύας Σικελιανού, δακτυλόγραφα της αυτοβιογραφίας της και των μεταφράσεων έργων του Σικελιανού στα αγγλικά, αλληλογραφία της, σχέδια ζωγραφικής από την προετοιμασία των δελφικών γιορτών, προσωπικά, ποικίλα. Λεύκωμα δημοσιευμάτων για τις δελφικές γιορτές, αποκόμματα δημοσιευμάτων που αφορούν τον Άγγελο και την Εύα Σικελιανού, έντυπα με δημοσιεύματά τους ή με σχετικά αφιερώματα, έντυπα από τη βιβλιοθήκη της Εύας Σικελιανού.

Σχετικά με την πρόσβαση για το συγκεκριμένο αρχείο δεν υπάρχει κανένας περιορισμός. Τεκμήρια από κάποιους φακέλους αλλά και από λευκώματα αποκομμάτων έχουν ψηφιοποιηθεί και παραδοθεί στην κ. Ματούλα Σκαλτσά. Όλα αυτά θα ήταν πολύ χρήσιμα στην ίδρυση του Μουσείου στην Λευκάδα.

Επιστολές του Σικελιανού υπάρχουν επίσης στα εξής αρχεία του Ε.Λ.Ι.Α.: Βάσου και Τανάγρας Κανέλου, Χ. Γανιάρη, Γ. Λαμπρινού, Κ. Εμμανουήλ, Ν. Κάλας, Ν. Χάγερ-Μπουφίδη, οικ. Αμπελά-Τερένσιο, Μακαρόνα (συλλογή), Π. Χάρη-περ. Νέα Εστία, Κ. Παλαμά. Επιστολές της Εύας Σικελιανού υπάρχουν στο αρχείο αρχιεπισκ. Χρύσανθου και επιστολές της Άννας Σικελιανού στο αρχείο Θ. Ξύδη [οι επιστολές του Σικελιανού προς τον Θ. Ξύδη απόκεινται στο Μουσείο Μπενάκη].

Αναλυτικά παρατίθεται το περιεχόμενο από τους φακέλους του αρχείου του που βρίσκεται στο (ΕΛΙΑ-MIET).

ΦΑΚΕΛΟΣ 1 ΑΓΓΕΛΟΣ ΣΙΚΕΛΙΑΝΟΣ (190-1977)

1.1

Χειρόγραφα – Ποιήματα (1905;-1943)

«Πρώτα ποιήματα (1902-1905)»: τετράδιο με συναγωγή ποιημάτων, ενδείξεις πρώτων δημοσιεύσεων, σημειώσεις με τυπογραφικές οδηγίες. «Μέρος από το λυρικό πρόλογο του Πλήθωνα», με ένδειξη Μυστράς 1912 (). «Ωδή στον Κάλβο» (απόσπασμα, χφ Α. Σικελιανού). «Διόνυσος επί λίκνω», με ένδειξη Αγρυπνία των Χριστουγέννων 25.12.1941 (χφ Α. Σικελιανού). «Παλαμάς», με ένδειξη 28.2.1943. Αγγελία επικείμενης κυκλοφορίας των Ακριτικών με ξυλογραφία του Σ. Βασιλείου και απόσπασμα από το «Ελληνικός Νεκρόδειπνος» (1942). Ποιήματα προς την Αλεξάνδρα Δημητριάδη: χειρόγραφα οκτώ ποιημάτων του Σικελιανού προς την Αλεξάνδρα Δημητριάδη (5 στην ελληνική και τρία στη γαλλική γλώσσα, 11 φύλλα) και φωτοαντίγραφα τεσσάρων επιστολών του (μία στην ελληνική και τρεις στη γαλλική γλώσσα) προς την ίδια (χρονολογημένες τρεις επιστολές 2, 9, 10 Αυγούστου 1943). Δακτυλόγραφη μεταγραφή των ποιημάτων με χρονολογίες που δεν υπάρχουν στα πρωτότυπα και με τη σημείωση ότι αυτά έχουν χαθεί.

1.2

Χειρόγραφα – Πεζά (1944-1949)

«Το μάθημα του Ρενέ Μαδροχαίου Γκουστάλλα. Ιουδαϊσμός και Ελληνισμός». Διάλεξη για τον Rene M. Gustalla στο Γαλλικό Ινστιτούτο (2.2.1949), χφ, 64 φύλλα. - [Αιμιλία Στεφ. Δάφνη], χφ, 7 σελ., 1944. - [Πρόλογος στην ανθολογία του Ηλία Κούτση], χφ, 14 σελ, 1946.

1.3 : Χειρόγραφα (1936-1938)

Μικρό σημειωματάριο (ατζέντα του 1936 με λίγες εγγραφές, από τις οποίες χρονολογούνται μόνο δύο το 1938 και μία από άλλο χέρι στις 22.7.1951). - Αντίγραφο αποσπάσματος από τις «Εκατό φωνές της Λύρας» του Παλαμά (χφ Α, Σικελιανού).

1.4 Αλληλογραφία (1930-1951)

Εννέα επιστολές, δελτάρια, καρτ ποστάλ προς τον Χρήστο Ευελπίδη (1943-1950), τηλεγράφημα που αναγγέλλει τον θάνατο του Σικελιανού στον Χ. Ευελπίδη (1951). - Τρεις επιστολές του Α. Σικελιανού και μία της Άννας Σικελιανού προς την Μαρία Παπαδάκη (1942-1950). Επιστολή της Ομάδας φίλων του Α. Σικελιανού προς την Μ. Παπαδάκη (χ.χ.). Τρεις αποδείξεις συνδρομής για τα Ακριτικά του Σικελιανού (οι δύο στο όνομα της Μ. Παπαδάκη και μία στο όνομα της Ι. Τσάτσου, 1942). Δύο επιστολές του Σικελιανού προς τον Γ. Κομίνη και μία «Προς τους μαθητές και τις μαθήτριες του καθηγητή κου Γεωργίου Κομίνη» (1949- 1950). Επιστολή του Σικελιανού προς την Δώρα Βάσσου (1935) και επιστολή της Εύας Σικελιανού προς την ίδια παραλήπτρια (χ.χ.).

Επιστολή Α. Σικελιανού προς Τάκη Δημόπουλο (χ.χ.), επιστολή προς Δ. Νικολαρεΐζη (1939), επιστολή προς Β. Βεκιαρέλλη (1930), επιστολή προς Λάζαρο(;) (1943). Δφη

επιστολή στη γαλλική γλώσσα σχετικά με την Δελφική κίνηση (1934, σφραγίδα Δελφικής Ένωσης).Επιστολή Στέλιου Παπαδάκη προς Α. Σικελιανό (χ.χ.), καρτ ποστάλ προς τον Α. Σικελιανό με υπογραφή Ευτυχία (χ.χ.), φωτογραφικά αντίγραφα δύο επιστολών του Wilhelm Leyhausen προς Άντρο ; (1934).Σχέδιο επιστολής (ή σχέδιο πεζού Α. Σικελιανού.

1.5: Τμήμα Mario Meunier – Αλληλογραφία (1927-1952)

Άγγελος Σικελιανός προς M. Meunier: 23 επιστολές σε επιστολόχαρτα και δελτάρια (κάποιες σε περισσότερα από ένα δελτάρια) και πέντε τηλεγραφήματα (1927-1935), άδειοι φάκελοι,κουπόνι πρωινού προγεύματος στο «Εστιατόριον Αβέρωφ» στις δελφικές γιορτές, Εύα Σικελιανού προς M. Meunier: 10 επιστολές (1930-1952, δυσανάγνωστες χρονολογίες και αχρονολόγητες).

1.6:Τμήμα Mario Meunier – Κείμενα Άγγελου και Εύας Σικελιανού (1930-1932)

Δακτυλόγραφα Α. Σικελιανού: «Serment sur le Styx», «Le dernier dithyrambe orphique ou le dithyrambe de la rose» (και έντυπο Α. Σικελιανός, Ο τελευταίος ορφικός διθύραμβος ή ο διθύραμβος του ρόδου, Αθήνα 1932), «Les fetes delphiques de 1929», «La parole delphique. Les bases spirituelles de l' effort delphique» (63 σελ.), «Parole delphique. I. “Verbe Spermatique” Un appel aux inities de tous les pays», «Expose des motifs au projet de loi portant fondation de l' Organisme Delphique» και τα έντυπα Α. Sikelianos, Appel delphique 1930 και Α. Sikelianos, Paroles delphiques (δίφυλλο). Δακτυλόγραφα Εύας Σικελιανού: «Notes d' Eva Palmer-Sikelianos. Le chœur», «La musique byzantine & Les fetes de Delphes».

1.7 Τμήμα Mario Meunier – Ποικίλα (1927-1977)

Φωτογραφίες του M. Meunier από τις δελφικές γιορτές του 1927,επιστολή του Robert Brunel της Association Francaise d' expansion et d' echanges artistiques προς τον M. Meunier (σχετικά με τις δελφικές γιορτές) (29.11.1928), εισιτήρια του M. Meunier από τις δελφικές γιορτές 1930, πρόσκληση σε εκδήλωση του Raymond Duncan στη μνήμη της Εύας Σικελιανού (24.6.1952, μεταξύ των ομιλητών ο M. Meunier), απόκομμα γαλλικού δημοσιεύματος για την Ε. Σικελιανού, επιστολή της Eliane Meunier Peneau προς τον Louis Coutelle σχετικά με τη δωρεά του υλικού αυτού (1977).-Φωτοαντίγραφα επιστολών του Α. Σικελιανού στον Edouard Schure (1928).[Υπάρχει σημείωση ότι το αρχείο του E. Schure βρισκόταν στην κατοχή της J. Alphonse Roux (Ιούνιος 1966)].

1.8 Προσωπικά (1940-1968)

Προσωπικά Άγγελου και Άννας Σικελιανού (1940-1968): οικογενειακό βιβλιάριο Άγγελου και Άννας Σικελιανού (Ελευσίνα,1940), αντίγραφο της ληξιαρχικής πράξης γάμου τους (εκδ. 1964, φωτοαντίγραφο),ψήφισμα Δημοτ. Συμβουλίου Δελφών και συλλυπητήρια επιστολή προς την Άννα Σικελιανού για το θάνατο του Άγγελου (21 και

24.6.1951), δήλωση αποδοχής κληρονομίας από την Άννα Σικελιανού και πιστοποιητικό κατάθεσής της στην εφορία (1967, φωτοαντίγραφο), επιστολές που αφορούν τη δωρεά βιβλίων του Σικελιανού στο Κολλέγιο Αθηνών (δφω αντίγραφο επιστολών του βιβλιοθηκαρίου Γ. Κακούρη προς τον πρόεδρο του Κολλεγίου James Beverson και προς τον Ν. Καρύδη των εκδόσεων Έκαρος, συνημμένο αντίγραφο επιστολής του Καρύδη, 1968). - Ιατρικές εξετάσεις και ιατρικές συνταγές Ά. Σικελιανού (1937-1950).- Επισκεπτήρια Ά. Σικελιανού ως προέδρου της Διεθνούς Δελφικής Ενώσεως και της Εταιρείας Ελλήνων Λογοτεχνών.

ΦΑΚΕΛΟΣ 2 ΕΥΑ ΣΙΚΕΛΙΑΝΟΥ (1920-1955)

2.1 Χειρόγραφα Εύας Σικελιανού :

«Ποιήματα Εύας», σειρά κειμένων σε αυτοσχέδιο τευχίδιο με εξώφυλλο από χαρτόνι (χφω, αγγλική γλώσσα, 19 φύλλα). «Ο σκοπός του Λυκείου των Ελληνίδων», διάλεξη (χφ, ελληνική γλώσσα, 45 φύλλα και ο τίτλος σε σπάραγμα φακέλου). «Καταστροφή από ανθρώπους», άρθρο για την καταστροφή των πουλιών από τους ανθρώπους (χφω, ελληνική γλώσσα, 62 φύλλα). [«Συχνά τυχαίνει δύο άνθρωποι...»], αρχή κειμένου χωρίς συνέχεια (χφ, ελληνική γλώσσα, 1 σελ.). Σημειωματάριο με χφω αγγλικής μετάφρασης του άρθρου του Θ. Ξύδη «The religious will of Sikelianos».- Άλλα χειρόγραφα: «Περί αγροτισμού», διάλεξη . «Lethe», ποίημα (χφ, 1 σελ.).

2.2 Εύα Σικελιανού, Upward panic

Δακτυλόγραφο της αυτοβιογραφίας της (338 σελ.). [Στην ελληνική έκδοση: Εύα Πάλμερ-Σικελιανού, Ιερός Πανικός, μεταφρ. John P. Anton, Αθήνα, Εξάντας, 1992]. - Συναφή: Σημείωμα αποστολής του κειμένου σε ενδιαφερόμενο παραλήπτη (χφω). Τετράδιο με αντιγραφή αποσπασμάτων που αφορούν τον πατέρα της, από το βιβλίο Raymond St. James Perrin, Courtland Palmer. Tributes offered by members of the Nineteenth Century Club to its founder and first president, Νέα Υόρκη 1889.

2.3 Δραστηριότητες, δημοσιευμένα άρθρα (1929;-1947)

Δραστηριότητες (1929;-1935): Πρόσκληση διάλεξης της Εύας Σικελιανού με θέμα «The significance of the Delphic movement in Greece» (ΗΠΑ, 1929;). Πρόσκληση-πρόγραμμα παράστασης των Βάκχων του Ευριπίδη σε σκηνοθεσία και με μουσική της Εύας Σικελιανού από το Smith College Senior Dramatics (Αθήνα, 16.6.1934). Πρόσκληση πρόγραμμα παράστασης των Βάκχων του Ευριπίδη σε σκηνοθεσία και με μουσική της Εύας Σικελιανού από προπτυχιακούς σπουδαστές του Bryn Mawr College (1 και 3.6.1935).- Άρθρα της Εύας Σικελιανού (1941-1947): «The tragic chorus in the greek plays. Some essential conditions for a vital reconstruction of the greek theatre», Εθνικός κήρυξ (The national herald, Νέα Υόρκη), 12.1.1941. «Greece's friends should rise to its aid», The national herald (Εθνικός κήρυξ, Νέα Υόρκη), 3.12.1944. «What is great theatre?», The national herald (Εθνικός κήρυξ, Νέα Υόρκη),

19.1.1947. Το ίδιο σε αυτοτελές οχτασέλιδο. «Η Ελληνική εκπαίδευση», περ. Ελεύθερος κόσμος, χ.χ.

2.4 Αλληλογραφία (1942-1948)

Επιστολές προς την Εύα Σικελιανού:- 1942-1943, ευχαριστίες και σχόλια για το φυλλάδιο με το άρθρο της Ε. Σικελιανού What is great theatre?: M.J. Politis (22.9.1942), Paul Nord* (22.9.1942), Stephen Ladas (24.9.1942), Peggy Murray (24.9.1942), Emily Hamilton (27.9.1942), Winfred Duncan (27.9.1942), Μιχ. Λεκάκης (1942), Sima Borisovana (27.9-4.10.1942), Tantino* (28.9.1942), Elsa Barker (5.10.1942 και 3.11.1942), Helen Flexner (12.10.1942), Nadja (Beatrice Wagner βλ. και φακ. 7) (16.10.1942), δυσανάγνωστη υπογραφή (Ν.Υόρκη, 3.12.1942), Cornelia (Παν/μιο Ν. Καρολίνα, Κολούμπια, 3 επιστολές 2 χφες, 1 δφη- και συνημμένο αντίγραφο επιστολής της προς Vernie Cook, 5.12.1942). Emerald [1942-1943], Jane Henle [1942-1943], Betty Douglas [1942-1943], Julia Longfellow (25.1.; 1943), Thomas Jeffery (20.1.1943), δυσανάγνωστη υπογραφή (6.2.1943), δυσανάγνωστη υπογραφή (13.2.1943), δυσανάγνωστη υπογραφή (19.3.1943). - Tantino; (26.9.1946, 13.11.1946, 9.11.1948), δυσανάγνωστη υπογραφή Green; (επιστολόχαρτο China house – China institute in America, απευθύνεται στον Courtland Palmer, αφορά την Εύα, 25.1.1947), Ellen Milton (1947), Kitty (1948), Elsa (Barker;) (1948). - D.V. Kulkarni (ευχετήρια κάρτα, χ.χ.), δύο επιστολές και δύο καρτ ποστάλ, χ.χ.

2.5 Προσωπικά, σχέδια Μπ. Ραυτοπούλου για τις δελφικές γιορτές, ποικίλα (1920-1955)

Προσωπικά: «Προσευχητάριο Εύας» σύμφωνα με αναγραφή του φακέλου όπου βρέθηκε. Περιλαμβάνεται το The book of common prayer... according to the use of the Church of England, Οξφόρδη, Oxford University press, χ.χ. Σχέδια του τάφου της Εύας Σικελιανού από τον αρχιτέκτονα Ιωάννη Αντωνιάδη, με επισκεπτήρια κάρτα του (16.7.1955).- Συλλογή 70 σχεδίων της γλύπτριας Μπ. Ραυτοπούλου (;) με μελάνι και μολύβι, από παραστάσεις αγγείων κ.λπ. για την προετοιμασία των δελφικών γιορτών. Κάποια φέρουν χφες σημειώσεις της Εύας Σικελιανού.- Ποικίλα: δφο ποιήματος του Ρ. Κράους με χφη αφιέρωση στην Εύα Σικελιανού και τίτλο «Στο Ι.Δ. [Ίωνα Δραγούμη]» (8/21.9.1920). Άρθρο του Α. Κεραμόπουλου με τίτλο «Η Εθνική μας μουσική και οι χοροί», αποσπασμένο από το Ημερολόγιο της Μεγάλης Ελλάδος, με αφιέρωση στην Εύα Σικελιανού. Έντυπο από έκθεση της Source teachings Society με τίτλο «The cross as symbol» και με χφο σχόλιο φίλου/φίλης της Ε. Σικελιανού. Φάκελος με σημείωση τίτλου (διάλεξης, άρθρου ή έργου;) «Greek mind and society transmuted. Professor of sociology Harold Becker of University of Wisconsin». Κάρτα έντυπη με αποστροφή διαμαρτυρίας προς τον Τρούμαν (σχετικά με Ελλάδα και Τουρκία) με υπογραφή Dr Harlow Shapley (31.3.1947). Πρόσκληση και έντυπο από

την έκθεση ζωγραφικής της Mildred Hayward (Ν. Υόρκη, 25.4.1949). Πρόσκληση-πρόγραμμα της American Nobel Anniversary committee για την 8η ετήσια «Nobel Anniversary Commemoration» (10.12.1948). Τρεις καρτ ποστάλ.

ΦΑΚΕΛΟΣ 3 ΕΥΑ ΣΙΚΕΛΙΑΝΟΥ - ΜΕΤΑΦΡΑΣΕΙΣ ΕΡΓΩΝ ΤΟΥ Α. ΣΙΚΕΛΙΑΝΟΥ

Σειρά τετραδίων που περιλαμβάνουν σε δακτυλόγραφη μορφή μεταφράσεις έργων του Σικελιανού στην αγγλική γλώσσα:

3.1

The awakener The awakener, μετάφραση Εύας Σικελιανού [μετάφραση του Α. Σικελιανός, Η δελφική ένωση (Ένα προανάκρουσμα), Αθήνα 1932]. Αποσπάσματα του κειμένου και περιληπτική έκθεση των υπόλοιπων τμημάτων (5 δακτυλόγραφα), μετάφραση του πλήρους κειμένου χωρίς την εισαγωγή (1 δφο).

3.2

Akritan songs, μετάφραση Elsa Barker-Εύα Σικελιανού, εισαγωγή Elsa Barker, 3 δφα (πρωτότυπο και 2 αντίγραφα).

3.3

Daidalos in Crete Daidalos in Crete, μετάφραση Εύα Σικελιανού, 1 δφο.

3.4 The Sibyl The Sibyl, μετάφραση Εύα Σικελιανού, 2 δφα.

3.5 Christ in Rome Christ in Rome, μετάφραση Εύα Σικελιανού, 2 δφα (πρωτότυπο και αντίγραφο).

3.6 The death of Digenis The death of Digenis, μετάφραση Εύα Σικελιανού, 2 δφα (πρωτότυπο και αντίγραφο).

ΦΑΚΕΛΟΣ 4 ΛΕΥΚΩΜΑ ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΑΤΩΝ ΓΙΑ ΤΙΣ ΔΕΛΦΙΚΕΣ ΓΙΟΡΤΕΣ 1927

Πολυσέλιδο λεύκωμα με αποκόμματα δημοσιευμάτων του ελληνικού Τύπου για τις δελφικές γιορτές του 1927 (διαστάσεις: 39,5x29,5).

ΦΑΚΕΛΟΣ 5 ΑΠΟΚΟΜΜΑΤΑ ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΑΤΩΝ (1930-1987)

5.1 Άγγελος Σικελιανός – αποκόμματα (1930-1952)

Αποκόμματα 1930-1933, κυρίως για τη δελφική προσπάθεια.

Σειρά αποκομμάτων ημερήσιου Τύπου του 1942-1943 σχετικά με τον πρόλογο του Λυρικού Βίου που δημοσιεύτηκε στη Νέα Εστία.- Αποκόμματα δημοσιευμάτων του Α. Σικελιανού (1943-1949). - Αποκόμματα 1951-1952, για το θάνατο του Άγγελου και της Εύας Σικελιανού.

5.2 Άγγελος Σικελιανός – αποκόμματα κ.ά. (1943-1978)

- Αποκόμματα δημοσιευμάτων που αφορούν τον Σικελιανό (1943-1978).
- Παράσταση Σίβυλλας: αποκόμματα δημοσιευμάτων για την παράσταση της Σίβυλλας του Α. Σικελιανού από το Κρατικό Θέατρο Βορείου Ελλάδος (1962-1965). Περιλαμβάνεται μετάφραση άρθρου γερμανικής εφημερίδας που είχε αποσταλεί στην Άννα Σικελιανού από το ΚΘΒΕ. Τεκμήρια από την παράσταση: ευχετήριες κάρτες του ΚΘΒΕ για το 1963 με φωτογραφία από την παράσταση (η μία κάρτα περιέχει ευχές προς την Άννα Σικελιανού), πρόγραμμα του φεστιβάλ Φιλίππων και Θάσου (καλοκαίρι 1966) όπου παραστάθηκε πάλι η Σίβυλλα από το ΚΘΒΕ και επανέκδοση του έργου με πρόγραμμα της παράστασης για το ίδιο φεστιβάλ.
- Παρουσίαση προσωρινού Μουσείου Άγγελου και Εύας Σικελιανού στο Αμερικανικό Κολλέγιο Ψυχικού: αποκόμματα δημοσιευμάτων (1968- 1969), χφος κατάλογος αντικειμένων προς επιστροφή, βιβλίο επισκεπτών της έκθεσης (1969-1974).

5.3 Άγγελος Σικελιανός - αποκόμματα και σημειώσεις από τη συλλογή Δ. Φλάμπουρα (1934-1987)

- Αποκόμματα δημοσιευμάτων για τον Σικελιανό από τη συλλογή Δ. Φλάμπουρα (1943-1987).
- Σημειώσεις Δ. Φλάμπουρα: «Α΄ Δελφικά»: δίφυλλο από χαρτόνι που περιλαμβάνει σχετικές σημειώσεις του Φλάμπουρα και κάποια τεκμήρια (πρόγραμμα παραστάσεων Βάσου και Τανάγρας Κανέλου στις ΗΠΑ το 1937, δύο μικρές αφίσες από μεταγενέστερο «Φεστιβάλ Δελφών», φωτοαντίγραφο του ΦΕΚ 3.11.1934, όπου ο νόμος 6323 περί συστάσεως Δελφικού Οργανισμού). [Πολλές από τις σημειώσεις σε φύλλα με λογότυπο «Κέντρον σπουδών και αρχείον της σύγχρονης Ελλάδος»]. «Β΄ Αντιστασιακά»: σημειώσεις του Φλάμπουρα, και φωτογραφικό αντίγραφο του ποιήματος του Σικελιανού «Σόλωνος απόλογος», φωτογραφικά αντίγραφα από εξώφυλλο και σελίδες των Ακριτικών. «Γ΄ Το μήνυμά της»: σημειώσεις και φωτοαντίγραφα από έντυπα, σχετικά με τις συνθήκες δημοσίευσης και τις αντιδράσεις που προκάλεσε το ποίημα του Α. Σικελιανού «Το μήνυμά της» (Δεκέμβριος 1943). Περιλαμβάνονται τα πρωτότυπα: περ. Νέα Γενιά, τχ. 47 (25.3.1945) και Ριζοσπάστης, 10.1.1944. Σημειώσεις του Φλάμπουρα σε τρία ακόμα δίφυλλα με τίτλους: «Δ΄ Ο θάνατος του Διγενή», «Ε΄ Διάφορα», «Α. Σικελιανός. Σημειώσεις».

5.4 Εύα Σικελιανού - αποκόμματα (1940-1951)

- Αποκόμματα ελληνικών και ξένων εφημερίδων σχετικά με τον Άγγελο και την Εύα Σικελιανού (1944-1951).
- Αποκόμματα και κάποια δακτυλόγραφα αντίγραφα ξένων και ελληνικών εφημερίδων σχετικά με την Ελλάδα της περιόδου 1937-1949, κυρίως του 1944-45. Περιλαμβάνεται δακτυλόγραφο τεύχος με τίτλο Justice for Greece.
- Αποκόμματα ποικίλα (1940-1949)

ΦΑΚΕΛΟΣ 6 ΕΝΤΥΠΑ (1926-1981)

6.1 Έντυπα με δημοσιεύματα του Α. Σικελιανού (1930-1944)

- Α. Σικελιανός, Δελφικός χαιρετισμός προς τους αδελφούς Έλληνες της Αιγύπτου και προς την μητέρα Αίγυπτο ,χ.χ. Έντυπο δίφυλλο.
- Α. Σικελιανός, «Ένα παλιό μου ορφικό προανάκρουσμα για τους Δελφούς», Πρωτοπορία,χρ.2,τχ. 1 (Ιαν. 1930) 6-10.- Α. Σικελιανός, Ο τελευταίος ορφικός διθύραμβος ή ο διθύραμβος του ρόδου, Αθήνα 1932 (3 αντίτυπα).
- Σχέδια του G. Prieto με σχόλια του Σικελιανού (1933). - Α. Σικελιανός, «Η ελευσίνεια διαθήκη», Τα νέα γράμματα, χρ. 2,τχ. 1 (Ιαν. 1936) 45-63.
- Α. Σικελιανός, «Στο έρμο χωράφι, εκεί στη Σαλαμίνα», Τα νέα γράμματα, χρ. 2, τχ. 4 (Απρίλιος 1936) 273-274.- Α. Σικελιανός, Ακριτικά, έκδοση Καΐρου, 1944.
- Α. Sikelianos, Akritan songs,ελληνικό κείμενο και μτφ. Paul Nord, Νέα Υόρκη 1944.
- Α. Σικελιανός, Ο πρώτος πανηγυρικός της απελευθέρωσης, μονόφυλλο, 1944

6.2 Έντυπα με δημοσιεύματα για τον Άγγελο και την Εύα Σικελιανού (1943-1981)

- (1943-1981) Αφιερώματα περιοδικών στην Εύα Σικελιανού: α) Νέα Εστία, 51, τχ. 599 (15.6.1952). Μέσα στο τεύχος είχαν φυλαχθεί άρθρο από άλλο περιοδικό για την Εύα Σικελιανού και δφ της Άννας Αντωνιάδη (;) με εντυπώσεις της Edith Hamilton για την Ε. Σικελιανού (10.8.1957). β) Ηώς, χρ. 9, τχ. 98-102 (1966). γ) Ηώς, χρ. 10, τχ. 103-107 (1967).
- Έντυπα που αφορούν τον Α. Σικελιανό: περ. *Athene, the american magazine of hellenic thought*, 4, τχ. 9 (Δεκέμβριος 1943), πρόγραμμα ποιητικής απογευματινής Βασιλικού Θεάτρου αφιερωμένης στην ποίηση του Σικελιανού (10.12.1951), προγράμματα-προσκλήσεις φιλολογικού μνημόσυνου του από την Εταιρία Ελλήνων Λογοτεχνών (14.5.1952 και 31.10.1952), πρόγραμμα-πρόσκληση φιλολογικού μνημόσυνου του από τον Σύλλογο Λευκαδίων (20.3.1953), έντυπο εκδήλωσης της Εταιρίας Ελλήνων Λογοτεχνών προς τιμήν του (4.2.1962), περ. *Υπερίων*, τχ. 38 (Οκτ.-Δεκ. 1966, άρθρο Γ. Μακαρόνα, «Ο Σικελιανός και η Σαλαμίνα»), συνοπτικό χρονολόγιο και εργογραφία του ποιητή από τη Ρίτσα Φράγκο Κικίλια προσφορά του Κολλεγίου Ψυχικού, φάκελος βιβλιοπωλείου με φωτογραφία του ποιητή για το έτος Σικελιανού (1981), έντυπες σελίδες με φωτογραφία ανάγλυφης προτομής του από την Tina Wentscher.

6.3 Έντυπα για τις δελφικές γιορτές (1926-1971)

- Έντυπα για τις δελφικές γιορτές των ετών 1927 και 1930: Δελφικές εορτές 1927, φωτοαντίγραφο προγράμματος προβολής της ταινίας των αδελφών Γαζιάδη από τις δελφικές γιορτές 1927 (26.5.1927), προγράμματα, καρτ ποστάλ και έντυπα από τις δελφικές γιορτές 1930.
- Σχετικά βιβλία του Σικελιανού: Α. Σικελιανός, *Δελφικός Λόγος*, [1927]. Α. Σικελιανός, *Η δελφική ένωση* (ένα προανάκρουσμα), Αθήνα 1932.- Έντυπα από μεταγενέστερες διοργανώσεις δελφικών γιορτών 1952- 1957.
- Εκθέσεις αφιερώματα: Κατάλογος της έκθεσης «Η Εύα Palmer Σικελιανού και οι δελφικές εορτές» που οργανώθηκε στην Ελληνοαμερικανική ένωση (16.1.-3.2.1967). Σ. Γεωργαντάς, *Δελφικές εορτές, αναμνήσεις από τις Δελφικές εορτές 1927 1930 του ζεύγους Σικελιανού*, Αθήνα 1971.

ΦΑΚΕΛΟΣ 7 ENTYPIA THS EYAS SIKELIANOU (1885-1948)

Ελληνικές εκδόσεις (1905-1941):

Κ.Α. Ψάχος, *Λειτουργικόν, περιέχουν τα υπό τε των Διακόνων των Ιερέων και των Ιεροψαλτών εν τη αγία και ιερά Λειτουργία ψαλλόμενα*, Αθήνα, Εκ των βιβλιοεμπορικών καταστημάτων Αποστολοπούλου, 1905. Κ.Α. Ψάχος, *Ασίας Λύρα*, χωρίς εξώφυλλο, 1907.

Κ.Α. Ψάχος, *Η λειτουργία, συντεθείσα μετά διπλής συνηχητικής γραμμής κατά το ύφος και την παράδοσιν της Μεγάλης του Χριστού Εκκλησίας*, τομ. Α', Αθήνα, τυπογρ.Σ. Κουσουλίνου, 1909. Μουσικά παραρτήματα του περιοδικού *Φόρμιγξ* και σελίδες από

το περιοδικό, όπου δημοσιεύονται σε βυζαντινή σημειογραφία από τον Ψάχο: «Τα ανοιξαντάρια Θεοδώρου Φωκαέως», «Δημώδη άσματα», «Δοξαστικά και απολυτίκια του εν αγίοις Πατρός ημών Πέτρου Αρχιεπισκόπου Άργους...», «Εγκώμια του Επιταφίου», «Δοξαστικόν της Κοιμήσεως». Angeliki Hatzimihali, L' art populaire grec, Editions de l' office hellenique du tourisme, 1931. Έλλη Παπαδημητρίου, Ανατολή, Κάιρο 1941 [με αφιέρωση της Ε. Παπαδημητρίου προς Ελένη δυσανάγνωστο επώνυμο, Ν. Υόρκη, κατεστραμένη χρονολογία]. Σίμων Ι. Καράς, Η βυζαντινή μουσική σημειογραφία, χ.ε, χ.χ. Ι.Ν. Γρυπάρης, Οι τραγωδίες του Αισχύλου, Αθήνα, Βιβλιοπωλείον της «Εστίας» Ι.Δ.. Κολλάρου, χ.χ. [αντίτυπο της Κούλας Πράτσικα]. Ξένες εκδόσεις (1885-1948): Courtland Palmer, The new education: manual (industrial) training an indispensable department of it. An essay in explanation of the Gramercy Park School and tool-house situated at 104 east 20th street, New York, issued from the printing department of the institute, 1885. Henry van Dyke, The first christmas tree, Νέα Υόρκη, Charles Scribner's sons, 1897 [με αφιέρωση της ίδιας χρονιάς προς την Εύα]. Percy E. Newberry-John Garstang, A short history of ancient egypt, Λονδίνο, Archibald Constable & co. ltd, 1907. Nadja (Beatrice Wagner), Rhythm for humanity, a note-book of theory and practice compiled and edited by Nadja, Παρίσι, Herbert Clarke, 1931. Etats-unis du monde, mouvement pour un gouvernement federal mondial, 1947. Anta (The american national theatre and academy), καλοκαίρι 1948 [έντυπο σχετικά με τους στόχους, τα μέλη και τις δραστηριότητες] Anta magazine, άνοιξη 1948. Ταξιδιωτικός οδηγός της Ιταλίας, χωρίς στοιχεία έκδοσης [c. αρχές 20ού αι;]. Δύο τεύχη με προγράμματα συναυλιών του κύκλου Μπετόβεν (Παρίσι, 1924) (Οι πληροφορίες αντλήθηκαν από την Μπόρα Σοφία)

Τμήμα Ιστορικών Αρχείων, Μουσείο Μπενάκη

Στο Τμήμα Ιστορικών Αρχείων, Μουσείο Μπενάκη ο ερευνητής έχει πρόσβαση το αρχείο του Άγγελου Σικελιανού με κωδικό αναγνώρισης Αρ.Εισ. 193. Αποτελείται από 1300 έγγραφα κατά προσέγγιση. Οι χρονολογίες του συγκεκριμένου αρχείου είναι π.1920-1957. Η πρόσκτηση του έγινε από το Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης.

Παρουσίαση του Περιεχομένου :

Φάκελος με προσωπικά έγγραφα του Άγγελου Σικελιανού: πιστοποιητικά, ταυτότητες, διαβατήριο, κ.ά. (1934-1945).

Συγγραφικό και ποιητικό έργο, αυτόγραφα των έργων: "Σίβυλλα", "ο Χριστός στη Ρώμη", "ο Θάνατος του Διγενή", "Ασκληπιός", "Δαίδαλος στη Σικελία", σημειώσεις και ποιητικά σχεδιάσματα. Ποιήματα και πεζά κείμενα: ομιλία στο ραδιόφωνο (1944)· Δελφικά· Πρόλογος στον "Λυρικό Βίο" κ.ά.

Μεταφράσεις κειμένων: "ο Χριστός στη Ρώμη", αποσπάσματα από το

"Προανάκρουσμα", τυπογραφικά δοκίμια του "Διγενή", "Πρόλογος στη Ζωή" κ.ά. Σημειώσεις διάφορες και αντιγραφές κειμένων.

Αλληλογραφία: εκτεταμένη επιστολογραφία προς τον Άγγελο Σικελιανό (1920-1951): επιστολές της Εύας προς τον Άγγελο Σικελιανό (1927-1951). Αλληλογραφία ανάμεσα σε τρίτους (1928-1948). Σχέδια επιστολών του Άγγελου Σικελιανού προς διάφορους παραλήπτες (1927-1947 και χ.χ.). Προσκλήσεις σε διάφορες εκδηλώσεις. Έγγραφα, σχετικά με τη διοργάνωση των Δελφικών Εορτών, και τη σύσταση Δελφικού Οργανισμού (1924-1950). Αποκόμματα τύπου αναφερόμενα στη σύσταση του Δελφικού Οργανισμού (1934-1935) και στον εορτασμό των 30 χρόνων από τις Δελφικές Εορτές (1957).

Αλληλογραφία σχετικά με την υποψηφιότητα του Άγγελου Σικελιανού για το βραβείο Νόμπελ (1946): ποιήματα, αφιερώματα στον Άγγελο Σικελιανό: Νικηφόρος Βρεττάκος, Χρήστος Ευελπίδης, Άγις Θέρος κ.ά. (1936-1951). Σημειώσεις, έντυπα, εφημερίδες. (Οι πληροφορίες αντλήθηκαν από Τσελίκια, Βαλεντίνη, Οδηγός Ιστορικών Αρχείων Μουσείου Μπενάκη, 2006)

- Ακαδημία Αθηνών Κέντρο Έρευνας της Ιστορίας του Νεώτερου Ελληνισμού

Ο κωδικός αναγνώρισης του αρχείου είναι ο αριθμός 24. Η χρονολογία της δημιουργίας του είναι 1938-1939. Περιέχει 41 επιστολές. Η πρόσβαση σε αυτό γίνεται μόνο με την φυσική συλλογή που υπάρχει στην ιστοσελίδα. Οι επιστολές που περιέχει είναι ερωτικά γράμματα που έγραψε ο Σικελιανός για την αγαπημένη του Άννα Σικελιανού.

- Εθνική Βιβλιοθήκη της Ελλάδος. Τμήμα Χειρογράφων και Ομοιοτύπων.

Το αρχείο Σικελιανού που απόκειται στην Εθνικής Βιβλιοθήκης της Ελλάδος εντάσσεται στο Φιλολογικό Αρχείο και περιλαμβάνει επιστολές, ημερολόγια, σημειώματα και σχέδια έργων του Άγγελου Σικελιανού. Ανάμεσά τους, το «Αγιορείτικο Ημερολόγιο», ένα σημειωματάριο όπου ο ποιητής κατέγραψε τις εντυπώσεις του από το προσκύνημα στο Άγιον Όρος που είχε πραγματοποιήσει μαζί με τον Καζαντζάκη από τις 15 Νοεμβρίου έως τις 25 Δεκεμβρίου 1914. Η ΕΒΕ απέκτησε το Αρχείο τον Σεπτέμβριο του 1973, από την «κ. Άννα, χήρα Αγγέλου Σικελιανού», όπως αναγράφεται στο Βιβλίο Προσκτήσεων του Τμήματος Χειρογράφων και Ομοιοτύπων.

- Αρχείο Νεοελληνικής Λογοτεχνίας

Ψηφιακές συλλογές του Α.Π.Θ

- 1.[Ομιλία του Άγγελου Σικελιανού στο συνέδριο της Παγκόσμιας Αμφικτυονικής Αναγέννησης στο Montreux] / Σικελιανός, Άγγελος [1884-1951] [ARC-2006-25482]
- 2.Εγγραφο για τη σύσταση ελληνικής επιτροπής προς ενίσχυση της Παγκόσμιας Αμφικτυονικής Αναγέννησης] / Σικελιανός, Άγγελος [1884-1951] [ARC-2006-25472]
- 3.Πρακτικόν: [για τη σύσταση ελληνικής επιτροπής προς ενίσχυση της Παγκόσμιας Αμφικτυονικής Αναγέννησης] / Σικελιανός, Άγγελος [1884-1951] [ARC-2006-25446]
- 4.[Ταχυδρομικός φάκελος],1941 Μαρτ. 19,Αθήνα [προς] Lafontaine, Locarno. / Σικελιανός, Άγγελος [1884-1951] [ARC-2006-25443]
- 5.[Επιστολή],1941 Μαρτ. 19,Αθήνα [προς] Lafontaine, Locarno. / Σικελιανός, Άγγελος [1884-1951] [ARC-2006-25439]
- 6.[Ποίημα διαγραμμένο από τη γερμανική λογοκρισία] / Σικελιανός, Άγγελος [1884-1951] [ARC-2006-25359]
- 7.[Επιστολή], [προς] Γιώργο Κατσίμπαλη / Σικελιανός, Άγγελος [1884-1951] [ARC-2006-25352]
- 8.Το μαρτύριο του Οσίου Σεραφείμ στον Ελικώνα / Σικελιανός, Άγγελος [1884-1951] [ARC-2006-25347]
- 9.Στον Ακροκόρινθο / Σικελιανός, Άγγελος [1884-1951] [ARC-2006-25344]
- 10.Στο Μοναστήρι (όρθρον βαθέος) / Σικελιανός, Άγγελος [1884-1951] [ARC-2006-25339]
- 11.Haute Actualite / Σικελιανός, Άγγελος [1884-1951] [ARC-2006-25338]
- 12.Προσευχή / Σικελιανός, Άγγελος [1884-1951] [ARC-2006-25323]

- 13.Ιερά Οδός / Σικελιανός, Αγγελος [1884-1951] [ARC-2006-25321]
- 14.Του Καζαντζάκη / Σικελιανός, Αγγελος [1884-1951] [ARC-2006-25320]
- 15.Ανέκδοτοι στίχοι :κάθε μου πόθος / Σικελιανός, Αγγελος [1884-1951] [ARC-2006-25317]
- 16.Ανέκδοτοι στίχοι :ταπείνωσε,σιγάνεψε το πάτημα Σου / Σικελιανός, Αγγελος [1884-1951] [ARC-2006-25315]
- 17.Ανέκδοτοι στίχοι :όλες οι αισθήσεις / Σικελιανός, Αγγελος [1884-1951] [ARC-2006-25313]
- 18.Ανέκδοτοι στίχοι :τρία ποιήματα της Πηνελόπης Σ. (δημοσιευμένα): ένα αδημοσίευτο / Σικελιανός, Αγγελος [1884-1951] [ARC-2006-25310]
- 19.Δελφικές εορτές 1929:προκήρυξη μουσικού διαγωνισμού για τη μελοποίηση των χορικών της τραγωδίας "Ικέτιδες" του Αισχύλου / Σικελιανός, Αγγελος [1884-1951] [ARC-2006-25304]
- 20.Ζευς - Συνειδήσεις / Σικελιανός, Αγγελος [1884-1951] [ARC-2006-25270]
- 21.Το τραγούδι των Αργοναυτών / Σικελιανός, Αγγελος [1884-1951] [ARC-2006-25269]
- 22.[Στίχοι από το αρχικό σχέδιασμα του V άσματος του ποιήματος Μήτηρ Θεού] / Σικελιανός, Αγγελος [1884-1951] [ARC-2006-25268]
- 23.[Χειρόγραφο ποίημα] / Σικελιανός, Αγγελος [1884-1951] [ARC-2006-25266]
- 24.[Κείμενο ομιλίας στις 10.12.1946] / Σικελιανός, Αγγελος [1884-1951] [ARC-2006-25265]
- 25.[Σημειώσεις για τον Κωστή Παλαμά] / Σικελιανός, Αγγελος [1884-1951] [ARC-2006-25263]
- 26.[Σημειώσεις για τον Αριστοτέλη Βαλαωρίτη] / Σικελιανός, Αγγελος [1884-1951] [ARC-2006-25259]
- 27.Η Νέα Οικουμενική Σύνοδος / Σικελιανός, Αγγελος [1884-1951] [ARC-2006-25256]
- 28.Ταχυδρομικό περιστέρι / Σικελιανός, Αγγελος [1884-1951] [ARC-2006-25254]

- 29.Η πνευματική στάση του Πάλλη, 29.1.1937 / Σικελιανός, Αγγελος [1884-1951] [ARC-2006-25252]
- 30.Η πνευματική στάση του Πάλλη / Σικελιανός, Αγγελος [1884-1951] [ARC-2006-25249]
- 31.Η συνείδηση της προσωπικής δημιουργίας / Σικελιανός, Αγγελος [1884-1951] [ARC-2006-25245]
- 32.Πρόλογος στη ζωή :η συνείδηση της προσωπικής δημιουργίας / Σικελιανός, Αγγελος [1884-1951] [ARC-2006-25244]
- 33.[Ποικίλες χειρόγραφες σημειώσεις] / Σικελιανός, Αγγελος [1884-1951] [ARC-2006-25236]
- 34.Προσευχή / Σικελιανός, Αγγελος [1884-1951] [ARC-2006-25234]
- 35.Ο πρώτος πανηγυρικός της απελευθέρωσης / Σικελιανός, Αγγελος [1884-1951] [ARC-2006-25233]
- 36.[Σημειώσεις από τις 18.7 έως τις 12.8.1936] / Σικελιανός, Αγγελος [1884-1951] [ARC-2006-25231]
- 37.[Σημειώσεις και στοχασμοί για τον "Λυρικό Βίο"] / Σικελιανός, Αγγελος [1884-1951] [ARC-2006-25230]
- 38.[Σημειώσεις για τον "Λυρικό Βίο"] / Σικελιανός, Αγγελος [1884-1951] [ARC-2006-25229]
- 39.Δελφικός Κύκλος - Προετοιμαστική / Σικελιανός, Αγγελος [1884-1951] [ARC-2006-25145]
- 40.Μύηση στο Σταυρό της Δημιουργίας / Σικελιανός, Αγγελος [1884-1951] [ARC-2006-25144]
- 41.[Ποικίλες σημειώσεις] / Σικελιανός, Αγγελος [1884-1951] [ARC-2006-25140]
- 42.[Υπόμνημα για τους Εβραίους της Θεσσαλονίκης] / Σικελιανός, Αγγελος [1884-1951] [ARC-2006-25138]
- 43.[Κείμενο για την καθιέρωση λαχείου προς ενίσχυση των Δελφικών εορτών] / Σικελιανός, Αγγελος [1884-1951] [ARC-2006-25136]

- 44.[Σημείωμα σχετικά με το δρομολόγιο ενός ταξιδιού] / Σικελιανός, Αγγελος [1884-1951] [ARC-2006-25135]
- 45.Πρόλογος στον "Λυρικό Βίο" / Σικελιανός, Αγγελος [1884-1951] [ARC-2006-25133]
- 46.Δελφικό Σχόλιο / Σικελιανός, Αγγελος [1884-1951] [ARC-2006-25130]
- 47.Διόνυσος / Σικελιανός, Αγγελος [1884-1951] [ARC-2006-25128]
- 48.Το πάσχα των Ελλήνων / Σικελιανός, Αγγελος [1884-1951] [ARC-2006-25126]
- 49.[Σημειωματάριο με χειρόγραφες σημειώσεις] / Σικελιανός, Αγγελος [1884-1951] [ARC-2006-25118]
- 50.[Σημειώσεις για τους Δελφούς] / Σικελιανός, Αγγελος [1884-1951] [ARC-2006-25111]

Με απόφαση του Τομέα ΜΝΕΣ του Τμήματος Φιλολογίας, στο πλαίσιο του οποίου λειτουργεί το Αρχείο Νεοελληνικής Λογοτεχνίας, με ελεύθερη διαδικτυακή πρόσβαση διατίθενται όσα ψηφιοποιημένα τεκμήρια του Αρχείου έχουν ήδη τύχει επιστημονικής επιμέλειας ή φιλολογικής έκδοσης. Οι ερευνητές που ενδιαφέρονται να συμβουλευτούν την πλήρη μορφή του ψηφιακού τεκμηρίου μπορούν να αποκτήσουν πρόσβαση μετά από αίτησή τους στην Επιτροπή Εποπτείας του Αρχείου (Λάμπρος Βαρελάς, Μάρθα Βασιλειάδη, Μιχ. Γ. Μπακογιάννης) ή στην Ευθυμία Πέτκου (ΕΔΙΠ του Τομέα ΜΝΕΣ) που είναι αρμόδια για την πρόσβαση σε αυτό.

Συμπεράσματα

Τα λογοτεχνικά αρχεία αποτελούν σημαντική και πολύτιμη κληρονομιά για τον Έλληνα, τον Ευρωπαίο και την παγκόσμια κοινότητα. Μας βοηθούν να εξερευνήσουμε τη μελέτη της λογοτεχνίας σε έναν παγκόσμιο κόσμο που μεγαλώνει σε μια ψηφιακή εποχή. Μέσα από τη μελέτη των λογοτεχνικών αρχείων παρακολουθούμε τις εξελίξεις στο πεδίο της λογοτεχνίας, γνωρίζοντας τις τάσεις που επικράτησαν.

Στην παρούσα εργασία υπογραμμίζεται η σπουδαιότητα των λογοτεχνικών αρχείων και η αναγνώρισή τους τόσο σε παγκόσμιο επίπεδο όσο και σε εθνικό. Παρουσιάζοντας τη χαρτογράφηση του λογοτεχνικού πεδίου στην Ελλάδα, επισημαίνεται ότι διασώζεται στη χώρα μας πλούσιο αρχειακό υλικό, το οποίο

φυλάσσεται σε ποικίλους δημόσιους και ιδιωτικούς φορείς και επεξεργάζεται από εξειδικευμένο προσωπικό αρχειονόμων.

Τέλος, μελετώντας την περίπτωση του ποιητή Άγγελου Σικελιανού, διαπιστώνουμε ότι και στην δική του περίπτωση ισχύει η διασπορά του αρχειακού υλικού.

Σημαντικό ρόλο στη διάσωση, επεξεργασία και προβολή διαδραματίζουν στη χώρα μας οι αρχειακοί φορείς, οι οποίοι υπό την εποπτεία των Γ.Α.Κ. δημιουργούν χρήσιμα ερευνητικά εργαλεία για τη μελέτη των αρχείων.

Βιβλιογραφία

Κεφάλαιο 1:

Balta, E. (2003) *Ottoman Archives in Greece*. In: *Ottoman Studies and Archives and Greece* (pp. 85- 103). Istanbul: The Isis Press

Brocius, M. (Ed.) (2004). *Ancient Archives and Archival Traditions: Concepts of Record Keeping in the Ancient Word*. Oxford: Oxford University Press

Blouin Jr, F.X. and Rosenberg, W.G., 2011. *Processing the past: contesting authority in history and the archives*.

Brown, R.A. (1988). *Documentary Evidence in Australia*. Sydney: Law Book Co

Κολυβά, Μ. (2008). *Φορείς Παραγωγής Αρχείων. Ιστορική Αναδρομή*. Αθήνα: Πατάκης

Νοταράς, Γ. Χρυσουλάκη Σ. (Επιμ.) (2009). *Αρχεία. Πηγές Γνώσης, Πηγές Μνήμης* (Φάκελος Εκπαιδευτικού Υλικού). Αθήνα: Υπουργείο Πολιτισμού και Τουρισμού, Ιστορικό Αρχείο Εθνικής Τράπεζας της Ελλάδος

Τσέλικα Βαλεντίνη (2006). *Οδηγός Ιστορικών Αρχείων Μουσείο Μπενάκη*. Αθήνα

McKemmish, S. (2000). *Εισαγωγή στα Αρχεία και τα Αρχειακά Προγράμματα*. Στο: J. Ellis (Επιμ.), *Η Διαχείριση των Αρχείων*. Αθήνα: Ελληνική Αρχειακή Εταιρεία, Τυπωθήτω/Γιώργος Δαρδανός

Mosse, C. and Schnapp-Gourbeillon, A. (1999). *Επίτομη Ιστορία της Αρχαίας Ελλάδας* (2000-31 π.Χ.) (Λ. Στεφάνου, Μετ.) Αθήνα: Παπαδήμας

Μπάγιας, Α. (1998). *Αρχειονομία Βασικές Έννοιες και Αρχές*. Αθήνα: Κριτική

Online Etymology Dictionary (2015). “Archives”. Retrieved October 10, 2015, from <http://www.etymonline.com/index.php?term=archives>

Born, L.K., 1951. The International Council on Archives. *Journal of documentation*.

[ICA Professional Sections | International Council on Archives.](https://www.ica.org/en/ica-professional-sections)

<https://www.ica.org/en/ica-professional-sections>

Rieger, M., 1976. The International Council on Archives: Its First Quarter Century. *The American Archivist*, 39(3), pp.301-306.

Academy of Athens: www.academyofathens.gr (accessed 15 May 2018).

Archive of Cavafy: www.onassis.org/cavafy-archive-overview.php (accessed 24 April 2018)

Archive of the Hellenic Broadcasting Corporation: <http://archive.ert.gr> (accessed 12 June 2018).

Archive of Nikos Kazantzakis: <https://www.kazantzaki.gr/gr/nikos-kazantzakis-archive> (accessed 12 June 2018)

Archive of Modern Greek Literature of the Aristotle University of Thessaloniki: https://www.auth.gr/museums_archives/logotexnia (accessed 12 June 2018)

Contemporary Social History Archives: www.askiweb.eu (accessed 12 June 2018).

Catalogue of literary archives kept at the Historical Archives Department of the Benaki Museum: https://www.benaki.gr/index.php?option=com_collections&view=collection&id=71&Itemid=511&lang=el (accessed 12 June 2018).

Cultural Centre Kostis Palamas: www.sgkpalamas.gr/home (accessed 12 June 2018)

Closed collections of the Library of the University of Crete: <http://www.lib.uoc.gr/info/absrv/rare/ab/ag> (accessed 12 June 2018)

Centre for Neo-Hellenic Studies: www.snhell.gr (accessed 12 June 2018)

Digital Library of Modern Greek Studies ANEMH: <http://anemi.lib.uoc.gr> (accessed 12 June 2018)

Georgios Drossinis Museum: www.drossinismuseum.gr (accessed 12 June 2018)

General State Archives of Greece: <http://www.gak.gr> (accessed 15 May 2018)

General Secretariat for Gender Equality: www.isotita.gr (accessed 12 June 2018).

GREEK ARCHIVAL SOCIETY, Literary Archives: www.eae.org.gr/index.php/research-t (accessed 12 June 2018)

GREEK ARCHIVAL SOCIETY, Committee of Private Archives, Guide to Private Archives, 2nd ed., at http://www.eae.org.gr/testportal/index.php?option=com_sppagebuilder&view=page&id=64 (accessed 12 June 2018)

Hellenic and Literary Historical Archive: www.elia.org.gr (accessed 15 May 2018)

Hellenic and Literary Historical Archive of Thessaloniki (Available at www.elia.org.gr/elia-thessaloniki/)

Historical Archive of the University of Athens: www.archive.uoa.gr (accessed 12 June 2018)

Historical Archive of the University of Patras: <http://old.library.upatras.gr/en/digitalcollections-en> (accessed 12 June 2018).

Karapidakis N. E. & Koulikourdi A. 'The moment of Vlachogiannis', in Vakalopoulou M. X. & Karapidakis N. E., eds., *The science of archives: the practice of the General State Archives*, Athens, 2012, pp. 39–55

Kostis Palamas Foundation: www.kostispalamas.org.gr/file.html (accessed 12 June 2018)

Law 1946/1991 "General State Archives and other provisions," at www.gak.gr/org/legi/diaf/law1946_%201991.pdf (accessed 12 June 2018)

Museum of Solomos and Prominent Zakynthians: <http://zakynthos-museumsolomos.gr> (accessed 12 June 2018)

National Library of Greece: www.nlg.gr (accessed 15 May 2018)

National Book Centre: www.ekebi.gr (accessed 12 June 2018)

The Library of the Hellenic Parliament: <http://library.parliament.gr> (accessed 15 May 2018)

The Gennadius Library, The American School of Classical Studies at Athens: www.ascsa.edu.gr (accessed 15 May 2018)

The Women's Archives in Greece: www.isotita.gr/vivliothiki-thematwn-isotitas/kleio (accessed 12 June 2018)

The Onassis Cultural Centre-Athens: www.onassis.org/en/cultural-center.php (accessed 24 April 2018)

Lisa Gitelman, *Always Already New: Media, History and the Data of Culture*, MIT Press, Cambridge, MA, 2006, p. 4.

https://hmn.wiki/el/H%C3%B4tel_de_Rohan

<http://frda.stanford.edu/>

<http://www.gak.gr/index.php/en/menu-en/about-us/our-history>

https://opencourses.ionio.gr/modules/document/file.php/DALS191/Comma_2017_10_Minotos%26Koulikourdi.pdf

Κεφάλαιο 2 :

Eva Sikelianou , «*The Poet Anghelos Sikelianos*» , περ. Athene, Chicago , Δεκ. 1943, σ. 23.

Νικολάου Πολίτη, *Παραδόσεις*, Ι" 407, άριθ . , 693

Πρεβελάκης, Π. (2011). *Άγγελος Σικελιανός: τρία κεφαλαια βιογραφίας κ'ένας πρόλογος*.

<https://www.sansimera.gr/biographies/1252>

<https://www.lifo.gr/san-simera/i-zoi-ergo-kai-o-tragikos-thanatos-toy-poiiti-aggeloy-sikelianoy-1>

<https://www.lifo.gr/culture/vivlio/sto-spiti-toy-aggeloy-sikelianoy-sti-salamina>

<https://www.lifo.gr/now/greece/stin-istoriki-katoikia-toy-aggeloy-kai-tis-eyas-sikelianoy-stoys-delfoys>

<https://www.lifo.gr/culture/eikastika/mpikame-sto-neo-moyseio-sikelianoy-poy-anoigei-sto-spiti-poy-gennithike-o-poiitis>

<https://sikelianosmuseum.gr/>

<https://greekarchivesinventory.gak.gr/index.php/dzgp-aetr-nbmb>

<https://greekarchivesinventory.gak.gr/index.php/u-u-67>

<https://www.nlg.gr/collection/archeio-aggeloy-sikelianoy>

<https://elculture.gr/angelos-sikelianos-1884-1951-i-ethniki-vivliothiki-tis-ellados-tima-ton-angelo-sikeliano-me-aformi-ti-syblirosi-70-chronon-apo-ton-thanato-tou/>

<https://digitallibrary.academyofathens.gr/archive/item/13037?lang=el>

<https://greekarchivesinventory.gak.gr/index.php/fec5-sxb9-p6sc>

http://www.elia.org.gr/userfiles/archives/%CE%A3%CE%99%CE%9A%CE%95%CE%9B%CE%99%CE%91%CE%9D%CE%9F%CE%A3_%CE%91%CE%93%CE%93%CE%95%CE%9B%CE%9F%CE%A3_%CE%BA%CE%B1%CE%B9_%CE%95%CE%A5%CE%91_.pdf<https://repository.kallipos.gr/handle/11419/6322>

Παράρτημα

Το συγκεκριμένο άρθρο δημοσιεύτηκε στο περιοδικό του (Δ.Σ.Α), στο Comma το 2017.

Management of archival literary sources: the Greek approach

Marietta Minotos and Anna Koulikourdi

In Greece, as in many other countries, literary archives play an important role in the intellectual, social, political and cultural life of the country and are interconnected with the history of the state. Since the phenomenon of the diaspora of literary archives is familiar to all literary researchers, the scope of this article is to promote awareness of literary archives in Greece and to provide an approach to literary sources in an exceptionally wide range of archival institutions. It takes into account the Greek historical background in literary traditions and connects it with the current intensive interest in the archives, the legal framework, the principles of access to archival material and the challenges of on-line access for this category of archives and archivists.

Eternity is quality, not quantity, this is the big but very simple secret.

Nikos Kazantzakis (1883–1957)

Where and how is literary memory safeguarded in Greece?

The purpose of this article is to answer this basic question, presenting a representative picture of Greek literary archives, the places in which they are located and the way they are organized, the mapping of the archival landscape in this field, the accessibility and finding aids of the archival material and the challenges set by new technologies in the digital era.

The profile of literary archives

Literary archives constitute a specialized category of archives and include all kinds of documents, items and testimonies in every format, which were produced and are related to the intellectual, personal and social activity of a litterateur.

More analytically, this material may include manuscripts, typescripts, printed and other formats that are related to published or unpublished works, self-contained or not, drafts and notes, photographs, press cuttings, memoirs or diaries, souvenirs of the time, audiovisual material, personal and family documents (certificates, identity cards, awards, notarial and other legal documents), letters of condolence, requiem articles, etc. The totality of their correspondence, official or private, is of particular importance, and in addition litterateurs' libraries may constitute valuable sources of information about their personality and activities.

It should be noted that archives of persons who are not necessarily litterateurs themselves but who are directly associated with the history of literature – such as critics, publishers of literary magazines, newspaper editors and journalists, etc. – are also included among the relevant archival material since they contribute in a definitive manner to the recording of the literary production of the country.

The study of archives of literary unions and associations is of great interest, and is especially important in the context of modern Greek literature. In addition, the collecting of literary periodicals which have contributed to the formation of the literary milieu and through which the course of Greek literature can be charted, is vital in completing the full range of literary archives.

The uniqueness and value of literary archives: safeguarding and promoting this significant part of the international cultural heritage

Literary archives are an indispensable and important part of international archival heritage since literary works, as masterpieces of human creative intellect, constitute “Monuments of Universal Heritage.”¹ Through this material, researchers are not only given the opportunity to study literary movements, to explore litterateurs and their texts, to derive information on their biographies and works, but also to discover the cultural, social, financial and political context in which litterateurs created them.

As early as the nineteenth century, and systematically during the twentieth century, specialist organizations, and important individual intellectuals have initiated activities aiming to safeguard literary memory² and to ensure “immortality” in literary material and its “everlasting power” at both international and national level.

The International Council on Archives has long recognized the importance of literary archives and manuscripts, and since 2009 the Section for Archives of Literature and Art (SLA) has resumed its role, its remit being “to communicate the cultural value

and the magic of literary and artistic archives, and to create a worldwide network of literary archivists and users of literary archives”.³

A brief overview of the modern literary history of Greece

In Greece, as in many other countries, literary archives play an important role in the intellectual, social, political and cultural life of the country and are interconnected with the history of the Greek state. Greek litterateurs follow international literary developments, mainly in Europe, while making use of the elements of Greek literature and intellectual tradition at the same time.

The origins of modern Greek literature can be traced back to the Byzantine period; and its history is thereafter schematically divided into three main eras: the post-Byzantine period, 1453–1821, and from 1821 to the present. As far as the history of modern Greek literature is concerned, valuable works of reference include those of Constantinos Th. Demaras (1904–1992), Georgios Valetas (1907–1989), Linos Politis (1906–1982), Georgios Zoras (1908–1982) and Mario Vitti (b.1926).

The present article will focus particularly on the generation of the 1920s and the 1930s, including those litterateurs who were at the peak of their creativity in these decades, as well as on the post-war period, when their literary work was influential and of international significance, and on more recent years of literary production.

Greek litterateurs, men and women, have been recognized internationally: the Nobel Prize for Literature was awarded to the distinguished poets Georgios Seferis⁴ (1900–1971) in 1963 and Odysseas Elytis⁵ (1911–1996) in 1979. The first Greek litterateur to be nominated for the Nobel Prize was Demetrios Vernardakis (1833–1907) in 1905, while Nikos Kazantzakis (1833–1957) since 1947 until his death was nominated nine times. In addition, Antonis Samarakis⁶ (1919–2003), one of the most translated Greek litterateurs, was honoured in 1982 for the entirety of his work with the award of the Europalia Prize in Literature.

Where is literary memory safeguarded in Greece? The diaspora of literary archives: preliminary remarks

The archival remains of Greek literary production are often found in public and private organizations after a donation by the literary producers themselves, or their heirs, or by others who have come into possession of the papers.

Archival organizations, libraries and museums collaborate closely and emphasize their role in the preservation and the promotion of cultural heritage in this field. The majority of this type of archival material is concentrated in private organizations.

Several institutions bear the names of novelists, prose writers and poets such as the Kostis Palamas Foundation, Georgios Drosinis Museum, Nikos Kazantzakis Museum, etc. along with important political personalities who were also significant literary figures, such as Panagiotis Kanellopoulos (1902–1986, politician, philosopher and academic) and Evaggelos Averof-Tositsas (1910–1990, politician and writer), etc. It is also noteworthy that in several cases, archival material relating to a particular litterateur is split and kept by different archival organizations.

In many cases, family members will have the archives in their possession, sometimes without declaring them officially. There are also cases when the writers themselves possess them since they are still alive. In the worst of cases the archival material cannot be found or has been destroyed. And often, legal disputes among the heirs, the lack of knowledge that the archives they hold in their possession constitute arks of history and memory, and the general lack of any archival consciousness means that there is little security the future of the literary archives.

A typical example of litterateurs' own concern over the fate of their archives the final words of the distinguished litterateur Antonis Yalouris (1874–1945) whose last, anguished cry was said to be "My manuscripts!"

The mapping of Greek literary archives

The General State Archives (G.S.A.),⁷ as the national archival organization, holds remarkable archival collections. In both the Central Service and the 64 Regional Services in the prefecture capitals and cities with particular cultural legacy, interesting material has been collected. The foundation and the function of G.S.A. are inextricably interconnected with litterateur and historian Giannis Vlachogiannis, who was the first Director of the Service between 1915 and 1937.⁸ In 1914 Vlachogiannis proposed the establishment of the GSA to Eleftherios Venizelos, Prime Minister of Greece, which was founded thanks to his prompting and to that of Spyridon Lambrou, a politician and historian, who had received first prize in the Voutsinaios competition for his metrical drama in 1870.

The litterateur and poet Constantinos Ath. Diamantis, who served as G.S.A. Director and for a short period as Director of the National Library of Greece, wrote and published literary and prose texts, poets in literary magazines and newspapers from 1931. Nikolaos Politis, who served as the first President of the Supervisory Council of G.S.A., was, in addition, the founder of the Folklore and the Folklorist Archive, while the current President of the Supervisory Council of G.S.A., historian Nikolaos E. Karapidakis has served since 2012 as the Director of the periodical *Nea Estia*, the longest running literary periodical of Greece which first appeared in 1927. In the Central Service, rich material is found in "Small Collections K" such as the manuscripts of Georgios Vizyinos (1849–1896), Minutes of the Award Committee of Literary Works, the Archive of Constantinos Ath. Diamantis Archive, the Archive of Ioannis Dambergis (1862–1938), the Stephanos Xenos Collection (1821–1894), the Constitution of the Literary Authors Association, a single leaf of Authors of the National Liberation Front, etc. The "Giannis Vlachogiannis Collection" includes linguistic, literary, artistic, historical manuscripts such as those of Ioannis Vilaras (1771–1823), material about oral poetry and prose and poetic competitions; in addition, unique material in public archives includes the service files of Costas

Karyotakis (1896–1928) and Maria Polydouri (1902–1930), and of literary societies, etc.

An important role is also played by the following bodies:

The National Library of Greece⁹ (established in 1832), with archival material of personalities such as the national poet of Greece Dionysios Solomos (1798–1857), Dionysios Romas (1906–1981), Demetrios Vikelas (1835–1908), Aggelos Sikelianos (1884–1951), documents of Alexandros Papadiamantis (1851–1908), Katina Pappa (1900–1959), etc;

the Library of the Parliament of Greece¹⁰ (founded in 1844) with the archive and library of Yannis Psycharis (1854–1929) – kept in the Benakeios Library – and Antonis Samarakis (1919–2003);

the Academy of Athens¹¹ (established in 1926) and its research centres, where private archives of litterateurs and other persons of the nineteenth and twentieth centuries are acquired such as those of Dionysios Solomos (1798–1857), Alexandros Rizos Ragkavis (1809–1892), Georgios Tertsetis (1800–1874), manuscripts of Ioannis Vilaras (1771– 1823), the Elli Lamridi's (1896–1970) Philosophical Library, etc.

Other institutions which must be considered to be of primary importance for Greek literary archives include the Gennadius Library¹² and the Hellenic and Literary Historical Archive.¹³

The Gennadius Library, which opened in 1926, holds a richly diverse collection of over 120,000 volumes of books, as well as rare book bindings, archives, manuscripts and works of art, and is internationally renowned as a centre for the study of Greek history, literature and art from ancient to modern times. Its archives and collections, accompanied with systematic descriptions, include material from major Greek litterateurs, including living writers such as Vassilis Vassilikos (born 1934); in its library all the periods of modern Greek literature are represented.

Examples from its archival collections include papers of Odysseas Elytis (1911–1996), Georgios Seferis (1900–1971), Demetrios Kapetanakis (1912–1944), Georgios Theotokas (1905–1966), Stratis Myrivilis (1892–1969), Aggelos Terzakis (1907–1979), Costas Varnalis (1884–1974), Elias Venezis (1904–1973), Demetrios Vikelas (1835–1908), Ionas Dragoumis (1878–1920), the archive of the litterateur, philosopher and academician Constantinos Tsatsos (1899–1987), etc. The Gennadius Library is renowned for its excellent online presence and the provision of finding aids to researchers.

The Hellenic and Literary Historical Archive, founded in 1980 by Manos Charitatos and Demetrios Portolos, constitutes one of the most important centres of promotion and production of research in the field of humanities. It possesses a large number of archives of persons connected with Letters and the Arts. The Archives Department brings together more than 1,300 archive collections, of which the literary ones form a majority, including those of Elli Alexiou (1894–1988), the family of Aristotle Valaoritis (1824–1879), Napoleon Lapathiotis (1888–1944), Tellos Agras (1880–1907), Petros Vlastos (1879–1941), documents of the Association of Greek Literary Authors etc.

With a more regional focus, the Hellenic and Literary Historical Archive of Thessaloniki,¹⁴ founded in 1997, brings together archives of litterateurs who lived

and worked in Thessaloniki. In the Archive a small museum area displays the household effects of Thessaloniki-born litterateur Nikos-Alexis Aslanoglou (1931–1996).

Rich collections of books, periodicals and newspapers are available in the libraries of these institutions.

We can also mention the more political interests represented by the collections of Contemporary Social History Archives,¹⁵ founded in 1992, where researchers can find rich material for the post World War II period and the history of left-wing scholars as well as many left-wing litterateurs.

Material for female litterateurs can be found in the Library on Gender and Equality and the Historical Archive of the General Secretariat for Gender Equality.¹⁶ The Guide to Women's Archives in Greece "Clio" of the Library on Equality and Gender is an important addition to these useful finding aids, including 980 archives and reflecting women's personalities from the field of literature.¹⁷

The archive of Constantinos P. Cavafy¹⁸ (1863–1933), arguably the most distinguished Greek poet of the twentieth century, consists of manuscripts, books, documents, photographs and other items, left to his heir Alekos Segopoulos in 1933. The Cavafy archives were acquired by the Onassis Foundation towards the end of 2012 and consists of more than 4,600 manuscripts and personal objects of the poet.¹⁹

The Aikaterini Laskaridis Foundation, founded in 1933 has established itself as a prominent presence. It holds, among its collections important archives such as that of the University professor and scholar of ancient, Byzantine and modern Greek literature Ioannis Sykoutris (1901–1937), the library of the poet Veroniki Dalakoura (1952–), of Penelope Delta (1874–1941), a part of the archive of the poet and lyricist Manos Eleftheriou (1938–), the library and the archive of the literature critic and litterateur Cleon Paraschos (1894–1964), etc. In 2000 the Foundation launched the Literary Contest in memory of Kaiti Laskaridi.

A unique national wealth of audiovisual, photographical and written material, which constitutes over 80% of the audiovisual archive of Greece, is located at the Archive of the Hellenic Broadcasting Corporation.²⁰

Several local libraries have collected literary archives. Examples include the archive of Nikiforos Vrettakos (1912–1991) in the Public Central Library of Sparta; the archive of Dinos Konomos (1918–1990) in the Public Library of Zante; the archive of Adamantios Korais (1748–1833) in the Public Central Library of Chios Korais; the archive of Costas Krystallis (1868–1894) in the Zosimaia Public Central Library; literature of people from the Ionian Islands in the Korgialenio Library of Argostoli; the Vikelaia Library where Dimitrios Vikelas bequeathed his rich and valuable library to the Municipality of Heraklion in 1908; and the archive of Eirini Dendrinou (1879–1974) in the Reading Company of Corfu.

In the field of museums, the Historical Archives Department of the Benaki Museum,²¹ which was founded in 1955, is today one of the best organized institutions of deposit and storage in Greece, with more than 1,200 archival collections. They include the archives of Aggelos Sikelianos (1884–1951), Penelope

S. Delta (1874–1941), Giannis Ritsos (1909–1990), Iakovos Polyas (1825–1896) and a collection of documents of Constantinos Cavafy (1863– 1933).

Similarly, in the Byzantine and Christian Museum of Athens, can be found one of the most important and largest preserved archives of a Greek artist and literary writer of the twentieth century, that of Fotis Kontoglou (1895–1965).

The museum dedicated to Georgios Drossinis²² (1859–1951), founded in 1997, has collected his entire poetic, prose and folklore work as well as his rich archive with manuscripts and relevant historical documents of the same era. The archive of Kazantzakis (1883–1957), one of the biggest literary archives in Greece, was initially formed in 1976 by the founder of the Kazantzakis Museum, Georgios Anemogiannis. It has now accumulated more than 50,000 items, including letters, autograph manuscripts, published works, essays, criticism and journalism, photographs, audio documents, personal objects, etc.²³

Other museums playing a significant role are the Museum of Solomos and Prominent Zakynthians²⁴ with the collection of Solomos manuscripts, and the Museum-House of Alexandros Papadiamantis (1851–1911) in Skiathos.

The Kostis Palamas Foundation²⁵ has undertaken the work of safeguarding the Library and the Archive of Palamas (1859–1943), which were rescued by Palamas' daughter Nafsika. In 2014 the Kostis Palamas Cultural Centre²⁶ in Patras was founded; its principal aim is the dynamic presentation of the poet's work – and not the preservation of his memory – by organizing international conferences dedicated to the poet.

Within university institutions, the Archive of Modern Greek Literature of the Aristotle University of Thessaloniki,²⁷ established in 1973, includes an impressive number of archival materials of modern Greek litterateurs, such as the 14 draft notebooks of *Axion Esti* by Odysseas Elytis (1911–1996), manuscript notebooks and draft works of Aggelos Sikelianos (1884–1951), the archive of Melpo Axioti (1905–1973) and that of Elli Papademetriou (1906– 1933). The Historical Archive of the University of Athens,²⁸ founded in 1991, also plays an important role.

Material is also found in the Library of the University of Crete²⁹ (such as the Library and the Archive of the academic Georgios Giannaris; the Digital Library of Modern Greek Studies ANEMH³⁰ hosted by the University including the archival collections of Pantelis Prevelakis (1909–1986) and Aggelos Papakostas (1903–1981); and the Historical Archive of the University of Patras.³¹

The Centre for Neo-Hellenic Studies,³² has as its purpose the research and the promotion of Modern Greek Literature, containing an anthology of texts in electronic form, as well as the preservation of the intellectual and academic tradition of the critic and historian Constantinos Th. Demaras (1904–1992) and the scholar and professor, Georgios P. Savvides (1929–1995).

Equally valuable for literary researchers are the databases “Archive of Literature Awards,” “Hospitality Centres for Literary Authors in countries of Europe and the Mediterranean,” “Archive of Literature Critics” held by the National Book Centre, and available on its website.³³ This Centre, whose aim is the implementation of a national policy for the promotion of books, has created a series of anniversary websites honouring well-known Greek litterateurs; these comprise celebratory activities with cultural events, conferences, exhibitions, workshops, special editions and so on.

Legal framework and principles of access

According to the Greek legislative framework for archives in Law 1946/1991,³⁴ literary archives belong to the category of private archives defined in article 4, par. 1b: “archives of persons that were distinguished in sciences, letters, arts.... and the archives of other individuals the content of which presents special interest”).

As far as access is concerned, the archives and collections donated to organizations are provided to researchers according to the terms of the donor (open or closed archives, reproduction/digitization of the archival material, etc.) and literary copyright issues, otherwise they fall under the general or special provisions of the operational rules of each organization.

As this literary material is distributed among so many different institutions, the General State Archives (G.S.A.) has assumed an important role through its implementation of the National Archives Index, which gives an overview of all archival collections in the country and provides a vital service for researchers. Organizations or individuals that possess archives are required to notify their existence to the G.S.A. according to article 40 of Law 1946/1991. The Society of Greek Archivists and the Hellenic Literary and Historical Archive have also created a special listing of literature archives of the nineteenth and twentieth centuries, by surveying libraries and archives in Greece and in other countries, university departments, litterateurs themselves and persons who had a relationship, whether based on family or friendship, with a deceased litterateurs.³⁵ In addition, the Society of Greek Archivists has produced the second complete edition of the *Guide to private archives*, a useful finding aid for private original historical sources.³⁶

Challenges of digital era: easier access, better promotion

At a time when a large number of items from libraries and archives is available in a digital form with open access, the question has been asked: *how much more “openly” do we participate in the narration of our literary past?*³⁷ Beyond the policies and the methods used for the management of literary archives in their analogue form, a significant number of bodies holding literary archives in Greece follow contemporary requirements for open access, providing access via the Web to a wide range of resources. Many have also proceeded to the digitization of their collections, eliminating the need for the researcher to be present and providing direct and free access to literary archives.

An example is that of the Cavafy archive, which is currently in a stage of transition from an open physical archive to an open digital archive. All the archival documents within the Cavafy collection have been digitized. The process has produced more than 7,500 discrete digitized documents: manuscripts, notes, newspapers, photographs, personal items of the poet and works of art.

The global use of the internet has changed the approach needed by archivists in respect of management of copyright, as so many works are available either additionally in digital format or only in digital format. Copyright is increasingly managed through licensing arrangements. The documentation and digitization of the literary archives meets the organization’s requirements for safeguarding the material while its publication and availability (whether through provision of digitized material and finding aids, internet exhibitions and so on) provides the international research community with the possibility of knowing, understanding and interpreting literary works, such as the works of Cavafy

and Solomos, their opinions, their experiences on books, the archival fate of the creators, etc. But beyond management practices derived from the analogue environment, archival organizations must now invest in systems for the management and permanent preservation of born-digital archives.

Increasing interest of the research community and the broader public

Proof of the increasing interest in Greek literature can be found not only in the emergence of university studies on Modern Greek Literature, the presence of major Greek litterateurs in universities abroad, the increased number of international conferences and scientific symposia dedicated to Greek literary writers, and the establishment of year-long tributes to Greek cultural figures (2017 was announced as the Year of Nikos Kazantzakis by the Ministry of Culture), but also in the large number of theses that are being completed in European countries. The lively interest in Greek literature is also proved through organization of literary evenings, activities held by bookstores, etc which engage a wide range of audiences within the literary community in a dialogue.

Conclusion

Literary archives constitute an important and valuable heritage for the Greek, the European and the worldwide community since they help us explore the study of literature in a globalizing world and increase both our sense of identity and our understanding of world literature and their distinctive reflections.

Since literary archives are divided between many collecting institutions, in Greece and abroad, archival bodies need to coordinate their activities, participate in national and international literary networks, develop digitization projects and engage in dialogue both with the research and educational communities as well as wider society.

In this work, the General State Archives will play the leading role, through the development of the National Archives Index, in order to raise the profile of literary archives, to promote awareness, to develop ways of enabling research and to deal with the phenomenon of “split collections”.

In this changing archival landscape, the archivists, as information professionals, through a combination of education and experience, are adopting roles for ensuring the identification, preservation, documentation and availability of this unique archival material and determining their continuing value.

Παραθέτω ένα απόσπασμα από το βιβλίο :

Νοταράς, Γ. Χρυσουλάκη Σ. (Επιμ.) (2009). Αρχεία. Πηγές Γνώσης, Πηγές Μνήμης (Φάκελος Εκπαιδευτικού Υλικού). Αθήνα: Υπουργείο Πολιτισμού και Τουρισμού, Ιστορικό Αρχείο Εθνικής Τράπεζας της Ελλάδος

Σε όλη τη διάρκεια της ιστορίας του ο άνθρωπος αναζήτησε και αναζητεί τρόπους για να αποθηκεύσει και να διατηρήσει στη μνήμη τις εμπειρίες του. Στους περισσότερους πολιτισμούς οι σκέψεις και οι πράξεις που σχετίζονται τόσο με την ιδιωτική ζωή του

ανθρώπου όσο και με τις ποικίλες δραστηριότητές του στην κοινωνική, πολιτική και οικονομική σφαίρα αποτυπώνονται σε ύλη διαρκείας. Η ανάγκη ανάκλησης μιας εμπειρίας ή πληροφορίας, όποτε το θέλει ή όποτε του ζητείται, τον οδηγεί στη δημιουργία αρχείων. Τα αρχεία αποτελούν τη μνήμη του παρελθόντος. Αν αναλογιστούμε ότι ο πολιτισμός είναι το αποτέλεσμα συσσωρευμένης ανθρώπινης εμπειρίας, τότε συνειδητοποιούμε πόσο θεμελιώδης προϋπόθεση είναι τα αρχεία για τον πολιτισμό. Τα αρχεία είναι τεκμηριωμένη εμπειρία όπως προκύπτει και όπως διατηρείται προς χρήση. Η τήρηση αρχείου είναι μια διαδικασία απαραίτητη τόσο για τη διεκπεραίωση υποθέσεων όσο και για την τεκμηρίωσή τους. Τα [ιστορικά] αρχεία, όπως ορίζονται από το Διεθνές Συμβούλιο Αρχείων, είναι εκείνο το τμήμα της πληροφορίας που κρίνεται ότι έχει διηνεκή αξία πέρα από το λόγο για τον οποίο δημιουργήθηκε.¹

Οι σύγχρονες κοινωνίες κατακλύζονται από πληροφορίες καταγεγραμμένες σε ποικίλες μορφές: χειρόγραφα, κείμενα δακτυλογραφημένα, κείμενα που έχουν παραχθεί σε υπολογιστές, φωτοτυπίες, αφίσες, βιβλία και περιοδικά, χάρτες, σχέδια, φωτογραφίες, ντοκουμέντα ηχητικά ή καταγεγραμμένα σε φιλμ, βιντεοταινίες ή δισκέτες. Από όλα αυτά τα τεκμήρια επιλέγονται και αρχειοθετούνται όσα περιέχουν λειτουργική, αποδεικτική ή πληροφοριακή αξία για τον δημιουργό τους. Η συγκέντρωση αρχειακών εγγράφων δεν οφείλεται καθόλου στην τύχη ή στην αυθαίρετη ενέργεια κάποιου ανθρώπου. Απορρέει, κατά κάποιον τρόπο, αυτόματα από τις καθημερινές δραστηριότητες μιας δημόσιας διοίκησης, ενός θρησκευτικού ιδρύματος, μιας βιομηχανικής ή εμπορικής επιχείρησης, μιας οικογένειας ή ενός ιδιώτη.² Όταν τα τεκμήρια αυτά δεν είναι πλέον χρήσιμα για τον δημιουργό τους, συνήθως απομακρύνονται από τον χώρο στον οποίο φυλάσσονταν και διατηρούνται σε κάποιον αποθηκευτικό χώρο για ακόμα ένα μικρό χρονικό διάστημα, μήπως χρειαστούν. Ένα μικρό τμήμα των αρχείων, παρόλο που δεν είναι πλέον χρήσιμο για τον δημιουργό του (δεν έχει πλέον λειτουργική αξία), διατηρείται γιατί έχει ιστορική αξία, περιέχει δηλαδή πληροφορίες για την κοινωνική, οικονομική, πολιτική και πολιτιστική κληρονομιά της ανθρωπότητας, και άρα χρήσιμες για τη μελέτη και την έρευνα του παρελθόντος. Τα αρχεία αυτά καλούνται ιστορικά αρχεία και φυλάσσονται από εξειδικευμένους φορείς σε ειδικά διαμορφωμένα κτήρια που και αυτά ονομάζονται αρχεία. Όσα αρχεία δεν επιλέγονται ως χρήσιμα για τη μελλοντική επιστημονική έρευνα καταστρέφονται.

Είναι σημαντικό να γνωρίζουμε το ποιος αποφασίζει να αρχειοθετήσει (άτομα, κυβερνήσεις, οργανισμοί, ιδρύματα, εταιρείες...), για να κατανοήσουμε και τα κίνητρα της αρχικής πρόθεσης για τη διάσωση μιας πληροφορίας. Είναι προφανές ότι τα κίνητρα των υποκειμένων που δημιουργούν αρχεία μπορεί να είναι σύνθετα, και κατά συνέπεια κάποιοι από τους παρακάτω λόγους να συνδυάζονται. Κύριος λόγος δημιουργίας προσωπικού αρχείου παραμένει η επιθυμία υποστήριξης και διάσωσης

της προσωπικής μνήμης από τον ίδιο τον δημιουργό. Κάποια από τα αρχεία που δημιουργούμε για προσωπικούς λόγους τα μοιραζόμαστε με τους άλλους, π.χ. οικογενειακά άλμπουμ φωτογραφιών, βιντεοσκοπημένα στιγμιότυπα από την προσωπική ή οικογενειακή ζωή, αυτοβιογραφίες, αναμνήσεις αποτυπωμένες σε χαρτί, επιστολογραφία, καθώς και επίσημες πράξεις γέννησης, γάμου, θανάτου. Άλλες καταγεγραμμένες αναμνήσεις ή σκέψεις που σχετίζονται με πλευρές της ιστορίας της ζωής ενός ατόμου, όπως για παράδειγμα το περιεχόμενο ενός ημερολόγιου, μπορεί να μην επιθυμεί να τις μοιραστεί ο δημιουργός τους. Αρχεία δημιουργούνται επίσης για θεσμικούς και κοινωνικούς λόγους. Κοινωνικοί οργανισμοί παράγουν αρχεία αποτυπώνοντας τις δραστηριότητές τους στις οποίες συμμετέχουν άτομα και ομάδες ατόμων: πίνακες μελών, πρακτικά συνεδριάσεων, προγράμματα μελλοντικών σχεδίων, αλληλογραφία κτλ. Η τήρηση αρχείων μπορεί να έχει οικονομικά κίνητρα.

Οι διαδικασίες απόκτησης, διαχείρισης και διάθεσης χρημάτων παράγουν τεράστιο όγκο αποδεικτικών δεδομένων. Καθώς οι άνθρωποι αποδίδουν συνήθως μεγάλη σημασία στις οικονομικές τους δραστηριότητες, παράγονται και μεγάλες ποσότητες αντιγράφων, ώστε οι συναλλασσόμενες πλευρές να έχουν τη δυνατότητα ανάκλησης από το αρχείο τους κάποιου ζητούμενου αποδεικτικού. Νομικοί λόγοι επιβάλλουν επίσης αρχειοθέτηση της πληροφορίας. Τα κράτη τηρούν αρχεία για την προστασία (θεσμοθέτηση δικαιωμάτων) ή και την παρακολούθηση και τον έλεγχο των πολιτών (για παράδειγμα οι μυστικοί φάκελοι πολιτών σε ολοκληρωτικά καθεστώτα). Οι αποδείξεις κατοχής ιδιοκτησίας, τα διαφόρων ειδών συμβόλαια, οι συμφωνίες για εκτέλεση έργων, οι υποχρεώσεις πολιτών, τα αποδεικτικά εθνικότητας ή υπηκοότητας, οι εκλογικοί κατάλογοι, τα στρατιωτικά ή ποινικά μητρώα συνιστούν τεκμήρια κοινωνικών σχέσεων που διαμορφώνονται μέσα στο νομικό σύστημα μιας κοινωνίας.